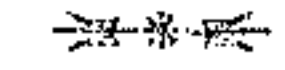

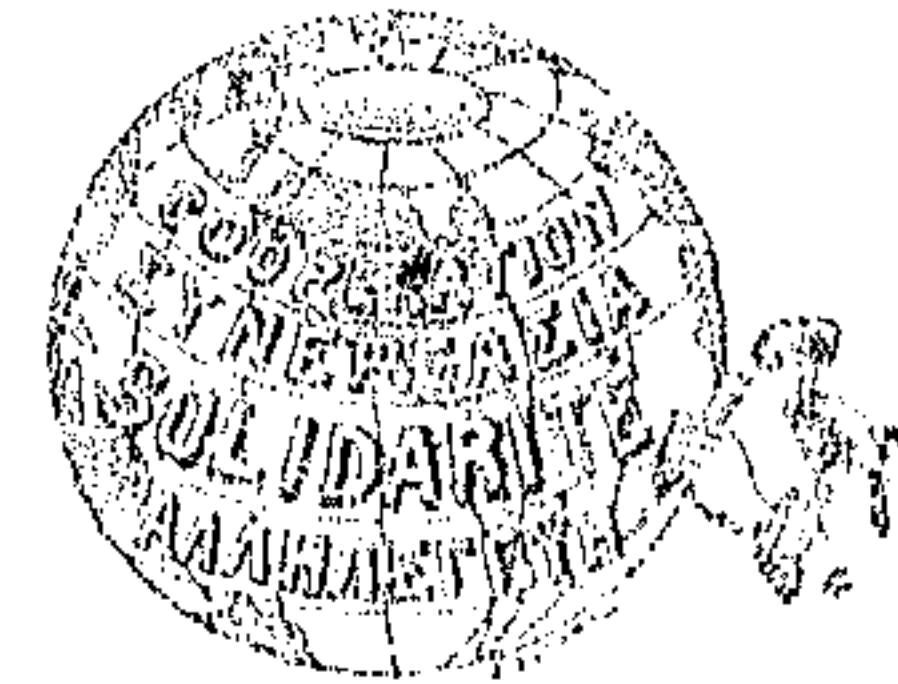
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
 ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
 ΜΕΤΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΔΙΕΛΤΙΟΥ

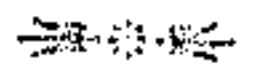
ΕΤΟΣ Β΄.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 15

1920

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Ι. Α. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ρ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ.—'Η διεθνής οργάνωσις τής εμπορίας και τὸ ἐν Οὐάσιγκτον διεθνές Συνέδριον	Σελ.	167
ΓΗ. ΓΙΩΡ.—'Η κατάργησις τής Λογοκρισίας ! . . . 'Επί τέλους !	»	181
Α. ΡΟΝΤΗΡΙ.—'Τὸ διεθνές ἰδιωτικὸν δίκαιον κατὰ τὴν νεωτέραν ἐξέλιξιν αὐτοῦ. »	»	191
Ι. Α. ΣΠΕΤΣΙΩΤΟΥ.—'Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία κατὰ τὸ 1919.	»	200
Π. ΡΕΜΑΛΛΗ.—'Ὁ λόγος Fisher καὶ τὸ ναυτικὸν τοῦ μέλλοντος	»	207
'Ἡ ἐκστρατεία τῶν Λορδωνεζελίων.—'Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἀνα- ναυτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἀποκρίσιν τῶν Λορδωνεζελίων. »	»	211
ΕΓΓΡΗΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	»	221
Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΤΟΠΟΥΛΟΥ.—'Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ναυτονομίου κατὰ ἀνοικ- τῶν Ἐταιρειῶν	»	227
Ἀνακοινώσεις: Ἱστολογισμοί, κ.λ.π.		

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ παντοφάκια καὶ βιβλιοπωλεῖα.
 Διεύθυνσις καὶ Ἐκδοσις: Νέως 28. Ἰ. Α. Σπ. Σπ.

Ἡ εξέλιξις τῆς ἐρεῦνης πρὸς λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων συνετελέσθη καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα μέχρι τοῦδε, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς, αἱ πλεῖσται δὲ καὶ σπουδαιότεραι τῶν νεωτέρων κοινωνιολογικῶν σχολῶν (2) τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐνεστερνίσθησαν, οὐχὶ ὡς ἐπιστημονικὸν πόθον, ἀλλ' ὡς ἐπιστημονικὴν διατύπωσιν τῆς ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ παρατηρουμένης ἀνάγκης. (3)

Κεφαλαιῶδες μέρος τοῦ ἐπεμβατικῆς συστήματος εἶναι ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων, (4) διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἀντὶ ἡμερομισθίου ἐργαζόμενον ἄτομον θέλει τύχῃ προστασίας ἐναντίον πάσης κατχπιαστικῆς τάσεως, καὶ ἐναντίον τοῦ ἴδιου ἑαυτοῦ του, ἐφ' ὅσον δι' ὑπερβολικῆς βιοποριστικῆς ἐργασίας ἤθελε διακινδυνεύσῃ τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξελίξιν του. Ἀναγνωρισθείσης δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπεζητήθη ἡ διεθνὴς συνεννόησις διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς σχετικῆς νομοθεσίας, (5) καθόσον ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἄνευ τοιαύτης συνεννόησεως ἦτο δυσχερὴς ἡ ἐπίτευξις τῶν σχετικῶν μέτρων ὡς ἐκ τῆς διεθνοῦς ἐξαρτήσεως τῶν διαφόρων κλάδων τῆς παραγωγῆς. Ἐξεφράζετο δὲ ἄλλως τε καὶ ὁ φόβος μήπως διὰ τῆς ρυθμίσεως τῆς ἐργασίας, τὰ κράτη τὰ παραδεχόμενα ταύτην, εὕρισκοντο ἐν ὑποδεεστέροις

(2) Ἱστορικῆ, Κρατικῆ, σοσιαλισμοῦ, Χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐκλεκτικῆ, ἀλληλεγγύης (solidariste), συνεργατικῆ (Coopérative).

(3) Ὡς πραγματοποιήσις δὲ τοιοῦτου κρατικῆς ἐπεμβατικῆς καθεστῶτος, δύναται γὰρ θεωρηθῆ καὶ ὁ ἐν Ρωσίᾳ «μπολσεβικισμός», οὐχὶ βεβαίως λαμβανόμενου ὑπ' ὄψει τοῦ ἀφηρημένου προγράμματος τῶν ἐπαθῶν τοῦ Λένιν, ἀλλὰ τῆς ἐφαρμοζομένης ἐμπραγματώσεως πολιτικῆς, ἡ ὁποία διατηρήσασα μὲν τὰς ἀρχὰς τῆς λεγομένης ἀστικῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐξέθιξεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν ἀρχὴν τῆς Κρατικῆς ἐπεμβάσεως, ἡ ὁποία, φυσικὰ, δὲν εἶνα ὑπεύθυνος διὰ τὰς διαπραχθείσας ὑπερβασίας.

(4) Ἐκτός τοῦ ἐργατικῆς ζητήματος, τοῦ προβλήματος τῆς ἐργασίας, ἡ πολιτικὴ κοινωνικῆς προνοίας τοῦ κράτους ἔχει γὰρ μεριμνήσῃ περὶ κατοικίας, υγείας, ἐκπαιδεύσεως, ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως, μέτρα, ἀφορῶντα μὲν καὶ τοὺς ἐργάτας, ἀλλὰ ἐνδιαιφερόντα τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, οὕτως οἱ ἐργάται ἀποτελοῦν μέρος.

(5) Πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διεθνοποιήσεως τῶν ἐργατικῶν νόμων Paul Pic, *Traité Élémentaire de Legislation Industrielle. Les Lois Ouvrières* 4η ἐκδ. Παρ. 1912 σ. 107-116 καὶ G. Evert (Ober Regierungsrat), *Arbeiterschutzgesetzgebung, Internationale Bestrebungen*, ἐν *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*, ἐκδ. Γ' Jena 1909, τ. Α' σ. 772-776, παρ' οἷς εὕρηται καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

μοίρα ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἀνταγωνισμῷ, ἀπέναντι κρατῶν ἀρνούμενων τὴν ἐφαρμογὴν τοιούτων μέτρων.

Οἱ πολέμοι τῆς διεθνοῦς ρυθμίσεως τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων, ἐπεκαλοῦντο πρῶτον μὲν, τὰς εἰς τὰ διάφορα ἔθνη ὑφισταμένους διαφορὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, δεῦτερον δὲ, τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξελέγξεως τῆς ἐφαρμογῆς ἐν ἐκάστῳ κράτει ὁμοιομόρφου μέτρου, ἐθιῶρου δὲ τὴν διεθνήν τεχνητὴν ρύθμισιν ὡς ἀδύνατον καὶ ὡς ἐπιβλαβή. Ἡ εξέλιξις ὅμως τῶν πραγμάτων κατέρριψε τὰς βάσεις τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν, καθόσον αἱ οἰκονομικαὶ μὲν συνθήκαι τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τείνουσιν γὰρ ἀφομοιωθῆναι, τὰ δὲ κράτη διάκεινται εὐμενέστερα πρὸς τὴν ἰδέαν διεθνοῦς ἐξελέγξεως, προκειμένου περὶ τῆς ἐφαρμογῆς μέτρου τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὰ ἐλευθέρως ἤθελον παραδεχθῆ. Τοῖς πᾶσι δὲ εἶναι κατάδηλος ἡ ἐπιρροή τῆς ὁποίας ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ τὰ μεταπολεμικὰ γεγονότα, ἔσχον ὑπὲρ τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων, καθὼς καὶ τῆς ἐγγένει διεθνοῦς συνεργασίας τῶν κρατῶν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος διάφοροι οἰκονομολόγοι, διαφόρων σχολῶν πολιτικῆς οἰκονομίας (6) ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς διεθνοῦς ρυθμίσεως τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων, καὶ ἀπὸ τοῦ 1866 ἀπετέλεσεν αὕτη μέρος τοῦ προγράμματος τῆς «Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῶν Ἐργατῶν». Ἐφαρμογὴν δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης παρουσιάζει καὶ ἡ κατὰ τὸ 1883 ἰδρυθεῖσα «Διεθνὴς Ἐνωσις διὰ τὴν Προστασίαν Βιομηχανικῆς Ἰδιότητος». Τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1890 ἐν Βερολίνῳ συγκληθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β' «Διεθνὲς Συνέδριον» εἰς αὐδὲν συγκεκριμένον (7) ἀποτέλεσμα κατέληξεν, τὸ ἐν Ζυρίχῃ (1897) «Συνέδριον τῆς Προστασίας τῶν Ἐργατῶν» ἀπεφάνθη κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ, τὸ δὲ ἐν Βρυξέλλαις (1897) «Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἐργατικῆς Νομοθεσίας», ἀπεφάνθη κατὰ τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς Νομοθεσίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὰ διάφορα διεθνή Συνέδρια, καὶ αἱ ἄλλαι διεθνεῖς ἐνώσεις προελείψαν τὸ ἔδαφος, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ ἐν Παρισίοις, (1900) συγκληθὲν «Διεθνὲς Συνέδριον περὶ Νομοθετικῆς Προστασίας τῶν Ἐργατῶν», ἰδρύθη μόνιμος καὶ διαρκὴς «Διεθνὴς Ἐνωσις διὰ τὴν Νομοθετικὴν Προστασίαν τῶν Ἐργατῶν» ἔχουσα τὴν

(6) Owen, Burckhardt, Dolfus, Hahn, J. Simon, Wolkowskj.

(7) Ἐσκόπει τὴν ἐξέτασιν τοῦ διεθνοῦς διακανονισμοῦ τῆς ἐργασίας παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ τῆς ἐργασίας ἐν τοῖς ὄρυχείοις. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὴν πρωτοβουλίαν πρὸς συγκρότησιν τοιοῦτου Συνεδρίου εἶχε πρώτη λάβῃ ἡ Ἑλβετία, ὃ δὲ Γουλιέλμος ὁ Β' υἰοθέτησε τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην. Πρὸς τὴν ἀπαρχὴν τῆς κινήσεως πρὸς διεθνή κανονισμὸν τῆς ἐργατικῆς προστασίας Theodor Curti, *Un-office international pour la protection du Travail*, ἐν *Revue Politique et Parlementaire* 3ον ἔτος, τόμος 8ος 1896 σ. 249-54.

ἔδραν τῆς εἰς τὴν πόλιν Basel τῆς Ἑλβετίας, ἧς ἐδρεύει καὶ τὸ «Διεθνὲς Ἰνστιτούτον τῆς Ἐργασίας», τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῦ ἡ Ἑνωσις ἐπιδιώκει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς, δηλαδὴ τὴν διεθνῆ συνεννόησιν ἕλων τῶν περὶ τὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν ἀσχολουμένων, τὴν ἐπίτευξιν νομοθετικῶν μέτρων προστατευτικῶν τῶν ἐργατῶν, καὶ τὴν σύγκλησιν διεθνῶν συνεδρίων.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑνώσεως τὸ ζήτημα ἐξελλίσσετο προοδευτικῶς, συνέτεινον δὲ μεγάλως εἰς τοῦτο αἱ ἐνέργειαι ταύτης, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπήρξεν ἡ σύναψις πολλῶν διεθνῶν συνθηκῶν⁽⁸⁾, καὶ ἡ συγκρότησις διεθνῶν συνεδρίων ἐν Βέρνη κατὰ τὰ ἔτη 1905 καὶ 1906, ὁπότε καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἀπαγόρευσις τῆς χρήσεως λευκοῦ φωσφόρου κατὰ τὴν κατασκευὴν πυρελῶν⁽⁹⁾ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας γυναικῶν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ⁽¹⁰⁾. Ἐξηκολούθησε δὲ ἡ Ἑνωσις τὰς ἐργασίας τῆς, συγκαλέσασα καὶ ἄλλα συνέδρια,⁽¹¹⁾ τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐνεργειῶν τῆς ὥστε ὁ Ρίε⁽¹²⁾ ἐπιφαίνεται ὅτι «ἐὰν δὲν ἔχη μέχρι τοῦδε πραγματοποιηθῆ ἡ ὑπαρξίς διεθνοῦς ἐργατικῆς νομοθεσίας, τὰ θεμέλια ὅμως τοῦ οἰκοδομήματος ἔχουν μετ' ἀσφαλείας τεθῆ».⁽¹³⁾ Ἐπικύρωσιν δὲ τῆς αἰσιοδόξου ταύτης προφητείας καὶ ἐπίστεψιν περιφανῆ τῶν μέχρι τοῦδε προσπαθειῶν, ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Συνεδρίου τῆς Εἰρήνης, ἰδρυθεῖσα διαρκῆς «Διεθνῆς Ὀργάνωσις τῆς Ἐργασίας».

Ἄγνωστον βεβαίως εἶνε ἐὰν ἡ ὀργάνωσις αὕτη μέλλῃ πράγματι νὰ ἀποφέρῃ τὰ αἰετα ἀποτελέσματα τὰ παρὰ σύμπαντος τοῦ κόσμου ἀ-

(8) Γαλλο-ιταλική (1904, 1905, 1910), Γαλλο-βελγικὴ (1906), Ἀγγλο-γαλλικὴ (1909), Γερμανο-βελγικὴ (1906), Ἰταλο-οὐγγρικὴ (1909), σχετικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀτυχημάτων.

(9) Τὸ μέτρον τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ ἐπτά κρατῶν, τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰαπωνίας ἀρνηθεῖσιν.

(10) Ἐγένετο τὸ μέτρον τοῦτο δεκτὸν ὑπὸ 14 κρατῶν.

(11) Ἐν Λυόνῳ 1909, ἐν Λυγανῳ 1910, ἐν Ζυρίχῃ 1912.

(12) Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 516 (13). Τὸ ζήτημα τῆς διεθνοῦς ρυθμίσεως τῆς ἐργασίας προσκροῦν εἰς ἀπείρους ἀντιδράσεις καὶ εἰς πρακτικὰς δυσχερείας, δὲν ἐφαίνατο προωρισμένον νὰ εὐδοκίμησῃ ταχέως. Ὁ Εὐνὲ (Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 776) γράφων περὶ τὸ 1908 (; ὁ τόμος ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1909), ἀποφαίνεται ὅτι «ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐξελλίσεως προκύπτει ὅτι καὶ μὲν αἱ ἄχρι τοῦδε διατυπωθεῖσαι ἀμφιβολαὶ σχετικῶς πρὸς τὴν διεθνῆ ρύθμισιν τῆς προστασίας τῶν ἐργατῶν δὲν ἦσαν ἀβάσιμοι, ἀλλὰ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπὶ ὀρισμένων θεμάτων εἶνε ἤττον ἀπίθανος παρ' ὅσον ἐπίστευετο ὑπὸ πολλῶν διαδῶν τῆς ἀρχῆς.» Ἐν τῇ μεταξὺ ὅμως παρήλθε δωδεκαετία, ὃ δὲ πόλεμος ἔδωκεν εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα ὅπως ἄλλοιαν ὄψιν, ἢν οὐδέποτε ἐφαντάσθησαν οἱ πρό αὐτοῦ γράψαντες.

ναμενόμενα. Θὰ ἐπετρέπετο δὲ καὶ σπουδαία περὶ τούτου ἀμφιβολία λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀπὸ τῆς συμπήξεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν διαδραματισθέντων πολιτικῶν γεγονότων, τὰ ὅποια δὲν δύναται πάντοτε νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀκριδῆς ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς Κοινωνίας⁽¹⁴⁾. Πάντως ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῆ ὅτι ἀποτελεῖ σπουδαῖον σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τῆς ἐργασίας, ὑπάρχει δὲ μεγάλη πιθανότης ὅτι αἱ πανταχοῦ δραστηρίως κινούμεναι ἐργατικαὶ τάξεις δὲν θὰ παραλείψουν νὰ ἐπιωφεληθοῦν τοῦ ἰδρυθέντος διεθνοῦς ὁργάνου πρὸς διακανόνισιν τῶν συνταρασσόντων τὴν παραγωγὴν ζητημάτων.

Τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης θεωροῦν ἀπαραίτητον τὴν νομοθετικὴν ρύθμισιν τῶν ἐκ τοῦ συμβολαίου τῆς ἐργασίας πηγαιζόντων προβλημάτων, καὶ ἐγκαθιδρῶν ἐπισήμως πλέον τὴν ἐπιμετατικὴν πολιτικὴν, διαβλέπον δὲ ὅτι μόνον διεθνῆς συνεργασία δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σχετικῶς ἄμεσα ἀποτελέσματα, ἐμερίμνησεν ὅπως ἐν τῇ μεταξὺ Συμμάχων καὶ Γερμανίας συνθήκῃ εἰρήνης, ἐρισθῆ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ διεθνῆς συνεργασία, ἀφ' ἑτέρου αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ αἰτινες κατὰ τὴν γνώμην του ἔπρεπε νὰ διέπουν τὴν συνεργασίαν ταύτην. Τοιουτοτρόπως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἔχουσα πολιτικὸν ἰδίως χαρακτήρα, ἐδημιουργήθη Κοινωνία Ἐργασίας, ἔχουσα ἀκραιφνῶς κοινωνικὸν χαρακτήρα, ἐργαζομένη ἐκ παραλλήλου πρὸς ἐκείνην καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐκείνης.⁽¹⁵⁾

Ἐν τῇ προσμίῳ τοῦ 13ου μέρους τῆς Συνθήκης, τὸ Συνέδριον ἐκθέτει τοὺς λόγους οἱ ὅποιοι συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως διεθνοῦς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας. «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» λέγει ἐπὶ λέξει ἡ Συνθήκη «σκοπεῖ τὴν ἐμπέδωσιν παγκοσμίου εἰρήνης, ἀλλὰ τοιαύτη εἰρήνη πρέπει ἀπαραιτήτως, νὰ βελτιωθῆ ἐπὶ τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐφαρμοζομένης δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑφιστάμεναι συνθήκαι τῆς ἐργασίας συνεπάγουσιν διὰ μέγαν ἀριθμὸν ἀτόμων ἀδικίας, ἀθλιότητα καὶ στερήσεις, προκαλοῦσας δυσφορίαν, ἣτις εἶνε ἐπικίνδυνος διὰ τὴν παγκοσμίαν εἰρήνην καὶ ἁρμονίαν, καὶ ἐπειδὴ ἐπέχει ἡ καλλιτέρευσις τῶν συνθηκῶν τούτων, ὡς παραδείγματος χάριν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐργασίμους ὥρας, τὸν καθορισμὸν ἀνωτάτου ὅρου ἐργασίμων ὥρῶν καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ἑβδομάδα, τὴν πρόσληψιν ἐργατῶν, τὴν καταπολέμισιν τῆς ἀργοσχολίας, τὴν ἐξασφάλισιν μισθοῦ παρέχον-

(14) Πρὸς τὴν σύντομον κριτικὴν ἐπισκόπησιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ Γ. Α. Σπυριδιώτου. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τῆς Εἰρήνης, ἐν «Τὸ Μέλλον» ἔτος Β' ἀριθ. 13 σ' 1034-43.

(15) Αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν «Ἐργασίαν» διατάξεις εἰρήνηται ἐν τῇ 13ῃ μέρει τῆς ἀπὸ 28 Ἰουλίου 1919 Συνθήκης τῆς μεταξὺ Συμμάχων καὶ Γερμανίας εἰρήνης.

τας τὰ μέσα πρὸς ἀξιοπρεπή διαβίωσιν, τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν κατὰ τῶν ἀσθενειῶν ἐν γένει, καὶ κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τῶν ὑπὸ τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐργασίας των προκαλουμένων καὶ κατὰ τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀτυχημάτων, τὴν προστασίαν τῶν παιδῶν, ἐφήβων καὶ γυναικῶν, τὴν παραγωγήν συντάξεων εἰς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς καταστάνας σωματικῶς ἀνικάνους, τὴν προστασίαν τῶν ἐκτὸς ἐκάστου κράτους ἐργαζομένων ἐργατῶν ὑπηκόων τούτου, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνασπίζεσθαι εἰς ἐνώσεις, τὴν ὀργάνωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς διδασκαλίας, καὶ ἄλλα παρόμοια μέτρα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ ἐνὸς οἰκουμένης ἔθνοιο, μὴ ἐφαρμογῆ συστήματος ἐργασίας πραγματικῶς ἐξανθρωπιστικοῦ, παρέχει ἐμπόδια καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ ἐπιθυμοῦντα νὰ καλλιετερεύσουν τὴν τύχην τῶν ἐργατῶν,» διὰ τοὺς λόγους τούτου, θεωρήθη ἐπ'ἀνάγκης, πρὸς ἀποφυγὴν ἀνωμاليῶν καὶ ἀπροόπτων δυσαρέστων, νὰ ἰδρυθῆ διαρκῆς Διεθνῆς Ὀργάνωσις μερῶν περὶ τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων. Ἡ Ὀργάνωσις αὕτη ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν τὸ σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τῆς Εἰρήνης, ἀφίεται δὲ εἰς τὰς διαρκούσας τοῦ πολέμου ἐνεργείας τῶν ἐργατικῶν κομμάτων τῶν διαφόρων κρατῶν. Κατέστη μὲν ἀδύνατον νὰ προσκληθῆ ἰδιαιτέρον Συνέδριον τῆς Ἐργασίας, ἀλλὰ τὸ Συνέδριον ἠνόμησε Εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐργασίας ἣτις ἐξεπόνησε τὸ σχέδιον τῆς Διεθνούς Ὀργανώσεως τῆς Ἐργασίας⁽¹⁶⁾ καὶ ἀπόρροια τῆς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι τὰ ἄρθρα τοῦ 13ου Μέρους τῆς Συνθήκης.

Τὸ 13ον τοῦτο μέρος τῆς Συνθήκης ἀποτελεῖ, ὡς εἶπομέν, ἐπίσημον κύρωσιν τῆς θεωρίας ἣτις ὑπερημύνθη ἀνέκαθεν τῆς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἐπεμβάσεως πρὸς ρύθμισιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, πανηγυρικὴν δὲ κήδευσιν τῶν ἀρχῶν τῆς «κλασικῆς» ἢ «φιλελευθέρας» ἢ «Μαγχεστριανῆς», σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἢ ὅποια ὡς ἐν θερμοκηπίῳ, προσεπάθησεν εἰς μάτην νὰ ἀναπτύξῃ τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου. Ἡ κατ'ἀρχὴν δὲ ἄρνησις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐπεμβατικοῦ συστήματος ἐκ μέρους κράτους ὑπογράψαντος τὴν συνθήκην εἶναι πλέον ἀδύνατος, ἀποτελοῦσα παραγνώρισιν βασικοῦ θεσμοῦ ταύτης, ἡ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι συζήτησις θέλει περιορισθῆ περὶ τὸ μέτρον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπεμβάσεως, καὶ τὴν ἀποφυγὴν βλαβερῶν ὑπερβολῶν.

Κατωτέρω θέλουσιν ἐκτεθῆ συντόμως τὰ τῆς Διεθνούς Ὀργανώσεως τῆς Ἐργασίας ὡς αὕτη διεμορφώθη ὑπὸ τῆς Συνθήκης, τὰ τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας πρὸς σύγκλησιν τοῦ Αου Διεθνούς Συνεδρίου

τῆς Ἐργασίας, καὶ ὅσα τυγχάνουσιν ἡμῖν ἤδη γνωστὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Οὐάσιγκτωνι ἤδη συγκροτηθέντος πρώτου τούτου Συνεδρίου.

Α'. Ἡ Διεθνῆς Ὀργάνωσις τῆς Ἐργασίας.

Ἐρῶσται διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Εἰρήνης μόνιμος Διεθνῆς Ὀργάνωσις ἔχουσα σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ἐργατικοῦ προγράμματος. Μέλη μὲν τῆς ὀργανώσεως θὰ εἶνε τὰ μέλη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν⁽¹⁷⁾. Ἡ δὲ ὀργάνωσις αὕτη θέλει λειτουργῆ διὰ τῶν ἐξῆς ὀργάνων.

Πρῶτον. Διὰ Συνεδρίου τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Μελῶν (δηλαδὴ τῶν Κρατῶν τῶν ὄντων μέλη) τῆς Ὀργανώσεως τῆς Ἐργασίας.⁽¹⁸⁾ Τὸ Συνέδριον θὰ συνεδριάξῃ ἐκεῖ ἔπου θὰ ἐδρεύῃ καὶ ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλως περὶ τούτου ἀποφασισθῆ διὰ πλειοψηφίας τῶν 2)⁽¹⁹⁾ τῶν παρόντων ἀντιπροσώπων⁽²⁰⁾. Θὰ συνέργηται δὲ εἰς συνεδριάσεις ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη, τοῦλάχιστον ὅμως ἅπαξ τοῦ ἔτους. Θὰ ἀποτελῆται δὲ ἐκ τεσσάρων ἀντιπροσώπων ἐκάστου κράτους, (ὄντος μέλους τῆς Ὀργανώσεως), τούτων δὲ τῶν τεσσάρων ἀντιπροσώπων, δύο μὲν θὰ ἀντιπροσωπεύουν τὴν Κυβέρνησιν, ἐκ δὲ τῶν ὑπολοίπων δύο, ὁ μὲν εἰς θὰ ἀντιπροσωπεύῃ τοὺς ἐργοδοτάς, ὁ δὲ ἕτερος τοὺς ἐργάτας. Ἐρμηνεύοντος δὲ τὴν διάταξιν ταύτην ἔγραψαν οἱ Times, ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Ἐργασίας ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν, δὲν θὰ εἶνε τὰ αὐτὰ πρόσωπα τὰ ὅποια θὰ ἀντιπροσωπεύουν τὰ κράτη εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν.

Εἰς τὰς συνεδριάσεις θὰ δύνανται νὰ παρίστανται καὶ τεχνικοὶ σύμβουλοι, δύο ἀνὰ ἕκαστον θέμω τῆς ἡμερησίας διατάξεως, προκειμένου δὲ περὶ ζητημάτων θιγόντων τὰς γυναῖκας θὰ παρίστανται καὶ θήλειοι σύμβουλοι. Οἱ δύο μὴ Κυβερνητικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ τεχνικοὶ σύμβουλοι θὰ διωρίζονται ὑπὸ ἐκάστου κράτους, κατόπιν συεννοήσεως μετὰ τῶν σπουδαιότερων συνδέσμων ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ἐκάστου κράτους, ἐφ'ὅσον τιοῦτοι σύνδεσμοι ὑπάρχουν. Οἱ τεχνικοὶ σύμβουλοι δὲν ἔχουν ψήφον. Τὸ Συνέδριον θὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἀντιπρόσωποι καὶ σύμβουλοι παρίστανται ἐγκύρως.⁽²⁰⁾ Ἐκαστος ἀντιπρόσωπος ἐκάστου κράτους ψηφίζει προσωπικῶς, μὴ δεσμευόμενος ὑπὸ τῆς ψή-

(17) Ἄρθρον 387 τῆς Συνθήκης, πρὸλ. καὶ παράρτημα τοῦ 1ου μέρους τῆς Συνθήκης ἐνθα ἀπαριθμοῦνται τὰ μέλη τῆς Κοινωνίας.

(18) Πρὸλ. ἄρθρα 388, 389, 390 καὶ 391 τῆς Συνθήκης.

(19) Ἄρθρ. 391.

(20) Ἄρθρον 389.

(16) Πρὸλ. Ἐφ. «Times» 25 Ὀκτ. 1919 ἐν σχετικῷ ἄρθρῳ ὑπὸ τὸν τίτλον World Labour Conference.

φου τῶν ἄλλων ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοῦ Κράτους, ⁽²¹⁾ ὥστε εἶνε λίαν πιθανόν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτοῦ κράτους νὰ ψηφίσουν ἕκαστος διαφόρως.

Τὸ Συνέδριον τῆς Ἐργασίας, ἀποτελεῖ μὲν μέρος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἀλλὰ εἶνε ὅλως ἀνεξάρτητον τοῦ Συνεδρίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, περιβάλλεται δέ, ὡς πρὸς τὰ εἰδικὰ τῆς δικαιοδοσίας του θέματα, δι' ὑψίστης ἐξουσίας, ἐρχόμενον εἰς ἀπ' εὐθείας συγεννόησιν μετὰ τῶν κρατῶν, ἄνευ οἰασδῆποτε μεσολαβήσεως τῆς Κοινωνίας ἢ τῶν ὀργάνων ταύτης.

Δεύτερον. Διὰ τοῦ «Διεθνoῦς Γραφείου τῆς Ἐργασίας» ⁽²²⁾ ἐδρεύοντος εἰς τὴν ἑδραν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἀποτελοῦντος μέρος τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως ταύτης. ⁽²³⁾ Ἡ θέσις τοῦ Γραφείου τῆς Ἐργασίας ἀπέναντι τοῦ Γραφείου τῆς Κοινωνίας θὰ εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν θέσιν τῶν Ὑπουργείων τῆς Ἐργασίας ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῶν ἄλλων ὑπουργείων. Τὸ Γραφεῖον τῆς Ἐργασίας θὰ διευθύνεται ὑπὸ τοῦ «Διοικητικοῦ Συμβουλίου» ἀποτελουμένου ἐξ 24 μελῶν, ὧν 12 θὰ ἀντιπροσωπεύουν τὰς Κυβερνήσεις, 6 τοὺς ἐργοδοτάς, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Συνεδρίῳ παρισταμένων ἀντιπροσώπων τῶν ἐργοδοτῶν, καὶ 6 τοὺς ἐργάτας, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Συνεδρίῳ παρισταμένων ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν. Ἐκ τῶν 12 ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως, τοὺς μὲν 8 θέλουν ἐκλέξῃ τὰ κράτη τὰ κατέχοντα προέχουσαν βιομηχανικὴν θέσιν, τὰ δὲ 4 θέλουν ἐκλεγῆ ὑπὸ τῶν κρατῶν ἐκείνων τὰ ὅποια θέλουν ὑποδείξῃ οἱ ἐν τῇ Συνεδρίῳ παριστάμενοι ἀντιπρόσωποι τῶν Κυβερνήσεων, οὕτως ὥστε ὅμως τὸ αὐτὸ κράτος νὰ μὴ ἔχῃ δύο Κυβερνητικοὺς ἀντιπροσώπους ἐν τῇ Διοικητικῇ Συμβουλίῳ. ⁽²⁴⁾ Ποῖα θὰ εἶνε τὰ 8 κράτη τὰ κατέχοντα προέχουσαν βιομηχανικὴν θέσιν θέλει ὀρίσῃ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, καὶ κατὰ τοὺς ἴτινες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ καθορισμὸς θὰ λάβῃ χώραν ἐπὶ τῇ βάσει «διπλωματικῶν λόγων», καθόσον πρὸς τὸ παρὸν θὰ εἶνε δυσχερές, νὰ καθορισθῇ στατιστικῶς ποῖα πράγματι εἶνε αὐτὰ τὰ κράτη. Τὸ «Διοικητικὸν Συμβούλιον» θὰ ἐκλέξῃ τὸν «Διευθυντὴν τοῦ γραφείου τῆς Ἐργασίας», τοῦ ὁποίου καθήκον θὰ εἶνε ἡ ἐπιτυχὴς διεύθυνσις τῶν ἔργων τοῦ γραφείου ⁽²⁵⁾ Αὐτὸς θὰ διορίζῃ τὸ προσωπικὸν τοῦ γραφείου τὸ ὅποion θὰ εἶνε διεθνές. ⁽²⁶⁾ Ὁ Διευθυντὴς δὲν θὰ ὑπόκειται

εἰς τὸν Γεν. Γραμματέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἀλλὰ θὰ δικαιούται νὰ ζητῇ τὴν ἀρωγὴν τοῦτου παρισταμένης ἀνάγκης, ⁽²⁷⁾ καὶ παρ' αὐτοῦ θὰ λαμβάνῃ ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Κοινωνίας τὰ ἀναγκαζοῦντα διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ Γραφείου ⁽²⁸⁾.

Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Γραφείου τῆς Ἐργ. θὰ εἶνε ἡ περισυλλογὴ πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἐργατικὸν ζήτημα, ⁽²⁹⁾ ὁ καταρτισμὸς στατιστικῶν πινακῶν, καὶ ἡ σύνταξις σχετικῶν ἐκθέσεων. Ἐπίσης θὰ γίνωνται ἐρευναι καὶ μελέται ἐπὶ ὀρισμένων ζητημάτων, καὶ φυσικὸν εἶνε ὅτι, ὁ διεθνὴς χαρακτῆρ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐργασίας ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ προσδίδῃ ἰδιαιτέρον κύρος εἰς τὰ πορίσματα τοιούτων μελετῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, θὰ καθιστᾷ εὐχερεστέρας συγκριτικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος εἰς τὰ διάφορα κράτη. Τὸ Γραφεῖον θὰ προμελετᾷ τὰ ζητήματα τὰ ὅποια θὰ πρόκειται νὰ συζητηθοῦν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, θὰ προετοιμάξῃ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν συνεδριάσεων τοῦτου, θὰ διεξάγῃ τὰς ὑπὸ τοῦτου ὀριζόμενας ἐρεῦνας, θὰ ἐπιλαμβάνεται τῆς λύσεως διεθνῶν διαφορῶν, καὶ θὰ δημοσιεύῃ περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστὶ.

Ἰδιαιτέρως σπουδαία εἶνε ἡ διάταξις ⁽³⁰⁾ καθ' ἣν τὰ ὑπουργεῖα τῆς Ἐργασίας (ἢ ἄλλα εἰς ἃ ὑπάγονται τὰ ἐργατικὰ ζητήματα, ὡς παρ' ἡμῖν τὸ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας), καὶ τὸ Γραφεῖον τῆς Ἐργασίας θὰ δύναται νὰ ἐπικοινωνοῦν ἀπ' εὐθείας, ἄνευ μεσολαβήσεως ἄλλου τινὸς ὀργάνου, εἴτε τοῦ κράτους, εἴτε τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Εἰς τὸ δεύτερον Κεφάλαιον, τοῦ 13ου Μέρους, ἡ Συνθήκη καθορίζει τὰ τῆς λειτουργίας τῆς Ὄργανώσεως τῆς Ἐργασίας, τὰ δικαιώματά της καὶ ἰδίᾳ τὰ τοῦ Συνεδρίου ⁽³¹⁾. Ἀφίεται ἐλεύθερον τὸ Συνέδριον νὰ καθορίσῃ αὐτὸ τὰς λεπτομερείας τῆς λειτουργίας του. Τὰς ἀποφάσεις του ἐπὶ θεμάτων τινος τῆς ἡμερησίας διατάξεως θὰ δύναται τὸ Συνέδριον νὰ διατυπώῃ εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν «συστάσεων» πρὸς τὰ μέλη αὐτοῦ, ἔπως λάβουν ἐπὶ ὀρισμένου θέματος προσήκοντα νομοθετικὰ μέτρα, εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον «προσχεδίου διεθνoῦς συμβάσεως» ἢ ὅποια θὰ ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν μελῶν. Ἐὰν ἐν ἐκ τῶν κρατῶν δὲν θέλῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ περιεχόμενον σύστασεως τινος ἢ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν σύμβασιν δὲν θὰ ἐξασκεῖται οὐδεμίᾳ πείσει ἐπ' αὐτοῦ, ⁽³²⁾ ἐπομένως ἡ δρᾶσις τῆς Διεθνoῦς Ὄργανώσεως τῆς Ἐργασίας θὰ

(21) Ἄρθρον 390

(22) Ἄρθρα 388 καὶ 392-399.

(23) Ἄρθρον 392.

(24) Ἄρθρον 393

(25) Ἄρθρ. 394.

(26) Ἄρθρ. 395.

(27) Ἄρθρ. 398.

(28) Ἄρθρ. 399.

(29) Ἄρθρ. 396.

(30) Ἄρθρ. 390.

(31) Ἄρθρα 400-421

(32) Ἄρθρον 405 πρὸς τὸ τέλος

είνε ἰδίως συμβουλευτική, καὶ θὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνακίνησιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ἀνευ βιαιότητος ἐπεμβάσεως. Ἦν τούτοις ὅμως θὰ δύναται νὰ ἐπεμβαίῃ διὰ νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐκτέλεσιν μέτρου, δεκτοῦ γενομένου ὑπὸ κράτους τινός.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 409ον οἷοςδήποτε σύνδεσμος ἐργοδοτῶν ἢ ἐργατῶν θὰ δύναται νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ Διεθνoῦς Ἰ.ραφ. Ἔργ. ὅτι κράτος τι παρέλειψε νὰ ἐφαρμώσῃ μέτρον συναποφασισθέν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων κρατῶν, καὶ τότε τὸ «Διοικητικὸν Συμβούλιον» θὰ δύναται νὰ ζητήσῃ περὶ τοῦ ζητήματος πληροφορίας παρὰ τοῦ ἐν λόγῳ κράτους. Ἐπίσης διὰ τοῦ ἀρθροῦ 411ου καθορίζεται ὅτι ἐάν κράτος τι διατυπώσῃ παράπανα κατὰ ἄλλου κράτους περὶ μὴ τηρήσεως κοινῶς ληφθείσης ἀποφάσεως, τότε πάλιν τὸ «Διοικητικὸν Συμβούλιον» θὰ δύναται νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς διαφορᾶς εἰς «Ἐνακριτικὴν Ἐπιτροπὴν»⁽³³⁾ τῆς ὁποίας ἡ ἀπόφασις θὰ δύναται νὰ ἐκκληθῇ ἐνώπιον τοῦ «Μονίμου Δικαστηρίου Διεθνoῦς Δικαιοσύνης τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν»⁽³⁴⁾

Γβ. Αἱ ἀρχαὶ ὑφ' ὧν διέπεται ἡ διεθνὴς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας

Ἐὰν διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Βιρῆνης, τῆς μεταξὺ Συμμάχων καὶ Γερμανίας ὑπογραφείσης, συμβληθέντα κράτη, δεχθέντα ὅτι ἡ φυσικὴ, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ εὐεξία τῶν ἐργατῶν, ἀποτελεῖ θέμα ὑψίστης σπουδαιότητος, τοῦ ὁποίου, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ἐθεωρήθη ἐπιβαλλόμενος ὁ διεθνὴς διακκονισμὸς καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ διεθνὴς μέριμνα, καὶ ἀποφασίσαντα τὴν ἴδρυσιν διαρκoῦς Διεθνoῦς Ὀργανώσεως τῆς Ἔργασίας, καθώρισαν ἐν αὐτῇ τῇ Συνθήκῃ⁽³⁵⁾ τὰς ἀρχὰς ὑφ' ὧν ἡ ὀργάνωσις πρέπει νὰ ἐμπνευσθῇ ἐν ταῖς ἐργασίαις τῆς. Ἐὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὥρισαν οὐχὶ περιοριστικῶς, οὐδὲ ὡς τελειωτικὰς, ἀλλ' ὡς ὁδηγοὺς τῆς ἐργατικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται ἐφαρμοζόμεναι, (ἰδίᾳ διὰ καταλλήλου σώματος ἐπιθεωρητῶν ἐν ἐκάστη κρᾶτει), θέλουν σπουδαίως συντελεῖν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν. Συνάμα' ὅμως ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ Συνθήκῃ ὅτι οἱ ὅροι τῆς ἐργασίας δὲν δύνανται νὰ εἶνε οἱ αὐτοὶ εἰς ὅλα τὰ κράτη, καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ κλίματος, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν παραδόσεων, ἢ δὲ ἐφαρμογῇ τῶν ἐκτιθεμένων κατωτέρω ἀρ-

(33) Ἄρθρ. 411 καὶ 412.

(34) Ἄρθρον 415.

(35) Ἄρθρον 427.

χῶν θὰ εἶνε σχετικὴ, ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰς ἐκκτεχχοῦ καὶ ἐκείστατε πραγματικὰς συνθήκας.

Αἱ ἐν τῇ Συνθήκῃ διατυπωθεῖσαι ἀρχαὶ σχετικῶς πρὸς τὸν διακκονισμὸν τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος εἶνε αἱ ἑξῆς :

Πρῶτον. Ὡς βέλτε τίθεται ὅτι ἡ ἐργασία δὲν πρέπει πλέον νὰ θεωρεῖται ὡς ἀπλοῦν ἐμπόρευμα.⁽³⁶⁾

Δεύτερον. Ἦσον οἱ ἐργοδοταὶ ὅσον καὶ οἱ ἐργάται δύνανται νὰ συνετιρίζωνται ἀντιμεταξὺ τους, ἀρκεῖ μόνον ὁ σκοπὸς τῶν συνετιρισμῶν νὰ εἶναι νόμιμος.

Τρίτον. Οἱ ἐργάται πρέπει νὰ λαμβάνουν μισθὸν ἐπαρκῆ ἵνα νὰ διάγουν τὸν «πρέποντα» βίον, τίς δὲ ὁ «πρέπων» βίος, θὰ ἐκτιμᾶται ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ἐκάστου τόκου.

Τέταρτον. Ἡ ὥρος ἡμερησίᾳ ἐργασία, ἢ ἡ ἡμέρα ἑβδομαδιαία, εἶνε τὸ μέτρον πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τείνουν ὅλα τὰ κράτη, ἐνθα τοῦτο εἰσέτι δὲν ἐφαρμόζεται.

Πέμπτον. Ἐφαρμογῇ εἰκοσιτετραώρου ἑβδομαδιαίας συνεχoῦς ἀναπαύσεως, καθ' ἣν νὰ συμπεριλαμβάνεται, ἐάν εἶνε δυνατὸν, καὶ ἡ Κυριακὴ.

Ἐκτον. Κατάργησις τῆς ἐργασίας τῶν παιδῶν, καὶ ἐφαρμογῇ τοιούτων περιορισμῶν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀνηλικῶν ἄμφοτέρων τῶν φύλων, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ συνέχισις τῆς ἀνατροφῆς των καὶ παιδείας, καὶ ἡ κανονικὴ ἐξέλιξις τῆς σωματικῆς των ἀναπτύξεως.

Ἑβδομον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες πρέπει νὰ λαμβάνουν τὸν αὐτὸν μισθόν, ἐφόσον παρέχουν τὴν αὐτὴν ἐργασίαν.

Ὀγδοον. Προκειμένου νὰ κανονισθῇ νομοθετικῶς ὑπὸ τινος κράτους ἡ κατάστασις τῆς ἐργασίας, πρέπει νὰ λαμβάνεται πρόνοια ὅπως ὅλαι αἱ διάφοροι τάξεις τῶν ἐργατῶν τύχουν τῆς αὐτῆς τύχης, καὶ μὴ γίνωνται ἀδικταί.

Ἐννατον. Ἐκαστὸν κράτος θὰ ἔπρεπε νὰ μεριμνήσῃ περὶ καθορισμοῦ ὑπηρεσίας ἐπιθεωρήσεων, εἰς ἣν θὰ συμμετέχουν καὶ γυναῖκες, καὶ ἦτις θὰ ἐπιθλέπῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐργατικῶν νόμων καὶ κανονισμῶν.

Ἡ παραγωγὴ καθόλου προκαλεῖ τριπλὴν μορφήν κοινωνικῶν συγκρούσεων· α') τὸν μεταξὺ τῶν κρατῶν οἰκονομικὸν ἀνταγωνισμὸν β') τὸν ἐν τῷ αὐτῷ κρᾶτει ἀνταγωνισμὸν τῶν παραγωγέων καὶ γ') τὴν μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν σύγκρουσιν. Ἡ Διεθνὴς Ὀργ. τῆς

(36) Ἄνατροπὴ τοῦ δόγματος τῆς «Κλασικῆς» σχολῆς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας θεωροῦσης τὴν ἐργασίαν ὡς ἐμπόρευμα, καὶ ὡς ὑποκειμένην μόνον εἰς τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως.

Ἔργασίας ἐπιλαμβάνεται τῆς λύσεως τῶν προβλημάτων τῆς τρίτης μό-
νον μορφῆς, ἐγείρεται δὲ ἀμέσως ἢ ἀπορία εἰς δυνατὸν, δεδομέ-
νου τοῦ ἀλληλεγγύτου ὅλων τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, γὰρ πραγμα-
τοποιηθῆ λύσις τῶν προβλημάτων τούτων ἀνευ ἐπειρώσεως καὶ εἰς τὰς
ἄλλας δύο μορφὰς κοινωνικῶν συγκρούσεων. Ἀσφαλῶς σήμερον ἢ ἐν
γένει τάσις τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, καὶ ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἐδραζομένη
κεφαλαιοκρατικὴ οἰκονομικὴ ζωὴ, δὲν ἀποτελοῦν λίαν γόνιμον ἔδαφος
διὰ τὴν διεθνή ρύθμισιν τοιούτων προβλημάτων, ἐπιτρέπεται ὁμοίως γὰρ
ἐλπίζεται ὅτι ἢ ἐν τῷ μέλλοντι ἐξέλξει, ὡς κατὰ τὴν ταύτην⁽³⁷⁾ πι-
θανὴν πραγματικότητα, καὶ εἶνε ἀπὸ τοῦδε βέβαιον ὅτι ἢ ὁράσις τῆς
Ὀργανώσεως τῆς Ἔργασίας θέλει προλειάνη τὴν πρὸς τοῦτο ὁδόν.

Η'. Ἐπὶ τῆς Ὀργανώσεως τῆς Ἐπιτροπῆς

Ἡ Συνθήκη ὥρισεν⁽³⁸⁾ ὅπως ἢ πρώτη συνεδρίασις τοῦ Συνεδρίου
τῆς Διεθνούς Ὀργανώσεως τῆς Ἔργασίας συγκληθῆ κατὰ τὸν μῆνα
Ὀκτώβριον τοῦ 1918, ὅτι τόπος τῆς Συνελεύσεως ὅρα ἦτο ἢ Οὐάσιγ-
κτων, καὶ ὅτι Διεθνῆς Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ ὄφειλε γὰρ μεριμνήσῃ
διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ Συνεδρίου.

Ἐκτὸς τούτου ἢ Συνθήκη ὥρισε τὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε γὰρ
συζητηθῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου Συνεδρίου, εἶνε δὲ ταῦτα, ἀποτελοῦντα
ἐπομένως τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τοῦ ἐν Οὐάσιγκτωνι συγκροτηθέντος
Συνεδρίου, τὰ ἑξῆς.

Α. Περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ὀκτωῦρου ἡμερησίας ἐργα-
σίας, εἴτε τῆς τεσσαρακονταοκταῦρου ἑβδομαδιαίας ἐργασίας.

Β. Περὶ ἐφαρμογῆς προληπτικῶν μέτρων κατὰ τῆς ἀργοσχολίας,
εἰς μέτρα θεραπείας κατὰ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς εἶναι ἐπαρκῆ καὶ εἰς
ἀρκίαν γὰρ παρέχεται ὑποστήριξις εἰς τοὺς ἀργοῦντας.

Γ. Περὶ ἐργατριῶν

α) Πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν, (περὶ καταβληθισομένης ἀποζημιώ-
σεως εἰς τὰς μητέρας)

β) νυκτερινὴ ἐργασία αὐτῶν

γ) ἐργασία αὐτῶν εἰς ἀνθυγιεινὰς ἀσχολίας

Δ. Περὶ τῆς ἐργασίας τῶν παιδῶν

α) κατωτάτῃ ἡλικίᾳ καὶ ἢ δύνανται γὰρ χρησιμοποιῶνται

β) νυκτερικὴ ἐργασία αὐτῶν

γ) ἐργασία αὐτῶν εἰς ἀνθυγιεινὰς ἀσχολίας.

(37) Ἐγγυῶμεν ρύθμισιν βραχυμένῃ ἐπὶ μεταρρυθμίσεων τῶν καθεστηκότων
δικαίων καὶ ἀρχῶν καὶ ὄχι ἐπὶ ἀνατρεπτικῶν μέτρων.

(38) Ἄρθρον 424. Καὶ Παράρτημα κατόπιον τοῦ ἄρθρου 426ου.

Ε. Περὶ γενικῆς ἐφαρμογῆς εἰς ὅλα τὰ κράτη τῶν ἐν Βέρνη (1906)
διεθνῶν συμβάσεων, καθ' ὅς ἀπαγορεύεται ἢ νυκτερινὴ ἐργασία
τῶν γυναικῶν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, καὶ ἀπαγορεύεται ἢ χρῆσις λευκοῦ
φωσφόρου ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν πυρῶν.

Ἐν συνόλῳ τρία εἶνε τὰ θέματα συζητήσεως τοῦ Συνεδρίου: 1)
Περὶ ὠρῶν ἐργασίας 2) Περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἀργοσχολίας καὶ
3) Περὶ ἐργασίας γυναικῶν καὶ παιδῶν. ⁽³⁹⁾

Ἡ Διεθνῆς ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη, ὡς ὠρίσθη ὑπὸ τῆς
Συνθήκης, ἐξ ἑπτὰ μελῶν, ὑποδειχθέντων ὑπὸ τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν,
τῆς Μεγ. Βρεταννίας, Γαλλίας, Ἰταλίας, Ἰαπωνίας, Βελγίου καὶ Ἑλ-
βετίας. Συγκροτηθεῖσα δὲ ἔδρυσεν τὰ γραφεῖα τῆς ἐν Λονδίῳ, ἐκλέ-
ξασα πρόεδρον μὲν τὸν *Henri Fontaine*, ἐκ τοῦ Ἰπουργείου τῆς Ἔρ-
γασίας τῆς Γαλλίας, γραμματέα δὲ τὸν *H. B. Butler*, τοῦ Ἰπουργείου
τῆς Ἔργασίας τῆς Μεγ. Βρεταννίας. Ἐπιληφθεῖσα δὲ ἀμέσως τοῦ ἔρ-
γου τῆς ἀπέστειλε τὴν 10ην Μαΐου 1919 εἰς 45 ἐν ὅλῳ κράτη ἐρω-
τήσεις σχετικὰς πρὸς τὰ προεκτεθέντα θέματα. Ἐξήτει δὲ παρὰ τῶν
κρατῶν τούτων γὰρ πληροφωρηθῆ, ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὰ ζητήματα
ταῦτα ποῖα ἦτο ἢ ἐν ἐκάστῳ κράτει κρατούσα κατάστασις, ποῖα ἢ ὡς
πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα ἀκολουθευμένη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως πολι-
τικῆ, καὶ ἐν τέλει εἰς ἔθεωρεῖτο δυνατὴ ἢ ἀναγκαία, διεθνῆς ἐνέργεια
διὰ τὸν διακανονισμόν τῶν ζητημάτων τούτων.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἀπαντήσεων τῶν διαφόρων κρατῶν ἢ Ἐπι-

(39) Εἶνε φανερόν ὅτι αἱ λέξεις «ἐργατῆς» καὶ «ἐργασία» λαμβάνονται ὑπὸ
τῆς Συνθήκης καὶ ὑπὸ τῆς Διεθνούς Ὀργανώσεως ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῶν ἐννοιαῶν,
περιλαμβάνουσαι πᾶν πρόσωπον ὁποσοῦν ἐργαζόμενον εἰς πλουτοπαραγωγὴς
ἐργασίας, (βιομηχανικὰς ὑπὸ γενικωτέρων ἐννοιαῶν, *industrielles*), οἷα εἶσιν ἢ γε-
ωργία, ἢ θήρα καὶ ἢ ἀλιεῖα, τὰ μεταλλεῖα καὶ λατομεῖα, ἢ βιομηχανία (ὑπὸ
στενωτέρων ἐννοιαῶν, *industrie manufacturière*, χειροτεχνία), τὸ ἐμπόριον καὶ
αἱ μεταφοραί. Ζήτημα ἐγείρεται εἰς συμπεριλαμβανόμενα καὶ οἱ λοιποὶ ἐμμέσως ἐρ-
γαζόμενοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων χρῆζον καὶ αὐτοὶ νομοθετικῆς καθοδηγήσεως καὶ
προστασίας, τοιοῦτοι δὲ εἶνε π. χ. οἱ ὑπάλληλοι δικηγόρων, συμβολαιογράφων, κα-
τώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Ἡ τῆς τῆς γεωτέρας νομοθεσίας εἶνε γὰρ συμ-
περιλαμβανόμενα καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν λεγομένην ἐργατικὴν νομοθεσίαν. Τοιοῦτοτρό-
πως ἐν Βελγίῳ τὸ Ἰπουργεῖον τῆς Βιομηχανίας καὶ Ἔργασίας ἔχει καὶ τμήμα «τῶν
μεσίων τάξεων, (*des classes moyennes*). Προβ. ἐπὶ τοῦ ζητήματος *Paul Pic*,
Traité élémentaire de législation ouvrière. Les lois ouvrières P. 1912 σ 1-6,
ὁ ὁποῖος ἀποφαίνεται ὅτι «ἀπὸ κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἢ φύσις τῆς
ἐργασίας δὲν ἐνδιαφέρει πολὺ, οἱ σχετικοὶ νόμοι τίθενται πρὸς ὄφελος τοῦ ἀτόμου
τοῦ ἐργαζομένου, ἀδιάφορον εἰς τοῦτο εἶνε ἔμμεσον ἢ ἐργάζεται αὐτεξουσίως» (σ. 6).

τροπή ἐδημοσίευσεν τρεῖς ἐκθέσεις (10) εἰς τὰς ὁποίας συνοψίζουσα τὰς συσσωρευθείσας πληροφορίες καὶ ἐξάγουσα ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα, ὑποβάλλει πρὸς τὸ Συνέδριον τὰς γνώμας τῆς ἐπὶ τῶν πρὸς συζήτησιν προκειμένων θεμάτων, ἐχούσας ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς.

1ον Ὁραὶ ἐργασίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς διὰ διεθνούς συμβάσεως παραδοχῆς τῆς ἡδωροῦ ἐβδομαδιαίας ἐργασίας, καὶ προετοίμασε τὸ προσχέδιον τοιαύτης συμβάσεως. Ἐδέχθη ὁμοῦς ὅτι πρέπει νὰ γίνουσι ἐξαιρέσεις δι' ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, προτείνει δὲ ὅπως ἀνατεθῆ εἰς τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον τῆς ἐργασίας ἡ διεξαγωγὴ ἐρευνῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας. Ἐμερίμνησεν εἰδικῶς διὰ τὰ ἐπαγγέλματα τὰ ἀπαιτοῦντα συνεχῆ ἐργασίαν, ὡς π.χ. ἡ τῆξις σιδήρου, (11) καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς περιπλέον ἐργασίας (Overtime). Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπρότεινεν ὅπως, εἰς τὰς ἐργασίας τὰς ἐξαρτωμένας ἐκ μετεωρολογικῶν φαινομένων ἢ κατεργαζομένας φθαρτὰς ὕλας, καὶ εἰς τὰς ὁποίας σύντονος καὶ διαρκὴς ἐργασία εἶναι ἀπαραίτητος, ἐπιτρέπωνται πρόσθετοι ὥραι ἐργασίας, ἀλλὰ ὄχι πλέον τῶν 150 κατ' ἔτος, καὶ διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ καταβάλλεται ἡδ-ξημένος μισθός, (π.χ. κατὰ τὸ ἐν τέταρτον), προσέτι δὲ ὅπως διὰ τῆς διεθνούς συμβάσεως καθορισθοῦν περιοριστικῶς αἱ ἐργασίαι εἰς τὰς ὁποίας ἡ πρόσθετος αὕτη ἐργασία κατ' ἀρχὴν ὄχι ἐπιτρέπεται. (12) Ἐπρότεινε δὲ ὅπως τὰ μέτρα ταῦτα ἐφαρμοσθοῦν ὑφ' ὅλων τῶν κρατῶν μέχρι τῆς 1ης Ἰουλίου 1921. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν ὥρων τῆς ἐργασίας ἡ πρότασις τῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελεῖ τέλειον πρόγραμμα διαρρυθμίσεως τοῦ ζητήματος, πρέπει ὁμοῦς νὰ λεχθῆ ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου εἶχε γίνῃ ἤδη μεγάλη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, οἱ ἐργάται δι' ἀπεργιῶν εἶχον πολλαχῶς ἐλαττώσῃ τὴν ἐργασίαν των, καὶ τὰ κράτη ἔχουν ἤδη ἐπιληφθῆ τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τοῦ προβλήματος τούτου. (13)

(10) Ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου τῆς Ἐργασίας τῆς Μεγ. Βρετανίας, καὶ ἐν περιλήψει ἐν Times τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1911 ἐν ἄρθρῳ The World Labour Congress.

(11) Ὅριζει ὁμοῦς ὅτι διὰ τοιαῦτα ἐπαγγέλματα οἱ ἐργάται δὲν πρέπει νὰ ἐργάζωνται πλέον τῶν 56 ὥρων ἐν ἡμέρᾳ κατὰ μέσον ὄρον κατὰ ἐβδομάδα καὶ κατὰ μῆνα.

(12) Τοιαῦτα ἐργασίαι εἶναι ὁ ἐμφιαλισμὸς τοῦ ζύθου, ἡ κατασκευὴ ἱματισμοῦ, συννεπία ἐπειγουσῶν παραγγελιῶν, ἡ πάστωσις ἰχθύων, ἡ ἀρτοποιία καὶ αἱ βιομηχανίαι αἱ κινούμεναι ἀποκλειστικῶς δι' ὕδατος ἀλλὰ μὴ διαρκοῦς ροῆς.

(13) Τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας τῶν ἀνδρῶν, τῶν ὑπερδύτων τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, πρέπει νὰ ἐξετασθῆ καὶ μελετηθῆ ἀπὸ τριπλῆς ἀπόψεως, α') παραγωγῆς, ἡ παραγωγὴ ἐν γένει δὲν πρέπει νὰ ἐλαττωθῆ, ἡ ἐλάττωσις τῆς διὰ τὰ οὐσιώδη εἶδη δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀνυπολόγιστους ζημίαις, β') ἀπο-

2ον Ἄργοςχολία. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἦτο τῆς γνώμης ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος πρέπει νὰ περισυλλεγοῦν πλείονες πληροφορίες, καὶ ἐπομένως ἐπρότεινε νὰ συμφωνηθῆ ὑπὸ ὅλων τῶν κρατῶν ἡ διεξαγωγὴ ἐρευνῶν πρὸς περισυλλογὴν τῶν πληροφοριῶν τούτων, διοριζομένης καὶ διεθνούς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τῆς ἐφαρμοστῆς μεθόδου πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐρευνῶν τούτων. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοσθέντα συστήματα πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας διὰ τοὺς ἀέργους ἐργάτας, καθὼς καὶ τὰ σχετικὰ ἐργατικὰ κέντρα, (Arbeitsnachweise Aemtern, Imploymenit offices, labour exchanges, bourses du travail) δὲν ἀπέφεραν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Τὰ κράτη εἰς τὰ ὁποία ἐφαρμόζεται ἡ κατὰ τῆς ἀργοςχολίας ἀσφάλεια (unemployment insurance), πρέπει νὰ παράσχουν ἀμοιβαίως τὸ προνόμιον τοῦτο εἰς τοὺς μετανάστεις. Ἐπρότεινεν δὲ ὅπως διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἐπιληφθῆ τῆς μελέτης τοῦ ζητήματος τῆς προστασίας τῶν μεταναστῶν κατὰ τῆς ἀργοςχολίας. Προσέτι δὲ ἐπρότεινεν νὰ ἀπαφασισθῆ ὅπως τὰ κράτη φροντίζουσι νὰ κηθο-

φυγῆς καταπονήσεως τῶν ἐργατῶν δι' ἐργασίας μακροχρονίου, ἔστω καὶ μὴ ἐκπι-
τικῆς, γ') ἀποφυγῆς καταπονήσεως τῶν ἐργατῶν διὰ βραχείας ἀλλὰ λίαν ἐντατι-
κῆς ἐργασίας. Ὁ Herkner (ἐν ἄρθρῳ Arbeitszeit ἐν Handwörterbuch der Staat-
tswissenschaften I. A. Jena 1909 σ. 1191-1220), παρατηρεῖ ὅτι ἀπεδείχθη ὅτι
ἡ δεκάωρος ἡμερησία ἐργασία οὐδεμίαν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς ἐπιφέρει, καὶ ὅτι
εἶναι ζήτημα πρακτικὸν ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν περιστάσεων κατὰ πόσον συμφέρει νὰ
περιορισθῆ εἰς 9 ἢ καὶ 8 ὥρας καθ' ἡμέραν (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 1216). Πάντως θέτει ὡς
βάσιν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ κράτος ἡ μέριμνα πρὸς περιορισμὸν τῶν ὥρων τῆς ἐργα-
σίας, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἐφαρμοζομένου τοῦ περιορισμοῦ τούτου γεννᾶται διὰ τὸ
κράτος τὸ κηθῆκον νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ ἐργάται θέλουσι δια-
θέσῃ τὰς ἐλευθέρους τῶν ὥρας, παρέχον αὐτοῖς ψυχαγωγίας, ἐκπαίδευσιν, μέσα
συγκοινωνίας ὡστε νὰ κατοικοῦν μακρὰν τῶν πόλεων καὶ καταγίνονται καὶ εἰς
ὑπὸ κτηνοτροφίας ἀσχολίας (σ. 1218). Μέχρι τοῦδε ἐλάχιστοι ἔθνη ἔχουν εἰσα-
γάγῃ γενικὸν περιορισμὸν τῶν ἐργασίμων ὥρων τῶν ἀνδρῶν. Εἰς 11 ὥρας ἔχουν
περιορίσῃ τὴν ἐργασίαν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἑλβετία, εἰς 11 1/2 ὥρας ἡ Ρωσία, εἰς
12 ὥρας ἡ Γαλλία, εἰς 8 ὥρας ἡ Μεγ. Βρετανία διὰ τοὺς ἀνθρακωρύχους, ὁρισ-
μέναι πολιτείας ἐκ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν εἰς 8 ὥρας δι' ὠρισμένα ἐπαγγέλματα.
Πολλὰ κράτη ἐν οἷς καὶ ἡ Ἑλλάς (Νόμος 3937) ἔχουν εἰσαγάγῃ περιορισμοὺς διὰ
τὰ λίαν ἐπιπονα ἐπαγγέλματα. Κυριακὴν ἀργίαν ἔχουν εἰσαγάγῃ ἡ Γερμανία, Αὐστρ.
Ἡν. Πολ., Μ. Βρετ., Ἑλλάς. Μεγίστην σημασίαν δὲν ἔχουν ὁμοῦς τόσοι
οἱ νόμοι ὅσον ἡ ἀκριβὴς ἐφαρμογὴ καὶ ἡ ἐξασκουμένη ἐπιδεδειχθείς. (Πρὸβλ. Ν. Γιαν-
νιοῦ ὁ Σοσιαλισμὸς τοῦ Κράτους Ἀθ. 1914 σ. 46.) Ὑπερβαίνει ὁμοῦς νὰ σημειωθῆ ὅτι
εἰς πολλὰ κράτη, ὅπως ἡ Γερμανία, αἱ ὥραι ἔχουν περιορισθῆ, ἰδίως εἰς τὰς σπου-
δαίας βιομηχανίας, κατόπιν συμφωνιῶν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν.

ρίζουν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ἔργων κατὰ τὰς ἐποχὰς καθ' ἃς παρουσιάζεται ἑλλείψις ἐργασίας.

Ἐν γένει ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἑλλείψεως ἐργασίας ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς λίαν πενιχρὰ ἀποτελέσματα ἔφθασεν, ἀλλ' ὁμολογουμένως δικαιολογεῖται ὑπὸ τῶν δυσχερειῶν τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον χρήζει μὲν ὑπερ τι καὶ ἄλλο κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς προνοίας, παρουσιάζει δ' ὅμως ἐν τῇ ἐπιλύσει μεγίστας δυσχερείας. Διαρκούντος τοῦ πολέμου ἡ σχεδὸν τελεία κατάπαυσις ὠρισμένων βιομηχανιῶν, καὶ ἡ ἐπίτασις τῆς δράσεως ἐτέρων, διὰ τὰς ὁποίας ἐργάται δὲν ὑπῆρχον πρόχειροι, προστιθεμένης δὲ καὶ τῆς ἐν γένει παρουσιασθείσης κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ἀνωμαλίας, προὐκάλεσαν συχνὰ καὶ διαρκῆ κρούσματα ἑλλείψεως ἐργασίας, οὕτως ὥστε σήμερον ἡ ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος ἀποτελεῖ ἴσως τὸ κέντρον τῶν περὶ τὰ ἐργατικά μεριμνῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι διαρκούντος τοῦ πολέμου ὠρισμένοι βιομηχανίαι ἐχρηιάθησαν μέγαν ἀριθμὸν προσθέτων χειρῶν, ἀλλὰ τὰ τῆς μεσιτεύσεως τῆς ἐργασίας εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας τοιαύτην, ἦσαν ἐν γένει τόσον κακῶς κανονισμένα πρὸ τοῦ πολέμου, ὥστε δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ πληρωθοῦν ταχέως τὰ κενὰ καὶ ἀπασχοληθοῦν οἱ ἄεργοι. Ἐν Μεγ. Βρεταννίᾳ ὅπου τοιαύτη ὀργάνωσις ὑπῆρχε πρὸ τοῦ πολέμου, (*Board of Trade Labour Exchanges*), ἐλειτούργησεν αὕτη καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐπιτυχῶς, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ὑπῆρχον μὲν κατὰ μέρος ὀργανώσεις πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας, (δημοτικαί, τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων, τῶν ἐργοδοτῶν, μικταί), ἅμα δὲ τῇ ἐπιστρατεύσει ἰδρύθη κεντρικὸν γραφεῖον τῆς αὐτοκρατορίας συγκέντρωσαν ἕλα τὰ κατὰ μέρος ὑπάρχοντα μεσιτικά ταῦτα γραφεῖα. Ἡ ἄλλα κράτη κατέφυγον εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦσαν πρόχειρα καὶ ἐπομένως ἀνεπαρκῆ μέτρα. Ἐν Γαλλίᾳ ἰδρύθη (16 Νοεμβρίου 1914), «Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας» καὶ ἐφηφίσθησαν καὶ βοηθήματα διὰ τοὺς ἀέργους. Ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ὡς ἐκ τῆς κατὰ τὸν πόλεμον καλινόστησεως μεγάλου ἀριθμοῦ μεταναστῶν, εὔρεθησαν πολλοὶ ἄνευ ἐργασίας, ἀπεφασίσθη ἡ κατασκευὴ δημοσίων ἔργων πρὸς χρησιμοποίησιν τούτων. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτεῖαις ἰδρύθησαν δημόσια καὶ ἰδιωτικά μεσιτικά γραφεῖα καὶ ἀπεφασίσθη καὶ ἡ κατασκευὴ δημοσίων ἔργων. Ἡδὴ δὲ μετὰ τὸν πόλεμον τὸ φάσμα τῆς ἑλλείψεως ἐργασίας διὰ τοὺς ἀποστρατευμένους, ἀπειλεῖ ἕλα τὰ κράτη καὶ πανταχοῦ λαμβάνονται σχετικὰ μέτρα. Εἶνε ἀληθές ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τοιοῦτος κίνδυνος δὲν ἀπειλεῖ τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἔχει ἀνάγκην χειρῶν, ἐν τούτοις καὶ παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ ληφθῇ μέτρον σχετικῆς ὀργανώσεως, προληπτικῆς τοῦ μέλλοντος. Κατὰ τοὺς μελετήσαντας τὰ τῆς ἀργοσχολίας διαρκούντος τοῦ πολέμου φαίνεται ὅτι ἐξ

ἕλων τῶν μέτρων τῶν δοκιμασθέντων, τὸ ἐπιτυχέστερον εἶνε τὸ τῆς ὀργανώσεως τῆς μεσιτείας, (41).

3) *Ἔργασια γυναικῶν.* Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπρότεινε ὅπως αἱ γυναῖκες μὴ χρησιμοποιοῦνται ἐν ἐργοστασίοις καὶ ἐργαστηρίοις πρὸ τῆς παρελεύσεως τεσσάρων ἐβδομάδων ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, καὶ ὅπως ληφθῇ πρόνοια περὶ τῆς παροχῆς χρηματικῆς ὑποστηρίξεως εἰς μητέρα καὶ τέκνον ἐπὶ ἐξ ἑβδομάδας ἐν ὄλῳ πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν. Ἐπρότεινε τὴν γενικὴν ἀπαγόρευσιν τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Βέρνης (1906).

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχεν πρὸ αὐτῆς ἱκανὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἰδιαιτέρως μεριμνήσῃ διὰ τὴν τύχην τῶν ἐργατριῶν. Πολλὰ κράτη εἶχον ἤδη ὀριστὸν ἀνώτατον ὄριον τῆς ἡμερησίας ἐργασίας, (42) ἀπαγορεύσῃ τὴν νυκτερινὴν τῶν γυναικῶν ἐργασίαν, (43), καθὼς καὶ τὴν κατὰ τὰς Κυριακάς ἐργασίαν των, (44) ἕνια δὲ κράτη εἶχον ἀπαγορεύσῃ τὴν ὑπόγειον ἐρ-

(41) Περὶ τῆς πρὸ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἀργοσχολίας πρὸς Borrel, Antoine, *la Lutte contre le Chômage avant, pendant et après la guerre*. Paris Dunot et Pinot 1917 [Encyclop. Parlementaire] Ser. 336. Πρὸς ἐπίσης Adler, Georg, *Arbeitsnachweis und Arbeitsbörsen in Handwörterbuch der Staatswissenschaften*. Τόμος Α', Jena 1909 καὶ 1130—40, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Ἐπιτραπέζιω δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὰ κατὰ τῆς ἀργοσχολίας μέτρα διακρίνονται εἰς προληπτικὰ καὶ θεραπευτικά. Τὸ μόνον προληπτικὸν μέτρον θὰ ἦτο ἡ κρατικὴ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος πρὸς ἐργασίαν (*droit au travail*) ἐκάστου πολίτου, ἀλλὰ τοιαύτη ἀναγνώρισις εἶνε πρὸς τὸ παρὸν ὅλως δυσεφάρμοστος, συνενεπακομένη ριζικὴν μεταβολὴν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οικονομικοῦ καθεστώτος. Τὰ θεραπευτικὰ μέτρα εἶναι, α') ἡ ὀργάνωσις τῆς μεταξὺ ἐργοδοτοῦ καὶ ἐργατῶν μεσιτεύσεως β') ἡ διεξέκδοσις δημοσίων ἔργων πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν ἀέργων γ') ἡ ἰδρυσις ταμείων ὑποστηρίξεως χάριν τῶν ἀέργων καὶ δ') ἡ ἀναγκαστικὴ ἀσφάλεια ὄλων τῶν ἐργατῶν κατὰ τῆς ἑλλείψεως ἐργασίας. Εἰς συνέδριον συγκροτηθὲν τῇ 19 Σεπτ. 1910 εἶχεν ἰδρυθῆ «Διεθνὴς ἐνωσις διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀργοσχολίας», ἐδρεύουσα ἐν Gand, ἧς προεδρεῖται ὁ Léon Bourgeois, γενικὸς γραμματεὺς δὲ εἶναι ὁ Louis Varley, καὶ εἰς ἣν συμμετέσχον 17 ἐν ὄλῳ κράτη.

(42) Ἡ Γαλλία, Γερμανία καὶ ἕνιοι πολιτεῖαι τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ὥρισαν τὸ 10ωρον ὡς ἀνώτατον ὄριον τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν, ἡ Αὐστρία καὶ Οὐγγαρία τὸ 11ωρον, ἡ Ἰταλία τὸ 12ωρον, ἡ Ἑλλὰς τὸ 10ωρον.

(43) Γαλλία, Γερμανία, Αὐστρία, Οὐγγαρία, Ἰταλία, ἐν μέρει τὸ Βέλγιον, Ἑλλὰς.

(44) Γερμανία, Αὐστρία, Οὐγγαρία, Μ. Βρεταννία, Ἰταλία, Ἡν. Πολιτεῖαι ἐν μέρει, Ἑλλὰς.

γασίαν τῶν γυναικῶν, ἐν ὄρυχειοῖς, λατομεῖοις,⁽⁴⁸⁾ καὶ λάδι μῆτρα πρὸς προστασίαν τῶν γυναικῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.⁽⁴⁹⁾

4) Ἔργασια παιδῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπρότεινε ὅπως ἀπαγορευθῆ γενικῶς ἡ ἐργασία παιδῶν κάτω τῶν 14 ἐτῶν εἰς βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, (*industrial work*), καὶ ὅπως τὸ μέτρον τοῦτο ἐφαρμοσθῆ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1922, ἐπίσης ὅπως ἀπαγορευθῆ ἡ νυκτερινὴ ἐργασία εἰς τοὺς παῖδας κάτω τῶν 18 ἐτῶν. (Σύμβασις Βέρνης τοῦ 1913), ἐφαρμοζομένου τοῦ μέτρου τούτου ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1921. Καὶ ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα ἔχει γίνῃ ἀρκετὴ νομοθετικὴ ἐργασία ὑπὸ τῶν κρατῶν, σχεδὸν ὅλα εἶχον ἀπαγορεύσει τὴν ἐργασίαν παιδῶν εἰς βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις κάτω ὁρισμένης ἡλικίας,⁽⁵⁰⁾ καὶ περιορίσει σημαντικῶς τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας διὰ παιδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους, ὑπερέχοντας τὸ κατώτατον ὄριον, ἐπετρέπετο μὲν ἤδη ἡ ἐργασία, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον εἰσέτι συμπληρώσει ὁρισμένην ἡλικίαν,⁽⁵¹⁾ Πολλὰ κράτη εἶχον τελείως ἀπαγορεύσει τὴν ἐργασίαν τῶν παιδῶν κατὰ τὴν νύκτα⁽⁵²⁾ καὶ κατὰ τὰς Κυριακάς⁽⁵³⁾.

5) Ἀνθυγιεινὰ ἐπασχολήσεις. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπρότεινε ὅπως ἀνατεθῆ εἰς τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον τῆς Ἔργασίας ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς χρησιμοποίησεως παιδῶν, γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν εἰς ἀνθυγιεινὰς ἐργασίας.

καὶ 6) Ἐπρότεινε τὴν καθόλου παραδοχὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς

(48) Ἰταλία, Γαλλία, Γερμανία.

(49) Ἐν Γερμ. ἀπαγορεύσει χρησιμοποίησεως ἐργατριῶν ἐπὶ 8 ἐβδομάδα ἐν ὄλιῳ, ἐν Αὐστρία 4 ἐβδομάδων ἀνάπαυσις μετὰ τὸν τοκετόν, ἐν Ἰταλίᾳ 10 ἡμερῶν, ἐν Ἑλλάδι 8 ἐβδομάδων πρὸ, καὶ 8 ἐβδομάδων μετὰ τὸν τοκετόν, ὅποτε αἱ ἐργάτριαι θεωροῦνται ἐν ἀδείᾳ διατελοῦσαι. (Νόμος 4024)

(50) Γαλλία, Ἰταλία, Μεγ. Βρετανία, Βέλγιον κάτω τῶν 12 ἐτῶν, Ἡνωμ. Πολ. 12—14 ἐτῶν, Γερμ 13—14, Αὐστρία καὶ Οὐγγ. 14 ἐτῶν, Ἑλλάς 12 ἐτῶν πλὴν τῶν πωλητῶν ἐφημερίδων (Νόμος 4029)

(51) Ὅπως ἐν Γαλλίᾳ οἱ παῖδες οἱ ἄγοντες ἡλικίαν 14-16 ἐτῶν ἐργάζονται τὸ πολὺ ἐπὶ 10 ὥρον καθ' ἡμέραν, ἐν Ἰταλίᾳ οἱ 12-15 ἐτῶν 11 ὥρον, ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις οἱ 12-16 ἐτῶν 10 ὥρον κατὰ μέσον ὄρον, ἐν Αὐστρία καὶ Οὐγγαρία οἱ 12-14 ἐτῶν 8 ὥρον, καὶ οἱ 14-16 ἐτῶν 11 ὥρον, ἐν Γερμανίᾳ οἱ 14-16 ἐτῶν 10 ὥρον, ἐν Μεγ. Βρετανίᾳ οἱ 14-18 ἐτῶν 5 ἢ 12 μέχρι 60 ὥρων καθ' ἐβδομάδα. Ἐν Ἑλλάδι οἱ παῖδες ἐργάζονται τὸ πολὺ 10 ὥρας καθ' ἡμέραν.

(52) Γερμ., Αὐστρ., Οὐγγ., Βέλγιον., Ἡνωμ. Πολιτεῖαι, Μ. Βρετανία, Ἰταλία, Γαλλία, Ἑλλάς.

(53) Γερμ. Αὐστρ. Οὐγγ. Βέλγιον Μ. Βρετ., Ἰταλία, Γαλλία, Ἑλλάς. (Εἰς τὰς ἐν ταῖς ὑποσημειώσεις παρατεθείσας πληροφορίας ἀπὸ σκοποῦ περιορισθῆμεν εἰς τὰ μεγάλα κράτη καὶ τὸ Βέλγιον),

Βέρνης περὶ ἀπαγορεύσεως νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν (βλ. ἀνωτ.) καὶ τῆς χρήσεως λευκοῦ φωσφόρου ἐν τῇ κατασκευῇ πυρῶν.

Δ'. Ἐὶ ἐν Οὐασινγκτόνι Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἔργασίας

Τὸ πρῶτον Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἔργασίας συνήλθεν ἐν Οὐασινγκτόνι τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἐ. αἱ δὲ ἐργασίαι τοῦ διήρκεσαν ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα τερματισθεῖσαι τὴν 29ην Νοεμβρίου ἐ. ἐ. Βεβαίως τὸ Συνέδριον δὲν ἐστέφθη ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας ἣν οἱ αἰσιοδοξώτεροι ἀνεμένον, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ ὑπῆρξαν σημαντικὰ ἰδίως ἐὰν ἀναλογισθῆ τις τὰς δυσκολίας εἰς ἃς προσέκρουσαν αἱ ἐργασίαι τῆς πρώτης ταύτης ἀποπέρας.

Ἐν ᾧ ἕμῳ τὸ Συνέδριον συνεκλήθη ἰδίᾳ τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ προέδρου Οὐίλσονος, καὶ μεγάλη ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀνεμένετο ἀρωγῆ, ὅχι μόνον οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἠδυνήθη, ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς υγείας του νὰ παραστῆ εἰς τὸ Συνέδριον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς δὲν μετέσχον αὐτοῦ, καθόσον τὸ Κογκρέσον ἀπηγόρευσε ρητῶς τὴν συμμετοχὴν ταύτην πρὶν ἢ αἱ Ἡν. Πολ. ἀποδεχθοῦν τὴν ἰδρυσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Παρουσιάσθη λοιπὸν τὸ ὀξύμωρον ὅτι τὸ Συνέδριον συνεκλήθη καὶ συνεδρίασεν ἐν χώρᾳ ἣτις δὲν συμμετέσχεν ποσῶς αὐτοῦ. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ *Committee*, παρηκολούθησεν ἀνεπισήμως τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐργατῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἀλλὰ ἔλειψεν ἐντελῶς ἡ ἐπίσημος τοῦ κράτους συμμετοχή.

Ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἡ Γερμανία, ἂν καὶ εἶχε κληθῆ πρὸς τοῦτο, καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνεμένοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς, ἡ Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία δὲν συμμετέσχον τοῦ Συνεδρίου. Ἡ ἀπομάκρυνσις δὲ τῶν σπουδαίων τούτων παραγόντων τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπηρεάσῃ τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, ἰδίως διὰ τῆς σκέψεως ὅτι αἱ ἀποφάσεις του δὲν ἤθελον ποσῶς ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν κρατῶν αὐτῶν.⁽⁵⁴⁾ Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ Ἰαπωνία ἐδῆλωσεν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ὅτι τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου δὲν θὰ ἀπεδέχετο παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον αὐταὶ θὰ ἀντεπεχρίνοντο πρὸς τὰς ἐν Ἰαπωνίᾳ συνθήκας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐν γένει κατάστασις τῆς ἐργασίας ἐν Ἰνδίαις, Αἰγύπτῳ, Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ κράτη τῆς δούσεως, εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ρύθμισις τῶν ἐκεῖ ἐργατικῶν συνθηκῶν νὰ εἶνε δυσχερεστάτη, ἀκριβῶς δὲ διὰ

(54) Ἡ βλ. Times 29 Ὀκτ., 12 Νεβρ., ἐν εἰδικαῖς ἔκθεσις, 15 Νεβρ. σ. 12' α' στήλη α', 21 Νεβρ. σ. 13 στήλη β', 24 Νεβρ., 14 ε', 27 Νεβρ. σ. 18 γ', 1 Δεβρ. 16 γ'.

τὸν λόγον αὐτὸν νὰ ἐπιβάλλεται, ἢ ἐφαρμογὴ προστατευτικῶν νόμων εἰς τοὺς τόπους αὐτούς, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως φιλανθρωπίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου, εἰς τοῦτο συντρέχουν καὶ τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα τῶν κρατῶν τῶν ἀποδεχομένων τὴν ρύθμισιν τῆς ἐργασίας, φοβουμένων ὅτι θὰ ἔχουν ἐφεξῆς νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀνταγωνιστὰς ἐργαζομένους ὑπὸ εὐνοϊκωτέρου οικονομικοῦ ὄρου.⁽⁵⁵⁾

Ἐφ' ἑτέρου ἡ σημασία τῆς πρώτης αὐτῆς προσπάθειας δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῆ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς τὸ Συνέδριον συμμετέσχον τεσσαράκοντα κράτη καὶ ὅτι ἡ τριαύτη συνεργασία δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπιφέρῃ ἐπιτάχυνσιν εἰς τὴν πανταχοῦ συντελουμένην ἐργασίαν πρὸς ρύθμισιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν.

Ποία ὑπῆρξεν ἡ μορφή τοῦ συνεδρίου καὶ τῶν συζητήσεων εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, νὰ γινώσκωμεν, ἴσως δὲ μάθωμεν λεπτομερείας παρὰ τῶν ἐκεῖσε μεταδόντων ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, περιοριζόμεθα ἐπομένως εἰς τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα ἐν συντομίᾳ.

Κατὰ τὰς γενομένας συζητήσεις φαίνεται ὅτι ἀντιμέτωποι ἴσταντο πρὸς ἀλλήλους ἰδίᾳ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν Κυβερνήσεων ἐνήργουν ὡς συμβιβασταί, τῶν δύο ἄκρων. Οἱ ἐργατικοὶ εἶχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἀπέδειξαν πλεονα συνοχήν τῶν ἄλλων ομάδων. Ἐν γένει δὲ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ διαίρεσις εἰς ἀντιπροσώπους τῶν κυβερνήσεων, τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχῆς καὶ καρποφόρος.

Τὸ Συνέδριον ἐξεπόνησεν ἕξ προσχέδια διεθνῶν Συνθηκῶν τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον εἶνε ἐν συντόμῳ τὸ ἑξῆς.⁽⁵⁶⁾

Α'). Ἡ ἡμερησία ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ὄριον καθ' ἑκάστην καὶ τὰς 48 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐργασία ἡμέρας τινὸς εἶνε κατωτέρα τῶν 8 ὥρῶν, τότε ἡ ἐργασία ἄλλης ἡμέρας δύναται ἀναλόγως νὰ αὐξηθῆ, οὐχὶ ὅμως πέραν τῶν 9 ὥρῶν. Ἐν ταῖς ὀρυχείοις τὸ ἀνώτατον ὄριον δύναται νὰ μὴ τηρηθῆ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐργασίμων ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, διὰ περιόδον τριῶν ἑβδομάδων, μὴ ὑπερβαίνῃ τὸ πᾶν τῶν 56 ὥρῶν. Προβλέπεται καὶ ἄλλαι τινὲς ἐξαιρέσεις ὁμοίας φύσεως. Ἐν Ἰαπωνίᾳ οἱ ὑπερβάντες τὸ 15ον ἔτος ἐργάται δύναται νὰ ἐργάζονται μέχρι 57 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, οἱ δὲ ἐν τῇ μεταξουργείᾳ ἀπασχολημένοι μέχρις 60 ὥρῶν. Ἐν Ἰνδίαις, οἱ ἐργάται τῶν ὀρυχείων καὶ τινες σιδηροδρομικοί, δύναται νὰ ἐργάζονται μέχρι 60 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα. Ἐν Ἑλλάδι καὶ Ρουμανίᾳ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν θέλουν ἐφαρμοσθῆ πρὸ τοῦ 1924.

Ὁ κανονισμὸς αὗτος τῶν ἐργασίμων ὥρῶν ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, συζητηθεὶς ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ὑπῆρξε μάλιστα φόβος μήπως δὲν ἐπιτευχθῆ συνεννόησις. Οἱ ἐργάται ἐζήτησαν νὰ ἀναγνωρισθῆ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως ἡ ἀρχὴ τῆς 8 ὥρου ἡμερησίας καὶ τῆς 48 ὥρου ἑβδομαδιαίας ἐργασίας, οἱ ἐργοδοταὶ ἠρνοῦντο νὰ ἀποδεχθῶν τὸ ἡμερησίον ὄριον ὡς μέτρον ὀσκαμπτῶν καὶ μὴ ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας τῆς παραγωγῆς, ἐπὶ τέλος δὲ εὐρέθη ἡ ἀνω ἐκτεθεῖσα μέση λύσις. Τὸ πρόβλημα τῶν ὥρῶν τῆς προσθέτου ἐργασίας (*Overtime*) δὲν ἐλύθη. Οἱ ἐργάται ἐζήτησαν ὅπως αἱ πρόσθετοι αὗται ὥραι μὴ ᾖσι περισσότεραι τῶν 70 κατ' ἔτος, οἱ ἐργοδοταὶ ἐζήτησαν 300 κατ' ἔτος, (ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ εἶχε προτείνῃ 150), καὶ πρὸ τριαύτης ριζικῆς διαφωνίας, τὸ ζήτημα ἀφέθη ὅπως λυθῆ δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν τῇ ἐγκρίσει τῶν Κυβερνήσεων.

2) Παῖδες κάτω τῶν 14 ἐτῶν δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν (*industry*). Ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Ἰνδίαις δι' ὄρισμένα εἶδη ἐμπορίου ἀπαγορεύεται ἀπασχόλησις παιδῶν μόνον κάτω τῶν 12 ἐτῶν.

3) Ἐκαστον κράτος νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐλεύθερα μεσιτικὰ γραφεῖα ἐργασίας, καὶ νὰ παρέχῃ πληροφορίας περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀργασίας εἰς τὸ διεθνὲς Γραφεῖον τῆς Ἐργασίας ἀνὰ πάντα τρίτον μῆνα.

4) Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται κατὰ τὸ διάστημα τὸ διήκον ἀπὸ τῆς 10ης μ. μ. μέχρι τῆς 5ης πρωΐνης.

5) Ἄτομα, ἄρρενα καὶ θήλεα, κάτω τῶν 18 ἐτῶν δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται ἀπὸ τῆς 10ης μ. μ. μέχρι τῆς 5ης πρωΐνης. Διὰ τὴν Ἰαπωνίαν τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας εἶναι, μέχρι τοῦ 1925, τὸ τῶν 15 ἐτῶν, διὰ δὲ τὰς Ἰνδίας τὸ τῶν 14 ἐτῶν.

6) Νὰ ἀπαγορευθῆ ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν ἐπὶ 6 ἑβδομάδας μετὰ τὸν τοκετόν, καὶ ἐκάστη ἐπίτοκος νὰ δικαιούται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς 6 ἑβδομάδας πρὸ τοῦ τοκετοῦ. Τὸ κράτος νὰ συντηρῆ τὰς συνεπεῖς τοκετοῦ προσωρινῶς μὴ ἐργαζομένας γυναῖκας.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 405 τῆς Συνθήκης τῆς Εἰρήνης, τὰ ἕξ ταῦτα προσχέδια θέλουν ὑποβληθῆ εἰς τὴν ἐγκρίσιν τῶν τεσσαράκοντα κρατῶν τῶν συμμετασχόντων εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου. Ἐκαστον δὲ κράτος θέλει γνωστοποιήσῃ τὴν ἐνδεχόμενὴν ἐγκρίσιν εἰς τὴν γενικὴν ἱεραρχίαν τῆς ὀργανώσεως. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀναμείνωμεν τὰς ἐγκρίσεις τῶν κρατῶν διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν σημασίαν τῆς γενομένης ἐργασίας.

Ἐφαρμόζον τὰς διατάξεις τοῦ ἁρθροῦ 393 τῆς Συνθήκης τῆς Εἰρήνης, τὸ Συνέδριον κατήρτισε καὶ τὸ «Διοικητικὸν Συμβούλιον» τοῦ

(55) Κύριον ἄρθρον ἐν Times 21 Νοβρίου ἄ.ε. σ. 13 ε'.

(56) Times 1ης Δεβρίου 1919 σ. 16 στήλη γ'.

διεθνούς Γραφείου τῆς Ἐργασίας⁽⁵⁷⁾. Αἱ κυβερνήσεις αἵτινες θέλουν ἀντιπροσωπευθῆναι ἐν τῇ Συμβουλίᾳ, εἶναι αἱ τῶν ἐξῆς κρατῶν· Μεγ. Βρεταννίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Γαλλίας, Ἰαπωνίας, Βελγίου, Ἑλβετίας, Ἰσπανίας, Ἀργεντινῆς, Καναδά, Πολωνίας, Δανιμαρκίας (ἢ τελευταία μόνον ἐάν αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι δὲν δεχθῶν νὰ συμμεθεξοῦν) (οἱ ἐξ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν εἶνε οἱ ἐξῆς· *Stuart Bunting* τῆς Μεγ. Βρεταννίας, εἰς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐργατῶν τῆς Γερμανίας, *Jouhaux* τῆς Γαλλίας, *Oudegeest* τῆς Ὀλλανδίας, *Lindqvist* τῆς Ἑλβετίας καὶ *Truiper* τοῦ Καναδά (ἐκτὸς ἐάν ἀποδεχθῶν αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι). Οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργοδοτῶν εἶνε οἱ *Sir Allan Smith* τῆς Μεγ. Βρεταννίας, *Givrin* τῆς Γαλλίας, *Pirelli* τῆς Ἰταλίας, *Canlier* τοῦ Βελγίου, *Hodasz* τῆς Τσεχο-Σλοβακίας καὶ *Schindler* τῆς Ἑλβετίας (ὕπὸ τὴν αἵρεσιν ὅτι δὲν θέλουν ἀποδεχθῆναι αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι).

Ἐγένετο προσέτι, κατὰ τὸ ἄρθρον 304 τῆς Συνθήκης, ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐργασίας, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐξελέγη ὁ *Albert Thomas*⁽⁵⁸⁾, ἔδρα δὲ τοῦ γραφείου θὰ εἶνε προσωρινῶς τὸ Λονδίνον, ὅπου πρὸς τὸ παρὸν ἐδρεύει καὶ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν.

Τὸ Συνέδριον ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐργασίας του ἐν Λονδίῳ ἢ Παρισίοις ἀφ' οὗ καταρτισθῆ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν.

Κηφισιά Νοέμβριος 1919.

Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

CHARLES GIDE

Ἡ ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ!· ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ!

(Ἀφιερῶται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, τὴν Λογοκρισίαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν).

Ἐπὶ τέλος ἐτεροματίσθη τὸ ἐπονεϊδίσιον καὶ γελοῖον σύστημα τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ἡ Γαλλία ἐπὶ πέντε ὀλόκληρα ἔτη. Δὲν ἐννοῶ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ τὴν Λογοκρισίαν.

Ἐπεβλήθη κατὰ τὰς συγκινήσεις τῶν πρώτων στιγμῶν, δι' ἑνὸς νόμου τῆς 5ης Αὐγούστου 1914, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς δημοσιεύσεως εἰδήσεων καὶ πληροφοριῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῆ, ἂν καὶ τὸ ἱστορικὸν γεγονός τὸ ὁποῖον ἐχρησίμαυσεν ὡς δικαιολογία, ὅτι δηλαδὴ ἡ καταστροφὴ τοῦ Σεδάν ἐπῆλθεν ἐκ τῆς διαφημίσεως τῆς πορείας τοῦ στρατηγοῦ Μάκ-Μαόν, ἀποτελεῖ μῦθον παρόμοιον πρὸς τοσούτους ἄλλους, ὡς τὸν τοῦ ἀρθροῦ 11 τῆς συνθήκης τῆς Φραγκφούρτης ἢ τοῦ πλαστοῦ τηλεγραφήματος τοῦ "Ἐμς. Ἄλλ' ἡ λογοκρισία ἀπαξ ὀργανωθείσα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δικαιοδοσίαν της, δυνάμει τοῦ νόμου ἐκείνου κατὰ τὸν ὁποῖον πᾶσα νέα ὑπηρεσία τείνει νὰ ἐκταθῆ ἀπεριορίστως πρὸ πάντων ὅταν εἶνε παράσιτος.

Ὅχι μόνον πᾶσα εἰδήσις ἀναφερομένη εἰς τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου ἀπηγορεύθη, ὄχι μόνον κατηγορήθησαν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν—μάλιστα καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ὄνομα τῆς μάχης τῆς *Trasimène* εἰς ἓν ἄρθρον περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀννίβα!—καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπρόκειτο περὶ καλλιτεχνικῶν περιοδειῶν ἠθοποιῶν ἀνὰ τὸ μέτωπον, ὄχι μόνον ἀπηγορεύθη ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπωλειῶν, ἀφιερμένου οὕτω ἐλευθέρου τοῦ δρόμου τῆς δημιουργίας ὑπερβολικῶν φημῶν εἰς τὴν λαϊκὴν φαντασίαν· ὄχι μόνον ἀπηγόρευσαν τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐχθρικῶν ἀνακοινωθέντων, καίτοι ἀφίετο ἐλευθέρη ἡ εἰσαγωγὴ ἐν Γαλλίᾳ τῶν Ἑλβετικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἐδημοσίευσαν αὐτὰ καὶ πᾶς τις ἠδύνατο νὰ τὰ ἀναγνώσῃ, ἀλλ' εἶχον ἀκόμη οἱ λογοκριταὶ τὴν ἀναισχυντίαν νὰ περικόπτουν πλειστάκις τὰ ἀνακοινωθέντα, τὰς συνεντεύξεις, ἢ τοὺς λόγους τῶν στρατηγῶν τῶν συμμάχων στρατῶν, ἢ τῶν ἰδίων μας στρατηγῶν, ἢ τῶν ὑπουργῶν μας.

Ἐγὼ ὀλόκληρον φάκελλον κατάφορτον ἀπιστεῦτων πράγματι ἀποδείξεων. Ἴδού, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου, εἰς λόγος τοῦ λόρδου

(57) Πρὸς *Times* 27 Νοεμβρίου 1919 σ. 13 γ'.

(58) *Times* 1ης Δεκεμβρίου 1919, σ. 16 γ'.

*Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Gide ἐπὶ τῆ καταργήσει τῆς Λογοκρισίας ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν «Χειραφέτησιν» τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου, τὴν ὅποιαν ἐλάβομεν μετὰ μακρὰν καθυστέρησιν.

Κίτσενερ, ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔλεγεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποστείλῃ τριάκοντα μεραρχίας, ἀλλ' οὐχὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἕξ ἢ ἑπτὰ μηνῶν αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις διεγράφησαν. Ἴδου ἐν ἀνακοινωθῆν τοῦ στρατηγοῦ *Plaiy*, ὁμο- λογοῦντος θαρραλέως ὅτι αἱ πρῶται γραμμαὶ αὐτοῦ διεσπάρθησαν, διαγραφέν. Ἴδου μία συνέντευξις τοῦ ἀρχιστρατήγου Φὸς πρὸς τὸ *Daily-Mail*, διαγραφεῖσα. Ἴδου ἐν τηλεγράφημα τοῦ βασιλέως Γεωρ- γίου τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν Κερένσκην ἀποκοπὴν κατὰ τὸ ἥμισυ, ὡς ἐπίσης εἰς λόγος τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Πητροπόλει διαγρα- φεῖς. Καὶ ὡς ἐπίμετρον ἰδοῦ, ἕξ ἐνὸς ἐπιταφίου λόγου τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς *Paul Deschanel*, ἐκφωνηθέντος κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ εἰς τὸ μέτωπον πεσόντος βουλευτοῦ *Maurice Bernard*, ἡ λογοκρισία δὲν ἀφῆκε νὰ δημοσιευθῶν ἢ αἱ πρῶται καὶ αἱ τελευταῖαι φράσεις καὶ ὁ Θεὸς γνωρίζει ἂν ὁ κ. *P. Deschanel* εἶναι ὑποπτος ἐπὶ ἀντιδραστικότητι (*defaitisme*).

Καὶ πόσαι ἄλλαι μορφῆαι! Ἐκ μιᾶς ἀγγελίας διανομῆς πλεκτῶν εἰδῶν εἰς διαφόρους μονάδας, ἀφηρέθησαν τὰ ὀνόματα τῶν μονάδων τούτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ὀνόματα τῶν στρατηγῶν οἱ ὁποῖοι ἠνχαρί- στησαν τὰς δωρησάσας ταῦτα κυρίας. Ἀπηγορεύθη ἀκόμη νὰ γείνη μνεῖα εἰς τὰς ἐφημερίδας μιᾶς τιμητικῆς ἡμερησίας διαταγῆς τοῦ στρα- τεύματος διὰ τὸν υἱὸν τοῦ *Alfred Dreyfus*, ὅπως ἐπίσης ἀπηγορεύθη εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐφημερίδας ν' ἀναγράφουν τὰς διευθύνσεις τῶν ἱερέων. Ἀλλὰ θὰ ἐχρειάζετο ὀλόκληρος τόμος διὰ πορομοίας ἀπαρι- θμήσεις. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ δημοσιευθῆ ἐν τοιοῦτον βιβλίον ὑπὸ τὸ τίτλον: «ὁ βλάξ τοῦ πολέμου».

Δὲν εἶχεν ἀπαγορευθεῖ μόνον ἡ μνεῖα στρατιωτικοῦ τινὸς γεγονό- τος, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ ἡ συζήτησις περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. Δηλαδή, διὰ νὰ συνεννούμεθα, δὲν ἦτο ποσῶς ἀπηγορευμένον νὰ διεξάγῃ τις δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα διὰ τὴν προσάρτησιν τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ρήνου, οὔτε ἀκόμη, ὅπως εἰς ἐν ἄρθρον τῆς *Libre parole*, τὸ ὁποῖον ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, νὰ γράφῃ τις ὅτι εἶνε ἐπιεικὴς «ἡ προσάρτησις τῆς Ρομανδικῆς Ἑλβετίας μέ- χρι τῆς γραμμῆς ἀπὸ *Yveroy* εἰς *Neuchatel*». Ἡ λογοκρισία ἐπέτρε- πεν ἐλευθέρως τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀνοήτων τούτων ὑπερβιολῶν, προσδίδουσα μάλιστα διὰ τῆς ἐγκρίσεώς της ποιᾶν τινὰ ἐπισιμότητα, ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης τῶν ὁποίων ἀπηγορεύετο ἡ συ- ζήτησις, ἦσαν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὴν συντόμευσιν τοῦ πολέμου.

Ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἐξετείνετο μόνον ἐπὶ τῶν πολεμικῶν συζητή- σεων, ἀλλ' ἀκόμη μέχρι τῆς ἐκφράσεως φόβων διὰ τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν δημοσίαν ἠθικὴν, τὸν ἀλκοολισμόν,

τὴν συφιλίδα, τὴν πορνογραφίαν, τὴν ἀσέλγειαν, τὴν ξενοφοβίαν. Ἴδου π.χ. εἰς μίαν προτεσταντικὴν εὐαγγελικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον *Christ et France*, ἕξ ἐνὸς ἄρθρου τοῦ ἱερέως *Guillaume Gra- nier*, καυτηριάζοντος τὴν ἠθικὴν χρεωκοπίαν τῶν ἐχθρῶν μας καὶ ἐξορκίζοντος τοὺς Χριστιανοὺς νὰ συνέλθουν, ἀπεκόπη τὸ πλεῖστον αὐτοῦ. Ὁ λογοκριτὴς δὲν ἀφῆκεν ἢ ὅτι ἀρεῶρα τοὺς Γερμανοὺς. Ἀπηγορεύετο ὡσαύτως νὰ θέσῃ τις ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἰκανότητα ἢ τὰς ἀρετὰς τῶν βουλευτῶν. Ἄρθρον τοῦ κ. *de Boyne*, ἐν ᾧ διευ- ποῦντο τοιαῦτα κρίσεις ἀπηγορεύθη, ὡς ἂν ὁ σεβαστὸς μας φίλος ἦτο ἀπλοῦς μπολσεβίκος.

Συχνὰ αἱ λογοκριτικαὶ διαγραφαὶ ἐκ τῶν ἄρθρων ἐσκόπουν ἀπλῶς τὴν συσκοτίσιν αὐτῶν. Ἄλλοτε ἀπέκοπτον μίαν μόνον λέξιν ἢ τις ἠδύ- νατο ἄλλως τε εὐκόλως ν' ἀνασυμπληρωθῆ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλ- λειπόντων γραμμάτων, κατὰ τρόπον ὅστε νὰ παρέχεται εἰς τοὺς ἀνα- γνώστας ἡ διασκέδασις τῶν αἰνιγμάτων. Ἴδου μία διαγραφή τοῦ Μαΐου 1918, σχετικὴ πρὸς τὴν προέλασιν τῶν γερμανικῶν στρα- τιῶν κατὰ τῶν Παρισίων. Ἡ λέξις «Παρίσιοι» εἶχε διαγραφεῖ, ὡς εἰ διὰ νὰ προσελκύσῃ καλλίτερον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου. Ἡ ἀντιστρόφως, διεγράφετο ὀλόκληρον τὸν ἄρθρον καὶ ἀφίνοντο εἰς τὸ μέσον τῆς λευκῆς στήλης μία ἢ δύο λέξεις ἄνευ ἐννοίας. Ἴδου μία ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων περιπτώσεων. Εἰς τὸ μέσον λευκοῦ ἐκ τεσ- σαράκοντα γραμμῶν, εὗρισκονται αἱ ἑξῆς λέξεις «*D' après un officier d'état-major ameri...*». Βλέπω ἐντεῦθεν τὴν κεφαλὴν τοῦ λογοκριτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσαλατοποίησε τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον, σειομένην ἀπὸ τοὺς γέλω- οντας διὰ τὸ ὄρατον ἀστεῖο του, ἐνῶ θὰ ἐδείκνυε τὸ λογοκριθῆν δοκί- μιον εἰς τοὺς συναδέλφους του. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἐκτραπέντες τῆς ἐργασίας των καθηγηταί, οἵτινες μετῆρχοντο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ λογοκριτοῦ, ἐδοκίμαζον τὴν χαρὰν τοῦ ραβδίζοντος τοὺς μαθητὰς του διδασκάλου, ἐνεδρεῦντες, ὡς ἐκεῖνος, διὰ νὰ ραβδίσουν τοὺς διασημότερους τῶν δημοσιολόγων καὶ νὰ κρεουργήσουν τὰ ἄρ- των, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἦσαν ἀπολύτως ἀνίκανοι αὐτοὶ νὰ γράψουν.

Ἡ λογοκρισία τῶν ἐφημερίδων δὲν ὑπῆρξεν ἄλλως τε ὁ μόνος τρόπος περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως. Συνεβάρδισε μὲ ὅλα τὰ πάσης φύσεως ποταπὰ μέσα τῆς κατασκοπίας, ἀνοιγμα ἐπιστολῶν, κατακράτησιν τηλεγραφημάτων—καί, ὡς ἐνγοεῖται, ἄνευ ἀποδόσεως τῶν ἐξόδων αὐτῶν εἰς τοὺς ἀποστολεῖς, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα προεῖρ- χοντο ἐξ Ἀμερικῆς ἐκάστη δὲ λέξις ἐστοίχιζε 2 ἢ 3 φράγκα—καταγγε- λίας ἐπὶ συζητήσεων γενομένων δημοσίᾳ ἢ καὶ ἐκείνων ἀκόμη αἵτινες διεξήγοντο εἰς τὰ ὑπόγεια κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν *Gothas*!

Ἐξ ἄλλου δὲν θέλομεν νὰ μεμφθῶμεν ἐκείνους οἵτινες μετῆρχοντο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ λογοκριτοῦ. Ἐτιμωροῦντο ἂν δὲν συνεμορφοῦντο

πρὸς τὰς διδομένας ὁδηγίας καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν δυνάμεθα ἀλλό τι νὰ καταλογίσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν καθήκοντος, ὡς ἐπίσης ἔπραξε καὶ ὁ Γερμανὸς ἐκεῖνος ἀξιωματικὸς ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὴν μὲν *Carroll*. Καὶ οἱ μὲν καὶ ὁ δὲ ἐξετέλουν διατεταγμένην ὑπηρεσίαν! Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν ποῖαν τινα θλίψιν, σκεπτόμενοι ὅτι διανοούμενοι, μάλιστα καθήγηταί, ἐδέχθησαν ἢ μᾶλλον ἐπεδίωξαν ἓν τοιοῦτον ἐπάγγελμα, θεωρούμενον ἄλλως τε τοσοῦτο τιμητικόν, ὥστε ν' ἀπαγορευθῆ ἢ δημοσίευσίς τῶν ὀνομάτων των, διὰ νὰ δύνανται νὰ προφυλαχθῶσι βραδύτερον ἐν τῷ τακτικῷ στάδιῳ των ὑπὸ τὸ ἀνεύθυνον τῆς ἀνωνομίας.

Οἱ πραγματικῶς ὑπεύθυνοι εἶναι ἡ Βουλὴ, καὶ ὁ Ὑπότος, διότι ἠδύναντο καὶ ἡ μὲν καὶ ὁ δὲ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἄμεσον παῦσιν τοῦ λογοκριτικοῦ συστήματος. Ἡ Βουλὴ δὲν εἶχεν ἢ νὰ ἀξιῶσθαι ἀπὸ ἓνα οἶον-δήποτε ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ὑπουργῶν τὴν κατάργησιν τῆς λογοκρισίας ἐπὶ ποινῇ ἀνατροπῆς αὐτοῦ. Θὰ εἰσηκούετο ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ μακρὰν τούτου, ὅσακις τοιαύτη πρότασις ὑπεβόλλετο, ἀπερρίπτετο διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Διατί; Διότι ἡ λογοκρισία ἐκάλυπτε τοὺς βουλευτὰς καὶ ἡ ἐπανεκλογὴ των τοὺς ἐνδιέφερε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ὅσον διὰ τὸν Ὑπότον, εἰς αἱ ἐφημερίδες ἀπεράσισον νὰ διακηρύξουν, ὅτι ἦτο προτιμώτερον ν' ἀπεργήσουν ἢ νὰ ὑφίστανται, τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ φρίμωτρον, ἡ λογοκρισία θὰ κατελύετο αὐτοστιγμῇ.

Ἡ εὐθύνη βαρύνει ἀκόμη καὶ τὸ Κοινόν. Ἡ ἀνεκτικότης τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξε καὶ ἡ εὐπειθία μετὰ τῆς ὁποίας ὑπεβλήθη εἰς τὸ ἀνελεύθερον σύστημα τῆς λογοκρισίας, ἐπέτρεψαν τὴν διατήρησιν αὐτοῦ ἐπὶ πενταετίαν καὶ ἀναμφιβόλως θὰ διηυκόλυνον τὴν ἐπ' ἀπειρον παρατάσιν του. Διότι τοῦτο εἶνε τὸ ἀνησυχαστικόν. Ἄς ἀποθανυμῶσιν ἄλλοι εἰς τὴν παθητικότητά ταύτην τοῦ Κοινοῦ μίαν πολιτικὴν ἀρετήν· ἡμεῖς δὲν διαβλέπομεν ἐν αὐτῇ ἢ μίαν χλευαστικὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως, μίαν φρικιαστικὴν τάσιν τοῦ Κοινοῦ νὰ προσκλίνῃ εἰς τὴν δουλείαν καὶ νὰ συνειθίσῃ εἰς αὐτήν. Ἐνσκήπτει ἔπειτα ἓνας δικτάτωρ, ἔστω καὶ ἂν ὀνομάζεται οὗτος Ναπολέων ἢ Λενίν, καὶ θὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ λαὸς τῆς Γαλλίας δύναται θαυμάσια νὰ ὑποφέρῃ τὸ φρίμωτρον καὶ τὰ δεσμὰ ἀγογγύστως. Εἶνε καλὸν νὰ τὸ γνωρίζουν. Θὰ τοῦ τὰ ἐπιβάλλουν.

ΚΗΡΟΔΟΣ ΖΙΑ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΞΕΛΙΞΙΝ ΑΥΤΟΥ(*)

Κατὰ τὴν περὶ Κράτους ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων οὐδὲν στοιχεῖον τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, οὐδὲν στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου, οὐδὲ ἡ ζωὴ, οὐδὲ ἡ τιμὴ, οὐδὲ ἡ περιουσία αὐτοῦ εἰμεινεν ἀνεπιρέαστος ὑπὸ τῆς πλημμυριζούσης τὰ πάντα ἐξουσίας τοῦ κράτους. Ὡς παρατηρεῖ ὁ *Hiltschi* ἐν τῷ συντόμῳ ἀλλὰ σαφεῖ χαρακτηρισμῷ τῆς ἀρχαίας πολιτείας: «Μόνον ἐντὸς τοῦ Κράτους ἀναγνωρίζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐννομόν τι ὄν, καὶ ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ Κράτους οὔτε ἀσφάλειαν, οὔτε ἐλευθερίαν εὕρισκει. Πᾶσα ἡ ὑπαρξίς του ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Κράτους.... Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς οἰκογενείας, ἡ ἀγωγὴ τῶν τέκνων καὶ αὐτὴ ἡ συζυγικὴ πίστις δὲν εἶναι ἀσφαλῆς οὐδ' ἐπωστικὸν ἀπὸ πάσης ὑπὸ τοῦ Κράτους ὑπερβασίας, εἰ δ' ὀλιγώτερον φυσικῶ τῷ λόγῳ εἶναι ἀσφαλῆς ἢ ἰδιωτικὴ περιουσία τῶν πολιτῶν».

Τὴν ὑπερβολὴν ταύτην ἰδιοποιήθη ἐκάστοτε ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ Κράτους ἰσχυρότερος ἐν αὐτῷ παράγων. Κατ' ἀρχὰς ἰδιοποιήθη αὐτὴν ὁ τύραννος ἢ κόρακκος ἢ Βασιλεὺς, εἴτε, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Βασιλείας, τὰ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀριστοκρατικὰ ἢ ὀλιγαρχικὰ σώματα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ἀκολούθως ἢ Ἀυτοκρατορία ἐν Ρώμῃ ὡς καὶ αἱ ἀπόλυται Μοναρχίαι ἐν Εὐρώπῃ, καὶ τέλος αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον κί ἤττον λαϊκαὶ πλειοψηφίαι τῶν νεωτέρων Κρατῶν ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεσθεν.

Πρὸς δικαιολογίαν τῆς ὑπερβολικῆς ταύτης ἐξουσίας, τῆς ἀνεξέλεγκτου ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἐνεργείας, ἦτοι τῆς κυριαρχίας τοῦ Κράτους, ἐπενοήθη καταγωγὴ αὐτοῦ μυστηριώδους καὶ ὑπεράνθρωπος. Ἐὸ μυστηριώδες δὲ τῆς καταγωγῆς τοῦ Κράτους δὲν ἐπενοήθη ὑπὸ τῶν θιασωτῶν τῆς θελοῦ Μοναρχίας εἴτε κατὰ τὴν ἐν ταῖς νεωτέροις χρόναις ἀντίληψιν αὐτῆς, καθ' ἣν ἡ ὑπερφυσικότης ἐπεφάνετο πρὸ παντὸς εἰς τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, εἴτε κατὰ τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν τὴν ἰσχύουσαν ἐν ταῖς εἰδικῶς λεγομένοις θεοκρατικαῖς πολιτεύμασιν, παρ' οἷς πᾶσα ἡ ἐνέργεια τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀνήγετο εἰς ἐπιταγὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐὸ μυστηριώδες τῆς καταγωγῆς τοῦ Κράτους ἀνευρίσκεται καὶ παρὰ ταῖς πολιτεύμασιν ἐκαίνοις, παρ' οἷς

(1) Συνέχεια ἐκ τοῦ 13ου Τεύχους, σελ. 1052.

ἢ ἔρευνα καὶ ὁ ἔλεγχος ἀποτελοῦσι τὸ κύριον μέσον τῆς τε θεωρητικῆς σκέψεως καὶ τῆς πολιτικῆς ἐνεργείας. Διότι καὶ ἐν τοῖς Δημοκρατικοῖς πολιτεύμασι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, τῆς αὐτῆς κατ' οὐσίαν ὑπαρχούσης καταστάσεως, ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ παρόμοιος λόγος πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑπὲρ τὸν ἄνθρωπον θέσεως τοῦ Κράτους. Ἡδὴ ὁ Ἀριστοτέλης ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ πόλις, ἦτοι τὸ Κράτος, εἶναι προγενέστερον τοῦ ἀνθρώπου: «Καὶ πρότερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστὶ, τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους· ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ ὅλου, οὐκ ἔσται πούς, οὐδὲ χεῖρ... Ὅτι μὲν ἡ πόλις καὶ φύσει καὶ πρότερον ἢ ἕκαστος δῆλον»⁽¹⁾.

Μεθ' ὅλον τὸν θαυμασμόν, ὃν δύναται νὰ ἔχη τις πρὸς τὸν μέγαν Σταγειρίτην, δὲν χωρεῖ δισταγμός, ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι τοσοῦτον ἀυθαίρετος, ὅσον καὶ ἡ ἰδέα περὶ τῆς ἐκ τῶν θεῶν καταγωγῆς τῶν Μεναρχιῶν καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνη φύσεως.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐποίησε τοὺς λοιποὺς πρὸ τοῦ Κράτους κοινωνικοὺς συνδέσμους πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, οὕτω ὑπὸ τὴν πλείων τῆς αὐτῆς δυνάμεως τοῦ ἔταιρισμοῦ, ὑψουμένης ὑψηλότερον τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ, ἐκενόησε καὶ τὸν πολιτικὸν σύνδεσμον, τὸν σύνδεσμον τοῦ Κράτους πρὸς θεραπείαν εὐρυτέρων ἀναγκῶν. Ἐὐκράτος λοιπὸν εἶναι ὄργανον τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος ὄργανον αὐτοῦ. Ἡ ἀκριβὴς δὲ στάθμισις τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ Κράτος, ἀνθρώπινον ὄν δημιουργημά, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ οὐδεμίαν ἀνεξέλεγκτον, ἦτοι ὑπεράνθρωπον, ἐξουσίαν καὶ δὴ ἀπέναντι τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἀτόμου.

Ἐν συνόψει, συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω, παρατηροῦμεν, ὅτι, ἀφοῦ πᾶσα κοινωνικὴ σχέσηις στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαίου, καὶ ἡ κυριαρχία δὲν δύναται νὰ ἔχη ἄλλην βᾶσιν εἰ μὴ τὸ δίκαιον. Δὲν δύναται ἐπομένως κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων νὰ εὑρίσκηται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ ἀτομικὸν δικαίωμα ἦτοι πρὸς τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἀπέναντι τοῦ ὁποιοῦ ἄλλως τε ἐνεργεῖ οὐχὶ ὡς νόμος δημιουργικὸς, ἀλλ' ὡς νόμος ἀναγνωριστικὸς, οὐχὶ ὡς *lex constituta*, ἀλλὰ ὡς *lex declarativa*.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν ἢ ν' ἀποκρούσωμεν κατὰ γενικὸν κανόνα πᾶσαν ἰδέαν πίεσεως ἢ ἀναιρέσεως τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος δυνάμει ἀρχῶν πηγαζουσῶν ἐξ ὑπερφυσικῆς καὶ μυστηριώδους ἀντιλήψεως τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους, οἷα ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀκμάσασα ἀρχὴ τῆς *raison d'Etat* καὶ ἢ σήμερον ἐν πολλοῖς δεσπόζουσα ἀρχὴ τῆς δημοσίας τάξεως, ἢ ὅποια κατ' οὐσίαν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ τί εἶναι, ἂν δὲν εἶναι μεταμφεσις τῆς ἀρχῆς τῆς *raison d'Etat*.

Ἡ φράσις ἡμῶν δὲν εἶναι τολμηρά, διότι οὐδεὶς μὲν μέχρι τοῦδε

ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ὀρισμὸν ἰκανοποιητικὸν τῆς δημοσίας τάξεως, ἐκ τῶν παραδειγμάτων δὲ, καὶ ἢ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει τῶν δικαστηρίων, ἐξάγεται, ὅτι πρόκειται περὶ καταπίεσεως ἢ ἀναιρέσεως τοῦ ἀτομικοῦ ἦτοι ἀστικοῦ δικαιώματος δυνάμει ἐξουσίας τινὸς προωρισμένης νὰ προστατεύσῃ γενικὰ συμφέροντα τῆς ομάδος. Ἀλλ' ἡ φύσις τῆς ἐξουσίας ταύτης μένει πάντοτε ἀπροσδιόριστος. Ἐπίσης τὰ συμφέροντα τὰ ὁποῖα προστατεύει δὲν εἰδικεύονται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἦ δυνατὴ ἡ ἐξέλεξις αὐτῶν καὶ νὰ ἐξακριβωθῇ κατὰ πόσον τυχόν ἢ λαγυή, κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀπαιτεῖ νὰ προστατευθῶσι διὰ θυσίας τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος. Ὅταν ἰδιωτικὸν δικαίωμα καταργεῖται ἢ πιέζεται δυνάμει τοῦ ἀστικοῦ λόγου, ὅτι οὕτω συμφέρει εἰς τὴν ομάδα, προφανῶς μεταπίπτομεν ἀμέσως εἰς πλήρη Μεσαίωνα, μεταπίπτομεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ θελοῦ δικαίου καὶ τοῦ μυστηρίου.

Καθ' ἡμᾶς ὑπὸ θετικὴν ἔποψιν ἐξαιρουμένων περὶ τοῦ τῶν θεμάτων τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ πολιτειακοῦ συνδέσμου ἦτοι τῶν θεμάτων τοῦ Δημοσίου δικαίου καὶ τῶν θεμάτων, καθ' ἃ ὑπάρχει γενικῆς καὶ ἀπολύτου φύσεως ἀπαγορευτικὴ διάταξις, ἢ κυριαρχία καὶ ἐπομένως ὁ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέων κανὼν ὁ καλούμενος δημοσία τάξις δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐπιδρᾶσιν ἐπὶ τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος εἰμὴ ἐξαιρετικῶς καὶ τοῦτο, σημειωτέον καλῶς, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου, οὐχὶ δὲ πρὸς ἀσκησιν ἰδίας ἐξουσίας. Ἐπεμβαίνει ἡ κυριαρχία, ὡς λέγομεν ἐν τῇ «Ἐισαγωγῇ» ἡμῶν⁽¹⁾ οὐχὶ διὰ νὰ ἐξασκήσῃ δικαίωμα ἀνήκον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἀναλόγως πρὸς τοπικὰς ἦτοι πραγματικὰς τινὰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι διαφεύγουσιν τὴν ἔκτασιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου.

Ὅπως κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ συνδέσμου, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς συγκεντρωτικῆς τάξεως, ἢ ἀνάγκῃ τῆς προστασίας τῶν ἀδυνάτων μελῶν τῆς οἰκογενείας, τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, διεστράφη πρὸς ὄφελος τοῦ ἰσχυροτέρου μέλους εἰς τρόπον, ὥστε οἱ πατέρες καὶ οἱ ἐπέχοντες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον θέσιν τούτων ἐπιτροποὶ καὶ κηδεμόνες ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν ἀνάγκην ταύτην ἕως πηγῆν ἰδίας δυνάμεως, ὡς πηγῆν δημιουργίας ἰδίου δικαίου κατὰ τῶν συζύγων, κατὰ τῶν τέκνων καὶ κατὰ τῶν ἐπιτροπευμένων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ ἀναπτύξει τοῦ πολιτειακοῦ συνδέσμου, ἢ κατὰ τινὰς περιστάσεις ἐνδεικνυμένη ἀνάγκῃ παρεμβάσεως τοῦ Κράτους, ἦτοι τῆς δημοσίας τάξεως ὑπὲρ προστασίας τοῦ δικαίου τοῦ ἀτόμου, διεστράφη καὶ ἐθεωρήθη πηγὴ ἰδίου δικαιώματος τοῦ Κράτους, δικαίωμα τοιαύτης φύσεως, ὥστε ν' ἀναιρῇ τὴν ἀυθιπαρξίαν τοῦ δικαίου τῶν ἀτόμων.

(1) Σελ. 156 καὶ ἔπειτα.

(1) Ἀριστοτ. Πολιτ. Βιβλ. Α'. κεφ. Ι

Προφανώς δε είναι λίαν σημαντικός ο υπό τριτεύτην ή έκλεινην τήν έννοιαν χαρακτήρ, καθ' έν ενεργείται ή επέμβασις τής κυριαρχίας έν τή σφαίρα του άτομικού δικαιώματος. Έν μέν τή μιᾶ περιπτώσει, έκλεινη, καθ' ήν επέμβασις τής κυριαρχίας γίνεται πρὸς άσκησιν ίδιου δικαιώματος, τής κυριαρχίας ή επέμβασις άποτελεῖ άναίρεσιν τής άυτοτελείας του άτόμου, έν δε τή δευτέρᾳ περιπτώσει, έκλεινη, καθ' ήν ή κυριαρχία επέμβασιν πρὸς προστασίαν του ίδιωτικού δικαίου, ή επέμβασις είναι ύπηρετικὴ του δικαίου του άτόμου, τὸ όποιον καθ' ήμᾶς εἶναι ὁ σκοπὸς τής λειτουργίας και τής ύπάρξεως παντός οἰουδήποτε κοινωνικοῦ συνδέσμου και έπομένως και αὐτοῦ του Κράτους. Αἱ συνδέσεις τής διαφόρου ταύτης άντιλήψεως τής παρεμβάσεως του Κράτους διεγλήθησαν-ται κατά τήν έφαρμογήν επί ειδικῶν ζητημάτων.

§ Ὑπὸ τήν πίεσιν του Ἑταρισμοῦ, ὡς εἶπομεν, ὁ άνθρωπος φέρουσι εἰς σχέσεις πρὸς άλλους ἑμάους αὐτῷ οὐ μόνον έντός του Κράτους, εἰς ἡγήκει, άλλὰ και πέραν τῶν ὁρίων αὐτοῦ ή φέρεται εἰς σχέσεις πρὸς άλλᾳ πρόσωπα, διατρέχοντα μέν έντός του Κράτους τούτου, άλλ' ὄντα ὑπηκόους ξένου Κράτους.

Διὰ τής κοινωνικότητος λοιπόν του ανθρώπου και τής αναπτύξεως μάλιστα τής συγκοινωνίας, ὡς εἶναι εὐνόητον, συμβαίνει συχνότατα νὰ συναφθῶσι δικαιολογικαὶ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι κατά διαφόρους ἐπάψεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὑπαγόμεναι ὑπὸ τήν ἰσχύν διαφόρων νόμων.

Ἐνώπιον τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων προβάλλεται καθ' άλλοδα-ποῦ ή ένστασις, ὅτι εἶναι άνήλικος. Κατὰ ποῖον νόμον θὰ κριθῆ ή ένηλικότης αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον τὸν Ἑλληνικὸν ή τὸν Ἑθνικὸν αὐτοῦ νόμον;

Ἑλληνὶς γυμφευθεῖσα άλλοδαπὸν δύναται νὰ αἰτήσῃται διαζύγιον διὰ λόγους στηριζομένους εἰς τὸ Ἑλληνικὸν άστικὸν δίκαιον, μὴ άναγνωριζομένους ὅμως ὑπὸ του νόμου τής έθνικότητος του συζύγου;

Ἐπὶ κτημάτων κειμένων έν ήμεδαπῇ εἰγείρονται κληρονομικαὶ αξιώσεις παρ' άλλοδαπῶν. Κατὰ ποῖον νόμον θὰ ὀρισθῶσιν τὰ κληρονομικὰ αὐτῶν δικαιώματα; κατὰ τὸν νόμον του τόπου έν ᾧ εὐρίσκονται τὰ κτήματα ή κατὰ τὸν Ἑθνικὸν νόμον τῶν παρουσιαζομένων ὡς κληρονόμων ή κατὰ τὸν νόμον του κληρονομουμένου;

Ὅταν κληρονομικὰ δικαιώματα στηρίζονται επί διαθήκης συνταχθείσης έν τῇ άλλοδαπῇ κατὰ ποῖον νόμον θὰ κριθῆ τὸ κῆρος τής διαθήκης ὑπὸ ἑποψιν τύπων;

Αἱ άνω περιπτώσεις, τὰς ὁποῖας ὡς παραδείγματα αναφέρομεν, άποτελοῦσιν, ὡς εἶναι φανερόν, ζητήματα συγκρούσεως νόμων,

Ἡ ἐπιστήμη ή πραγματευομένη περὶ ζητημάτων, οἷα τὰ άνωτέρω,

εἶναι τὸ Διεθνὲς Ἰδιωτικὸν δίκαιον (1), τὸ ὅποιον δύναται νὰ ὀρισθῆ, ὡς ἐπιστήμη καθορίζουσα τὸν ἄρμοδιώτερον νὰ ρυθμίσῃ δικαιολογικῆν τινὰ σχέσηιν νόμον μεταξὺ νόμων διαφόρων Κρατῶν.

§ Ὑπάρχουσι θέματα τινά, εὐτυχῶς αὐξόμενα ἐσημέραι, ὡς θὰ ἴδωμεν, καθ' ἀριθμὸν και σπουδαιότητα, καθ' ἃ ὑπάρχουσι τεθειμένοι κανόνες περὶ του ἔφαρμοστέου ἐκάστοτε νόμου πρὸς ἄρσιν τής συγκρούσεως. Οἱ κανόνες οὗτοι ἠρίσθησαν εἴτε διὰ Διεθνῶν συμβάσεων εἴτε διὰ τής κατ' ἴδιν νομοθεσίας πολλῶν Κρατῶν (2) άλλ' έν τριτεύτῃ πάντοτε ἐκτάσει, ὡστε νὰ ἐπιβάλληται δι' αὐτῶν ἐπὶ του πλείονος μέρους τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν ὁ αὐτὸς τρόπος λύσεως συγκρούσεως, και-περ μὴ ὑπαρχούσης ρητῆς πάντοτε και εἰδικῆς συμφωνίας μεταξὺ αὐτῶν.

Οἱ κανόνες οὗτοι άποτελοῦσι, τὸ τεθειμένον Διεθνὲς Ἰδιωτικὸν δίκαιον, ἐπ' αὐτῶν δε ή ἐπιστήμη του Διεθνούς Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ἐκτελεῖ ἑρμηνευτικὴν ἔργασίαν, ὡς και ή ἐπιστήμη του συνήθους ή ἐπιτε-ρικοῦ άστικοῦ δικαίου άσχολεῖται ἑρμηνεύουσα τὸν άστικὸν νόμον.

Μὴ ὑπαρχόντων τριούτων κανόνων, ή Ἐπιστήμη του Διεθνούς Ἰδιω-τικοῦ Δικαίου προσπαθῆ νὰ ἐξεύρῃ τὸν ἔφαρμοστέον νόμον μεταξὺ τῶν νόμων, ὡς εἶπομεν, διαφόρων Κρατῶν.

Ἐν τῇ ἔργασίᾳ ταύτῃ ή ἐπιστήμη του Διεθνούς Ἰδιωτικοῦ δικαίου ἔμπνέεται τούτο μέν ἐκ τῶν τεθειμένων ἤδη κανόνων διεθνούς Ἰδιωτι-

(1). Ἄγγλοι ἰδίως συγγραφεῖς ἐπιγράφουσι τὰς περὶ Διεθνούς Ἰδιωτικοῦ δικαίου πραγματείας αὐτῶν ὡς πραγματείας περὶ συγκρούσεως νόμων (Conflict of law). Οὕτως ὁ Story, ὁ Burge, ὁ Westlake, ὁ Wharton, ὁ Dicey.—'Ο Pillet (Journal 1893, p. 1 ets.) ἐπικρίνει τὸν περιορισμὸν τής ἐκτάσεως του διε-θνούς Ἰδιωτικοῦ δικαίου έν τῇ συγκρούσει τῶν νόμων, ὑποδεικνύων, ὅτι έν αὐτῷ περιλαμβάνοντα, και θέματα, έν οἷς δέν πρόκειται σύγκρουσις νόμων. Τοιουτοτρόπως κατὰ Pillet, προκειμένου περὶ δικαίων άλλοδαπῶν δέν προβάλλεται ζήτημα συγκρούσεως νόμων, διότι ὁ άλλοδαπὸς δέν ζητεῖ την ἔφαρμογήν του νόμου τής πατρίδος του, ἐπίσης επί ἐκτελέσεως άποφάσεως ξένου δικαστηρίου, ἐπίσης προκειμένου νὰ τελεσθῆ έν χώρα μὴ ἐπιτρεπούση τὸ διαζύγιον. γάμος προσώπου λαβόντος διαζύγιον έν χώρα ἐπιτρεπούση τούτο. Ἐν τούτοις και ἐκ γενικωτέρας άπόψεως θεωροῦμεν ἠρθότερον τὸν ὀρισμὸν, ὃν δίδωμεν έν τῷ κειμένῳ, διότι δέν έννοοῦνται καθ' ανάγκην ἀποκλειόμενα, άλλὰ δύναται και ἐπιβάλλεται μάλιστα νὰ περιληφθῶσιν έν τῷ ὀρισμῷ τούτῳ και τὰ θέματα, ὧν μνημονεύει ὁ Pillet, ὡς προπαρασκευαστικὰ ή ἐπιθεωρητικὰ μεγάλου μέρους τής ὕλης, ἐφ' ἧς καλεῖται ν' άποφανθῆ τὸ Ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον. Κατὰ Pillet διεθνὲς Ἰδιωτικὸν δίκαιον εἶνε ή ἐπιστήμη ή σκοποῦσα νὰ διοργανώσῃ τὸν δικαιολογικὸν κανονισμὸν τῶν διεθνῶν σχέσεων Ἰδιωτικῆς φύσεως (Journal αὐτόθι).

(2) Οἷον παρ' ήμῖν διὰ του άστικοῦ νόμου του 1856.

κοῦ δικαίου, τοῦτο δὲ ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου, ἐξ ὧν μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς ἔχουσιν αἱ ἀφορῶσαι τὰ χρονικὰ ὅρια τῶν νόμων, ὡς καὶ τὰ τοπικὰ τοιαῦτα, (λίαν ἐνδιαφέροντα ἐν αἷς χώραις ὑπάρχουσιν διάφοροι ἀστικαὶ νομοθεσίαι) καὶ τέλος ἐκ τῆς γενικῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

§ Ἡ μεγάλη δὲ καὶ ὑψηλὴ ὑπηρεσία, ἣν παρέχει ἡ ἐπιστήμη τοῦ διεθνοῦς ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ, εἴτε ἐρμηνεύουσα τὸν θετικὸν νόμον, εἴτε συμπληροῦσα τὰ κενὰ αὐτοῦ, εἶναι, ὅτι ἐμπνεομένη ἐκ πάντων τῶν πολυπληθῶν καὶ παντοειδῶν, εἴτε φανερῶν καὶ ἐγνωσμένων εἴτε ἀφανῶν καὶ δυσδιαγνώστων στοιχείων, ὅσα προάγουσιν ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπεργάζεται τὸν σχηματισμὸν κοινῆς συνειδήσεως δικαίου ἐφ' ὅσον ἔνεστι πλειόνων ἀντικειμένων τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ ὅσον ἔνεστι εὐρύτερα τμήματα τῆς ἀνθρωπότητος. Βεβαίως καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς δικαίου πρὸς τὸν αὐτὸν τείνει σκοπὸν, ἀφοῦ ἄλλως τε τῆς αὐτῆς ρίζης εἶναι κλάδοι ἀμφότεραι αἱ Ἐπιστήμαι. Μνημονεύομεν ὅμως ἐνταῦθα ἰδίᾳ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Διεθνοῦς ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὡς ἐξόχως ἀπεργαζομένων τὴν κοινότητα δικαίου ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, διότι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἀφορᾷ σχέσεις ἀστικῆς φύσεως, ἐν ταῖς σχέσεσι δι' ἀστικῆς φύσεως ἦτοι ἐν τῇ ἀστικῇ δικαίᾳ, ἐμφαίνεται τὸ ἀληθὲς αἶσθημα τοῦ δικαίου κοινωνίας τινὸς ἐν ὁρισμένῃ ἐποχῇ ἀσυγκρίτως εἰλικρινέστερον ἢ ἐν ταῖς σχέσεσι τοῦ δημοσίου δικαίου.

Εἶναι φανερὸν, ὅτι, ἐν ἡ ἐπιστήμη τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπεργάζεται κοινότητα συνειδήσεως δικαίου, δὲν σκοπεῖ ὅμως ταυτότητα κανόνων δικαίου. Εὐχερῶς ἐννοεῖται ὅτι, δυνατὸν νὰ ἰσχύωσιν ταυτοσημανταὶ κανόνες ἐν δυσὶ Κράτεσι καὶ ὅμως ἀκριβῶς ἐκ τούτου ν' ἀποκρούηται ἡ συνειδήσις κοινοῦ δικαίου. Ἄν ὑποθέσωμεν ἰσχύοντα ἐπὶ τινῶν χωρῶν τὸν αὐτὸν κανόνα τοῦ *D' Argentière : finit, potestatis finitae, jurisdictio et cognitio*, ὅτι δηλαδή πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους δὲν ἐκτελεῖται ἡ ἰσχύς τῶν νόμων αὐτοῦ, εἶναι προφανές, ὅτι ἐν ταῖς χώραις ταύταις οὐχὶ κοινότης ἀλλὰ διαφορὰ δικαίου ἐγκαθίσταται ἀκριβῶς ἐκ τῆς ταυτότητος τοῦ ἰσχύοντος ἐν αὐταῖς κανόνος. Ἡ κοινὴ συνειδήσις δικαίου ἐννοεῖ ἀναγνώρισιν δικαίου ἀπορρέοντος ἐκ βλέψεων οὐχὶ στενῶς περιορισμένων ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις Κράτους τινὸς ἐπικρατουσῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ τούτων πρὸς τὸν κατ' ἀνθρώπον ἀπολύτως βίον καὶ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διεθνοῦς ἐπικοινωνίας.

§ Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς ἰδίου κλάδου τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἢ καὶ ὡς δικαίου ἀπλῶς ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τινῶν καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐκ τῶν ἀνευ κύρους πραγματευθέντων περὶ τῆς ἐπι

σμήμης ταύτης⁽¹⁾. Ἀληθῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι δὲν ἀρκοῦσι σκέψεις καὶ θεωρίαι περὶ λύσεως διαφορῶν μεταξὺ νομοθεσιῶν διαφόρων Κρατῶν διὰ τὴν δικαιολογηθῆ ὑπαρξίς διεθνοῦς δικαίου. Πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ ὑπάρχωσι κανόνες, κοινῶς ἀπεδεδειγμένοι ὑπὸ τῶν διαφόρων Κρατῶν, περὶ λύσεως τῶν διαφορῶν τούτων. Ἄν δὲ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ νομοθεσίᾳ ἐκάστου Κράτους ὑπάρχουσι κανόνες τινὲς περὶ κανονισμοῦ τῶν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀστικῶν νομοθεσιῶν παρουσιαζομένων ζητημάτων, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι, ἀπορρέοντες ἐκ τῆς θελήσεως ἐκάστου Κράτους, δὲν δύνανται νὰ φέρωσι διεθνῆ χαρακτῆρα.

Ἐξετάσωμεν τὰ δύο ταῦτα ἐπιχειρήματα. Εὐκόλως θὰ δειχθῆ, ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ ἢ ὅσον φαίνονται.

Εὐτυχῶς ἤδη δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ κανόνες περὶ λύσεως τῶν ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ἀστικῶν νόμων γεννωμένων ζητημάτων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπορρέουσιν κατὰ τύπους μονομερῶς ἐκ τῆς θελήσεως ἐνὸς κατ' ἰδίαν Κράτους, ἀλλ' ἐτέθησαν, ὡς εἶπομεν, κοινῇ πολλῶν Κρατῶν συνεννόησει καὶ καθωρισθῆσαν διὰ διεθνῶν συμβάσεων, οἷον τῶν συμβάσεων τοῦ Μοντεβιδέου διὰ τὰ Κράτη τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα τῶν συμβάσεων τῆς Χάγης, αἱ ἑποταὶ συνωμολογήθησαν τῇ συμπράξει τῆς πλειονότητος τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν καὶ περὶ τῶν ὁρίων θὰ πραγματευθῶμεν πάλαι ἐν οἰκειοῖς μέρεσι. Ὑπάρχουσιν δὲ καὶ ἄλλα θέματα κανονισθέντα καθ' ἓνα ὁμοίωμαρον τρόπον δι' ἀμερικωτέρων διεθνῶν συμβάσεων. Οἱ διὰ συμβάσεων συνωμολογηθέντες κανόνες ἐπὶ θεμάτων ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου εἶναι ἀρκετοὶ, ὥστε νὰ καθίσταται καθ' ἡμᾶς σήμερον δυσχερῆς ἡ ὑποστήριξις τῆς ὡς ἀνω κατ' αὐτοῦ ἀντιρρήσεως.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΘ., ΠΟΝΤΙΠΡΗΣ

(1) Κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὑπεστηρίχθη ἡ ἀρνήσις τῆς ὑπαρξέως ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου (Philimore, *Commentaries upon international law*, τομ. IV. κεφ. II.—Story, *Commentary on the conflict of law*, 54 καὶ 70.—Wharcon, *On the conflict of law*, § 1). Προσετέθη μάλιστα πρὸς πλήρη ἀποχώρισιν τῆς ἐπιστήμης ἡμῶν ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ διεθνοῦς δικαίου γὰ ὀνομασθῆ δικαίον ἀλληλαστικόν, ἂν ἐπιτρέπηται ἡμῖν ἡ λέξις πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ὅρου *intermunicipal* (Harrison, *Journal*, 1st 380, p. 533 etc.) Καθ' ἡμᾶς εἶναι λίαν φυσικὴ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς καὶ Ἀμερικανοῖς ἡ τοιαύτη ἀπομνηστικὴ τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ κατ' αὐτοὺς δεσπόζει ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τοπικοῦ δικαίου ἐν περιπτώσει συγκρούσεων. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἀπομνηστικὴ ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει τοῦ λοιποῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, κατέρρευσε σχεδὸν τελείως, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἀγλαμερικανικῇ κοινωνίᾳ ὁπείσθη σοβαρὰ ῥήγματα, ὡς θὰ ἴδωμεν.—Ἐπίσης ὁ κ. Στρεϊτ ἀμφισβητεῖ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀντικειμένου, περὶ οὗ ἀσχολούμεθα, ὡς διεθνοῦς ἰδιωτικοῦ δικαίου, καίτοι παρατηρεῖ, ὅτι ἡ τάσις τοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς ἀπὸ ἐσωτερικοῦ ἀποβῆ διεθνὲς δικαίον, οὐδένα λαμβάνει, καὶ εὐλόγως φαίνεται, ἀμφισβάλλαι ὅμως, ὅν τοῦτο ἐπιτευχθῆσται ποτε τελείως. (Σύστημα ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, τομ. Α', § 10 καὶ ἐπομ.)

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1919(*)

Α'.

Ἡ Κοινὴ Γνώμη παρακολουθεῖ μετ' ἐντεταμένης προσοχῆς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ναυτιλιακοῦ προβλήματος. Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ναυτιλίαν δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τοὺς ὀλίγους εἰδικούς καὶ τοὺς ἀποκλειστικῶς ἀσχολουμένους μετὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἀπασχολεῖ ὁλόκληρον τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν.

Ὁ καθημερινὸς ἴσως, ὁ ὅποιος καὶ εἰς τὸ ἔγγυς ἀκόμη παρελθὸν παρήρχετο ἀδιαφόρως τὰ ναυτιλιακὰ ζητήματα, παρέχει σήμερον ἀμέριστον τὴν προσοχὴν του ἐπ' αὐτῶν καὶ ἀνοίγει τὰς στήλας του πρὸς δημοσεύσιν πάσης ναυτιλιακῆς εἰδήσεως, ἀρῦρων καὶ μελετῶν, προκαλῶν συχνὰ συζητήσεις ἐπὶ τῶν ναυτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας.

Μία πρόσδος μεγίστης σημασίας συνετελέσθη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐν Ἑλλάδι, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας δὲν θὰ βραδύνωσι νὰ καταστῶσιν αἰσθητά, ἂν ἡ δημιουργηθεῖσα ἰθὺσις συνεχισθῇ. Διότι κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν αἰαδήποτε σοβαρὰ ἐργασία δυσκόλως δύναται ν' ἀχθῇ εἰς αἴσιον πέρας καὶ νὰ σημειώσῃ ἐπιτυχίαν, ἂν δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Κοινῆς Γνώμης, καταλλήλως πρὸς τοῦτο διαφωτιζομένης.

Ἡ καταστροφή, ἣτις ἐπῆλθεν εἰς τὸν ἐμπορικὸν μας στόλον, σημειώσαντα τὰς μεγαλειτέρας ἐξ ἔλων τῶς Ἑθνῶν ἀπωλείας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἀνερχομένης εἰς 65 ο)ο ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 821.000 τόννων, οὗς ἠρίθμει κατὰ τὸ 1914, ἔναντι ἀπομεινόντων τόννων 291.000 κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τοῦ λήξαντος ἔτους, δὲν ἀφήκεν ἀσυγκινήτους τοὺς Ἑλληνας βιομηχάνους τῆς θαλάσσης, οἵτινες εὐθὺς ὡς οἱ ἕροι τῶν ναυπηγήσεων νέων ἀτμοπλοίων ἢ προσκτήσεως ἐτοίμων τοιούτων κατέστησαν σχετικῶς εὐνοϊκοί, ἔσπευσαν νὰ προδῶσιν εἰς νέας ἀγορὰς καὶ παραγγελίας.

Εἰς τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν, σημαντικῶς συνετέλεσαν καὶ αἱ ἐν τῷ νόμῳ περὶ φορολογίας τῶν ἐκτάκτων κερδῶν τεθεῖσαι εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν διατάξεις, δι' ὧν ἐπιτρέπεται ἢ μὴ καταβολὴ τοῦ προϊόντος τῆς φορολογίας ἐκ πωλήσεως ἢ τορπιλλισμοῦ ἀτμοπλοίων ἐκ μέρους τῶν ἐφοπλιστῶν, οἵτινες ἐντὸς διετούς προθεσμίας μέλλουσι νὰ προδῶσιν εἰς ἀγορὰν νέου ἀτμοπλοίου ἢ μεριδίου ἐπ' αὐτοῦ, διπλα-

σίου ἀξίας πρὸς τὸ φορολόγημα. Ἡ ἐρθότης τοῦ μέτρου τούτου, πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ ὁποίου τσοσῦτον ἤγγωνίσθημεν ἀπὸ τοῦ 1915, καὶ τὸ ἔποσον εὐσιαστικῶς ἀποτελεῖ μίαν ἐπιχορήγησιν ἐνθαρρυντικὴν διὰ τοὺς ἐφοπλιστὰς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς συγχρόνου ὑφώσεως τῶν τιμῶν τῶν ἀτμοπλοίων, ἀπεδείχθη τσοσῦτον λυσιτελής, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρ' ἡμῖν ἐφαρμογῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μιμήσεως, εἰς ἣν προέβησαν αἱ ναυιοθεσίαι καὶ ἄλλων Ἑθνῶν, ὡς τῆς Ἰσπανίας ψηφισάσης παρεμφερῆ διάταξιν κατὰ τὸ 1918, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ τῆς Γαλλίας ἐχούσης ὑπὸ συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ παρόμοιον ναυιοσχέδιον.

Αἱ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος πραγματοποιηθεῖσαι ἀγοραὶ νέων σκαφῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν, ὑπολογίζονται εἰς 48 ἀτμόπλοια, χωρητικότητος 112 χιλιάδων τόννων καθαρῶν (τόνων βάρους—*gross tonnage*—250 χιλιάδων περιπου), ἐκ τῶν ὁποίων 6 εἶνε ταχυδρομικά, τὰ δὲ ὑπόλοιπα φορτηγά, ἐξ ὧν πάλιν 5 εὐρίσκονται εἰσέτι ὑπὸ κατασκευῆν εἰς Ἀγγλικὰ ναυπηγεῖα.

Χωρὶς νὰ ἐγγυώμεθα διὰ τὴν ἀπόλυτον ἀκρίθειαν τοῦ κατωτέρου πίνακος, καταρτισθέντος ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιωτικῶν πληροφοριῶν καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἑτέρους τοιούτους δημοσιευθέντας εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σφαῖρα» τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸν «Οἰκονομολόγον Ἀθηνῶν», αἱ ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων ἐφοπλιστῶν γένόμενα ἀγοραὶ καὶ παραγγελία σκαφῶν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Γρίκας καὶ Ἀθανάσιος Κουλούρας ἀτμ. «Norman Prince», μετονομασθὲν «Ἰδρα», τόννων D. IV. 5,900. λίρ. 175.000. Γεώργιος Κουλούρας ἀτμ. τόν. 400. λίρ. 18.500. Σταμάτιος Ἐμπειρῆκος ἀτμ. «Μιχαήλ» τόν. 8150. λίρ. 260.000, τρία ἕτερα τοῦ ἴδιου ὑπὸ κατασκευῆν, ἐν 8500 τόννων, ἀξίας λίρ. 320.000, ἐν 8800 τόννων, ἀξίας λίρ. 235.000, ἐν 10.500 τόννων, ἀξίας λίρ. 320.000. Γεράσιμος Βεργιωτῆς ἀτμ. «Καλυψώ» τόν. 8150, λίρ. 260.000, ἀτμ. «Ροιτσο» τόν. 8150, λίρ. 225.000. Ν. Λυκιαρδόπουλος ἀτμ. «Kale» τόν. 8000, λίρ. 265.000, ἀτμ. «Παναγῆς» τόν. 8000, λίρ. 240.000. Ἡλ. Ἀγγελῆς ἀτμ. «Ἰωάννα» τόν. 8.200, λίρ. 330.000, ἀτμ. «Ἀθηνᾶ» τόν. 7.200, λίρ. 200.000, ἀτμ. «Θεωνὼ» τόν. 7200, λίρ. 225.000 Ἑθελική Ἀτμοπλοῖα τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ κατασκευῆν ἀτμ. 7600 τόννων. 230.000 λίρ. Δ. Παντελῆς ἀτμ. 3030. τόν., λίρ. 95.000, ἀτμ. ὑπὸ κατασκευῆν τόν. 7600. λίρ. 265.000. Ἐ. Ἀμπατιέλλος 6 ἀτμόπλοια «Στάθης» «Ἀμπατιέλλος» «Νικολῆς» «Κεραμιές» Κεφαλληνία «Τριαλός» τόνων 8250 ἕκαστον καὶ 3 ἀτμόπλοια «Μέλλον» «Παναγῆς» «Ἰωάννης» τόν. 5000 ἕκαστον, ἀγορασθέντα ἐν ἔλῃ ἀντὶ λίρ. 2.225.000. Ρ. Ἀγ-

* Περίληψις τοῦ Α' μέρους τῆς μελέτης ταύτης ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Νολιερὶκὴν Ἀθηνῶν» τῆς 1ης Ἰανουαρίου ε. ε.

γαλάτος άτμ. «Όλυμπία» τόν. 3500, λιλ. 120.000, άτμ. «Άχιλλεύς» τόν. 7100 λιλ. 200,000. Ί. Μπίστης άτμ. «Άριστείδης» τόν. 5500, λιλ. 135.000. άτμ. «Μιχαήλ» τόν. 5800, λιλ. 160.000, Λιδανός άτμ. «Σκυρίδων» τόν. 5200, λιλ. 125.000, άτμ. «Άρχάγγελος» τόν. 3100 λιλ. 90.000, άτμ. «Λιδανός» τόν. 4200, λιλ. 110.000. Μ. Ήμπειρικός άτμ. «Γρανικός» τόν. 5000, λιλ. 160.000, Α. Σταθάτος άτμ. «Δ. Σταθάτος» τόν. 8150, λιλ. 280.000. Ό. Σαλιάρης άτμ. «Νόρα Σαλιάρη» τόν. 6400, λιλ. 195.000. Άδελφοί Ίωσηφόγλου άτμ. «Ίωλκός» τόν. 8250, λιλ. 315.000. άτμ. «Ίωνόπολις» τόν. 9400, λιλ. 300.000. Καλαφάτης άτμ. άλλοτε Νορβηγικόν, τόν. 1000 λιλ. 32.000. Άδελφοί Δρακάτοι άτμ. «Π. Δρακάτος» τόν. 1400, λιλ. 48.000 Γ. Κουτσόδόντης άτμ. «Άγία Παρασκευή» τόν. 5700, λιλ. 145.000. Κοβλίας άτμ. τόν. 330, λιλ. 95.000.

Η έπιχειρηματικότητα των ήμετέρων έφοπλιστών, έκείνων τουλάχιστον, των όποιων ή ζωή είνε συνυφασμένη με την βιομηχανίαν της θλάσης, ύπόσχεται πολλά δια τόν μέλλον. Αν μάλιστα ή Κυβέρνησις έγνώριζε να ύποδοθήση τάς ένεργείας των, θα έξησφαλιζετο έντός δίετων έτών, ού μόνον ή αναδημιουργία των στελεχών της έμπορικης μας ναυτιλίας του 1914, αλλά και έτι πλέον, ή ύπαρξις έμπορικου στόλου, έπαρκούτος εις τάς οίκονομικάς ανάγκας και την άποστολήν της κυριάρχου της Ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου Ελλάδος.

Αντιθέτως όμως πρòς την δραστηριότητα και τόν σφρίγος της ιδιωτικής πρωτοδουλίας, αί ναυτιλιακά αντιλήψεις της Κυβερνήσεως των Φιλελευθέρων είνε αυτόχρημα παιδαριώδεις. Οί σήμερον κυβερνώντες δέν ήδυνήθησαν ν' αντιληφθώσιν εισέτι, ότι έφ' όσον ως άποκλειστικόν γνώμονα της κατευθύνσεώς των θέτουσι τόν κομματικόν συμφέρον, ούδεμίαν θετικήν έργασίαν είνε δυνατόν να πραγματοποιήσωσιν. Η πρόχειρος συγκάλυψις έπειγουσών αναγκών της οργανώσεως της έθνικής οίκονομίας, δια προσπαθειών και μέτρων άμελετήτων, τά όποια τόν οργανον του κυβερνητικού Έύπου ύποδέχονται έκάστοτε με παιάνας και διθυράμβους, όμοιάζει πρòς τά έφημέρου διάρκειας λάμποντα ψιμόθια, δι' όν επικαλύπτονται όζουσαι επιφάνειαι και τά όποια παρασύρει ό πρώτος ισχυρός άνεμος. Όταν ό εισέτι διαρκών πολεμικός σάλος παρέλθη, ή Κυβέρνησις θα εύρεθίη πρò σκληρής πραγματικότητας, παραπαίους εις τάς μεθόδους της, τάς ένεργείας της, τάς κατευθύνσεις της, κάτωθεν των όποιων ούδέν έτερον ύπεκρύπτετο ή τόν ταπεινόν κομματικόν συμφέρον.

Αί κρίσεις μας στηρίζονται επί γεγονότων συγκεκριμένων. Από του Αύγούστου 1917 περί τούς τριάκοντα Νόμοι, Νομοθετικά Διατάγματα και Β. Διατάγματα έψηφίσθησαν ή έξεδόθησαν πρòς διακανονισμόν της μεταφορής του Έμπορικού Ναυτικού εκ του Έπουργείου των

Ναυτικών εις τόν Έπουργείον της Έθνικής Οίκονομίας και πρòς νέαν διαρρύθμισιν της ύπηρεσίας δια συστάσεως λιμενικού σώματος, Σχολής λιμενικών αξιωματικών κλπ. Ούσιαστικώς ό σκοπός της πελυτελούς και πολυπλόκου ταύτης οργανώσεως εις ούδέν άλλο απέδλεπεν ή την έξοικονόμησιν άνωτέρων βαθμών και μισθών εις τούς φίλους του κόμματος αξιωματικούς, δια της μεταθέσεως των όποιων εις τόν λιμενικόν σώμα επήρχετο συγχρόνως και έμμεσος εκκαθάρισις του σώματος των οίκονομικών αξιωματικών του Π. Ναυτικού. Άλλ' ως είνε ένόχιστον και ή δια της άλχημείας της άλλαγής του όνόματος μετασχηματισθείσα ύπηρεσία, δια τά έξοδα της όποίας έψηφίσθη τόν πενιχρόν κονδύλιον των 250.000 δραχμών έτησίως, παρουσιάζει την προτέραν άν μή χειρονα άνικανότητα, άγνοούσα ή άδιαφορούσα και δια τά στοιχειωδέστερα των καθήκόντων της.

Αν ένδιαφέρεσθε δια τά ναυτιλιακά ζητήματα και έχετε άνάγκην άπαραιτήτων τινών πληροφοριών, ως πρòς την κίνησιν της έμπορικης ναυτιλίας, την άγοράν νέων σκαφών κλπ. και άποτανθήτε εις την άρμοδίαν δια ταύτα Διεύθυνσιν του Έμπορικού Ναυτικού, θα σας άπαντήσουν εκ μέρους του Διευθυντού, θεωρούτος ως πάρεργον την ύπηρεσίαν και άσχολουμένου εις έπιχειρήσεις εισαγωγής Ίσπανικών προϊόντων, ότι δέν γνωρίζουν. Αν έπιμείνετε περισσότερο, είνε ένδεχόμενον και να σας ύδρίσουν, διότι τούς διαταράσσετε την γαλήνιον άργασχολίαν των. Έν μόνον άσφαλώς γνωρίζουν, να ύπογράψουν την άπόδειξιν των εις τόν τέλος έκάστου μηνός δια να λαμβάνουν τούς παχυτάτους μισθούς των. Η τριαύτη κατάστασις δέν διαφεύγει της αντιλήψεως του Έπουργού της Έθνικής Οίκονομίας, ό όποτος έπιθυμη όντως ά έργασθίη ύπέρ της έμπορικης ναυτιλίας, άλλ' ή γνωστή άδουλία του και ή άγνοια των πραγμάτων ματαιώνουν τάς αγαθάς προθέσεις του.

Καθ' ήν στιγμήν τόσα ναυτιλιακά ζητήματα εύρίσκονται επί τάπητος, τόν Έπουργείον άσχολείται με την μελέτην της ύγιεινής των πλοίων και την λειτουργίαν της Σχολής λιμενικών αξιωματικών, ήτις βεβαίως θα έπλήρου κάποιαν άνάγκην, αλλά καθ' όν τρόπον οργανώθη ύπό των δοκησισόφων της Διεύθυνσεως του Έμπορικού Ναυτικού και ύπό την επήρειαν των κομματικών αντιλήψεων της Κυβερνήσεως, πάντα άλλον σκοπόν δύναται να έξηγηρητήση πλην της μορφώσεως αξιωματικών χρησίμων δια την διεξαγωγήν της ύπηρεσίας της έμπορικης ναυτιλίας. Περὶ τούτου δύναται να πεισθίη πώς τις άν ρίψη έν βλέμμα επί του προγράμματος των διδασκομένων έν τή έν λόγω Σχολή μαθημάτων. Θα έξέλθωσιν οι έν αὐτῇ φοιτῶντες με πολλές ίσως νομικάς γνώσεις εκ της διδασκαλίας του άστικού και έμπορικού Δικαίου εκ μέρους καθηγητῶν του Πατεπιστημίου και με γεωγραφικάς τοιαύτας, λόγω της διδασκαλίας του μαθήματος της οίκονομικής γεωγραφίας ύπό του διακε-

κριμένου πλοιάρχου κ. Ματθαίουπούλου, ἀλλ' οὐδὲν θὰ μάθωσιν ἐκ τῶν πράγματι ἀφορώντων τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν.

Διὰ Ν. Διατάγματος τῆς 7ης Μαΐου καὶ Β. Δ. τῆς 11ης Ἰουνίου 1919 προβλέπεται καὶ ἡ λειτουργία Συμβουλίου τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ, τὸ ὅποιον εὐστόχως συγκροτούμενον θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν. Ἄλλ' εἶνε γνωστον πῶς τὰ συμβούλια ταῦτα καταρτίζονται ἐκ τῶν κομματικῶν στελεχῶν τῆς Κυβερνήσεως, ὥστε νὰ μὴ προσδοκᾶται τι ἐξ αὐτῶν.

Εἶνε ἐξόχως χαρακτηριστικὸν τῆς κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ ναυτιλιακοῦ ἀκόμη ζητήματος ἐκ μέρους τῶν περὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός. Οὐχὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου, βουλευτῆς ἤδη Ἰπουργὸς τῆς παρούσης Κυβερνήσεως, ἠπεῖλει ἐφοπλιστάς, ὅτι ἡ Ἄντάντ καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἀγγλία, δὲν θὰ ἐπέτρεπαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀγοράσουν πλοῖα καὶ νὰ διεξάγουν ἐν γένει ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις, ἂν δὲν ἦσαν ἀκραιφνεῖς ὀπαδοὶ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων! Ἐν τούτοις πρὸς εἰρηνολίαν τῶν κυβερνητικῶν ἀπειλῶν τὰς ἐπιωφελεστέρας ἀπὸ πάσης ἀπόφασος ἀγορᾶς ἀτμοπλοίων ἐπέτυχον ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ μὴ φίλοι τῆς Κυβερνήσεως ἐφοπλισταί.

Ἰσχυρο, τὸ ὅποιον ἀπεριφράστως θὰ εἶχομεν νὰ εὐχηθῶμεν, εἶνε νὰ παύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν καὶ ν' ἀφεθῇ ἐλευθέρᾳ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἡ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Διότι εἶνε ἐνδεχόμενον ἡ κρατικὴ ἀνάμιξις, δι' ἀστόχων καὶ ἀμελετήτων μέτρων, ν' ἀποδῇ κακοδιάντη καλοῦ πρόξενος, εἰς μίαν βιομηχανίαν τόσο πολύτιμον, ὅσον ἡ ναυτιλία. Ὁ ὑπάλληλισμός δὲν θὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκεται. Ἄς ἀπευθύνωμεν ὅθεν ἐκκλήσεις εἰς τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

ΠΒ'.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ τῶν μέτρων ὅτινα ἐλήφθησαν εἰς τὰ κυριώτερα τῶν ναυτικῶν Κρατῶν ἐπραγματεύθημεν εἰς διαφόρους μελέτας ἡμῶν δημοσιευθείσας εἰς προγενέστερα τεύχη τοῦ «Μέλλοντος». Εἰδικῶς ἐν Ἰαπωνίᾳ θὰ εἶχε νὰ παρατηρήσῃ τις μίαν ἐκτακτὸν ἐνεργητικότητα ἀποβλέπουσαν εἰς ταχίστην ἐπαύξεισιν τῶν στελεχῶν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, παραλλήλως πρὸς τὴν καταπληκτικὴν ἐπίσης αὐξήσιν τῶν στελεχῶν τοῦ πολεμικοῦ στόλου καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἀλλὰ περὶ τοῦ θέματος τούτου θέλομεν εἰδικῶς ἀσχοληθεῖ βραδύτερον.

Ἄμεσον ἐνδιαφέροντος δι' ἡμᾶς εἶνε ἡ ναυτιλιακὴ ὀργάνωσις τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς χαρακτήρ αὐτῆς. Ἐν συνεχείᾳ τῶν μέτρων τῶν ληφθέντων ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῆς προκατόχου Κυ-

βερνήσεως ὑπὸ τοῦ εἰδικιωτάτου περὶ τὰ ναυτιλιακὰ ζητήματα Ἰπουργοῦ κ. *Villa del Boio*¹, ἡ Κυβέρνησις *Nitti* προσέθη εἰς τὴν λήψιν νεωτέρων μέτρων περισσότερο ἐνηρμονισμένων πρὸς τὴν σύγχρονον κατάστασιν. Τὸ Διάταγμα *Villa* τῆς 18 Ἀυγούστου 1918, τὸ ὅποιον εἶχε προκαλέσει δυσφορίαν παρὰ τοῖς ναυτιλιακοῖς κύκλοις, διὰ τοὺς περιορισμοὺς τοὺς ὅπου εἶθεταν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀγορᾶς, πωλήσεως καὶ ναυλώσεως τῶν ἀτμοπλοίων, ἀντεκατεστάθη δι' ἑτέρου Διατάγματος τῆς 30ης Μαρτίου 1919, ὀφειλομένου εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐλευθερόφρονος εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἀντιλήψεις Ἰπουργοῦ κ. *de Nava*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσημειώθη καὶ μίαν ἐπάνοδος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ θαλασσοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὴν εἰσαγγελτικὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ καθορίζετο ρητῶς ὁ σκοπός: «ἐνθάρρυνσις τοῦ πνεύματος τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἥτις εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς βιομηχανίας τῆς θαλάσσης».

Διὰ τοῦ νέου Διατάγματος, τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς πρὸς τὸ Κράτος ναυλώσεως τῶν νεωστὶ ἀγοραζομένων ἢ ναυπηγουμένων ἀτμοπλοίων (μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1920 ἢ 30 Ἰουνίου 1921) καθίσταται προαιρετικὸν διὰ τοὺς ἐφοπλιστάς. Εἰς ἀντιστάθμισμα πρὸς τοὺς ἐφοπλιστάς οἵτινες ἐπιθυμοῦσι τὰς ἐλευθέρως ναυλώσεις παρέχεται διεικτικὴ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πάσης ἐπιτάξεως, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κερδῶν των (κινητῶν ἀξιῶν καὶ κερδῶν πολέμου) ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἐκ νέου χρησιμοποίησεως αὐτῶν πρὸς ἀγορὰν ἢ παραγγελίαν νέου ἀτμοπλοίου ἢ ἀποκτήσεως μεριδίου ἐπ' αὐτοῦ, χρηματικοῦ ποσοῦ ἴσου πρὸς τὸν φόρον ἐπὶ κινητῶν ἀξιῶν καὶ διπλασίου πρὸς τὸν φόρον ἐκτάκτων κερδῶν. Ἐπὶ πλέον παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους τὸ 1)6 τοῦ ποσοῦ τὸ ὅποιον ὑπεχρεῶτο ν' ἀποσθέσῃ (διαφορὰ μεταξὺ προπολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς ἀξίας).

Ἐκ παραλλήλου τὸ Ἰπουργεῖον ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ναυτικῶν ἐταιριῶν κατήρτισε πλήρες σύστημα ναυτιλιακῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Μεσογείου, τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τῆς δι' Ἀμερικὴν μεταναστεύσεως, κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἰταλικὰς ἀνάγκας καὶ βλέψεις. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν ὁλόκληρον τὸν πίνακα, τῶν νέων γραμμῶν τὰς ὅποιας ἡ ἰταλικὴ ναυτιλία καλεῖται νὰ ἐξυπηρετήσῃ Ἐκ τούτων σημειοῦμεν τὰς γραμμὰς ἐκείνας αἵτινες ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς ἀμεσώτερον.

1. Γραμμὴ ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ 3 ἀτμοπλοίων. Τεργέστη-Αἴγυπτος-Συρία-Κωνσταντινούπολις-Ἑλλάς-Τεργέστη.

2. Γραμμὴ ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ 3 ἀτμοπλοίων. Τεργέστη-Ἑλλάς-Κωνσταντινούπολις-Μικρὰ Ἀσία-Συρία-Αἴγυπτος-Τεργέστη.

1. Ὁρα I. Α. Σπυριώτου. Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ ναυτιλιακὴ τῆς ὀργάνωσις. ὅμοιαι καὶ ἄλλοι τεύχος «Μέλλοντος» σελ. 430 καὶ 520.

3. Γραμμή εξυπηρετούμενη υπό 3 ατμοπλοίων. Τάρας-Κωνσταντι-
ναούπολις-Βατούμ.

4. Γραμμή εξυπηρετούμενη υπό 2 υπερωκεανίων. Νέα Υόρκη-
Γιβραλτάρ-Παλέρμον-Κωνσταντινούπολις-Σμύρνη.

5. Γραμμή εξυπηρετούμενη υπό 4 ατμοπλοίων. Γένοβα-Ελλάς-Μι-
κρά-Άσια-Πορτ-Σάϊδ-Βομβάη.

6. Γραμμή εξυπηρετούμενη υπό 3 ατμοπλοίων. Τεργέστη-Βρινδή-
σιον-Ελλάς-Κωνσταντινούπολις-Βατούμ.

7. Γραμμή εξυπηρετούμενη υπό 3 ατμοπλοίων. Τεργέστη-Βρινδή-
σιον-Κωνσταντινούπολις-Κωνσταντζα-Όδησσός.

Ἡ ὡς ἄνω ὀργάνωσις τῶν γραμμῶν τῆς ναυτιλιακῆς δράσεως τῆς
Ἰταλίας μαρτυρεῖ ἀναμφισβητήτως περὶ τῆς σημασίας τὴν ὅποιαν αὕτη
ἀποδίδει εἰς τὸν λιμένα τῆς Τεργέστης, τὴν ζωτικότητα τοῦ ὅπου
ἐπιδιώκει νὰ ἐνισχύσῃ, ἀλλ' ἀποδεικνύει ἐξ ἄλλου καὶ τὴν ἀποφαι-
στικότητα αὐτῆς πρὸς πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν κατῆχυσιν ἐν τῇ
Μεσογείῳ καὶ τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ.

Ἀπέναντι ἐνὸς τοιοῦτου ἀνταγωνισμοῦ, τολμῶμεν νὰ ἐρωτήσωμεν,
ποῖον πρόγραμμα ἐμελέτησε καὶ ἔχει ὑπ' ὄψιν νὰ ἐφαρμόσῃ ἢ κατατρι-
βομένη εἰς τὸν κορεσμόν τῶν κομματικῶν τῆς παθῶν Κυβέρνησις τῆς
Ἑλλάδος; Δύναται εἰς τοιαύτην ὀργάνωσιν γ' ἀνταπεξέλθῃ μόνῃ ἢ ἰδι-
ωτικῇ πρωτοβουλία;

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΣΠΕΡΣΙΩΤΗΣ

Ο ΛΟΡΔΟΣ FISHER

ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Ὁ ἀρχιναύαρχος λόρδος Fisher τοῦ Κίλβερστον, εἰς σειρὰν ἀρθρῶν
δημοσιευθέντων εἰς τοὺς Τάϊμς κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον,
ἰσχυρίζεται μετ' ἄκρας προνοητικότητος, φαντασίας καὶ ἐνεργητικότητος,
ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Λόρδου Fisher, ὅτι «εἶνε ἐπιχει-
μένη προσεχῶς ἐν τῷ Ναυτικῷ περίοδος μεταβολῆς ἔχουσα χαρακτῆρα
ἐξ ἴσου ἐκκαθαριστικὸν ὡς ὑπῆρξεν ἡ περίοδος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀτ-
μοῦ ἢ τῆς παραδοχῆς τοῦ θώρακος», διότι «τὸ γεγονός εἶνε ἀναμφίρ-
ρηστον ὅτι ἡ ἀεροπλοΐα ἐκτελεῖ ἀκόμη τώρα τόσον θαυμασίας προό-
δους, ὥστε ἡ μόνη διαφυγὴ διὰ τὰ πλοῖα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὠκεανοῦ
ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν των, θὰ εἶνε νὰ πλεύσωσιν ὑπὸ τὸ ὕδωρ» Ἡ ἐξο-
χότης του ἐπομένως συμπεραίνει ὅτι «τὸ μέλλον τῶν θαλασσίων πο-
λέμων καὶ τοῦ θαλασίου ἐμπορίου κεῖται ἀπολύτως ἐν τοῖς καταδυ-
ομένοις πλοίοις. ὠπλισμένοι διὰ ὄπλων πολὺ ἰσχυροτέρων ἐκείνων τὰ
ὅποια ἐγνώρισεν ὁ τελευταῖος πόλεμος» καὶ ἐν ταῖς μηχαναῖς ἐσωτε-
ρικῆς καύσεως, χρησιμοποιούσαις πετρελαιοὺς ὡς καύσιμον ὕλην, τοῦ
συγχρόνου ναυτικοῦ ὄντος ἀχρήστου διὰ πόλεμον ὅστις ἤθελεν συμβεῖ
μετὰ τινα ἔτη». Ἡ κραυγὴ του εἶναι ὑπὲρ οἰκονομίας κατασκευῶν,
τῶν τύπων τούτων τῶν ὑποβρυχίων πλοίων πάσης διαστάσεως καὶ χα-
ρακτῆρος ἀπαιτούντων μεγάλην μελέτην καὶ ἐρεῦνας καὶ πολλὰ πειρά-
ματα.

Ὁ Λόρδος Fisher εἶναι εἰς ἕκ τῶν μεγάλων καινοτόμων τοῦ κό-
σμου ἐν τῷ ναυτικῷ ὕλικῳ οὗτος ἦτο Πρῶτος Ναυτικὸς Λόρδος ὅταν
οἱ ἀθλοταὶ λέβητες εἰσήχθησαν εἰς τὸ Βρετανικὸν Ναυτικόν, καὶ ὅταν
συνελήφθη τὸ σχέδιον παντὸς πλοίου τῆς γραμμῆς τὸ ὅποιον ἦτο εἰς
Scapa Flow (ναυτικὴ βάσις κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον τοῦ Ἀγγλι-
κοῦ Στόλου). Ἡ μεγάλη ναυτικὴ ἀξία τοῦ εὐδρομοῦ μάχης τοῦ προτα-
θέντος παρ' αὐτοῦ, τὸ πρῶτον ἐδείχθη κατὰ τὰς ναυμαχίας 1912-1913
ὅποτε τὸ Ἑλληνικὸν εὐδρομον μάχης «Ἀβέρωφ» τόσον αποτελε-
σματικῶς ἐπέτυχε νὰ διασταυρώσῃ τὸ Γ τῆς τουρκικῆς γραμμῆς.

Ἀλλὰ ἡ τακτικὴ καὶ στρατηγικὴ του σημασία ἐδείχθη πλήρως
κατὰ τὰς ναυτικὰς συρράξεις τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου. Ἡ προ-
φητεία ἐπομένως τοῦ Λόρδου Fisher δὲν δύναται νὰ διέλθῃ ἀπαρατή-

* Τὸ παρὸν ἄρθρον τοῦ κ. Π. Ρεδιάδη, οὐδανὸς μετάφρασιν παρέχομεν,
ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸ ἐγκριτὸν περιοδικὸν τοῦ Λονδίνου The United Service
Magazine εἰς θέσιν κυρίου ἀρθροῦ, προκαλέσαν εὐμενεστάτας κρισεις.

ρητος. Μία τόσον σοβαρά πρόγνωση, προερχομένη από ένα τόσον μέγαν ναύαρχον, επισπᾶσα τὴν προσοχὴν παντὸς ναυτικοῦ.

Ὅπως δὴ ποτε ἵνα δυνηθῆ τις νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ συγχρόνου ναυτικοῦ θεωρουμένου ὡς ὄργανου τῆς νίκης ἐν τῷ μέλλοντι, νομίζομεν ὅτι εἶνε ἀλαφράϊστον νὰ διευκρινίσῃ τις τὰς ἰδέας ὅσον ἔνεστι καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἐν πρώτοις ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ Ναυτικοῦ.

Οἱ Ναύαρχοι *Columb*, *Mahan* καὶ ἀκριβέστερον ὁ *Corbell* καθώρισαν ὅτι ὁ στόλος ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης κατὰ τὸν πόλεμον καὶ, παρεκτὸς βοηθητικῶν τινῶν ἐπιχειρήσεων (βαμβαρδισμῶν κ. τ. λ.), πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κυριαρχίας ταύτης γίνεται χρῆσις τῶν ναυμαχιῶν. Καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης; Ἀὕτη συνίσταται ἐν μείζονι ἀκριβολογίᾳ εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας.

Ἀγόμεθα ἐπομένως νὰ ἐξετάσωμεν (α) ποῖα εἶναι ἡ χρησιμότης τῶν συγκοινωνιῶν ἐν πολέμῳ καὶ ἰδίως τῶν θαλασσίων (β) πῶς διενεργοῦνται αἱ θαλάσσιαι αὗται συγκοινωνίαι καὶ (γ) πῶς πρέπει αὗται νὰ ἐξασφαλισθῶσι.

Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ ἢ διέπουσα τὴν τέχνην τοῦ πολέμου εἶναι κατὰ ξηρὰν τε καὶ θάλασσαν: **σ υ γ κ ἔ ν τ ρ ω σ ι ς** τῶν δυνάμεων μὲν εἰς τὸν κατάλληλον τόπον καὶ χρόνον καὶ ἀποκέντρωσις τῶν ἐχθρικών δυνάμεων. Πάντες οἱ μεγάλοι πόλεμοι τοῦ παρελθόντος, ἰδίως δὲ ὁ τελευταῖος μέγας πόλεμος, ἔδειξαν ὅτι ἡ συγκέντρωσις δέον νὰ ἐφαρμόζηται ὑπὸ εὐρονιέραν ἔννοιαν, νὰ περιλαμβάνῃ δὲ αὕτη πᾶσαν ἐθνικὴν προσπάθειαν πρὸς ὀργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν, πρὸς ἀποστολὴν αὐτῶν εἰς τὸν κατάλληλον τόπον καὶ κατὰ τὸν κατάλληλον χρόνον πρὸς ἐνέργειαν, πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀνεφοδιασμὸν ἀπὸ πάσης ἀκρίβειας (πυρομαχικὰ ἐφόδια κ.λ.π.), πρὸς συντήρησιν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἐν τῇ χώρᾳ, (ἐπισιτισμὸς κ. λ. π.). Ἡ ἀναμφισβήτητος σημασία τῆς συγκεντρώσεως ἐν πολέμῳ ἐνδεικνύει τὴν ὑπερτάτην σπουδαιότητα τῶν συγκοινωνιῶν τῇ βοήθειᾳ τῶν ὁποίων ἢ συγκέντρωσις, εἰς ἓκ τῶν πρωτίστων παραγόντων τῆς νίκης, πραγματοποιεῖται. Ἡ κυριαρχία τῶν συγκοινωνιῶν ἐθεωρήθη ἀνεκάθεν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν συγγραφέων ὡς τὸ μυστικὸν τῆς νίκης κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, καὶ ἂν διὰ τὸν Ναπολέοντα ὁ πόλεμος εἶναι ζήτημα θέσεων, θὰ ἡδυνάμεθα καλλίτερον νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι μᾶλλον ζήτημα συγκοινωνιῶν. Ὁ *Clausewitz*, ὁ *Jomini* καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι στρατιωτικαὶ αὐθενταὶ ἐτόνισαν τὴν ἀξίαν τῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν. Ὁ *Callwell*, *Mahan*, *Corbell* ἠρμήνευσαν τὴν σημασίαν τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν ὡς συνισταμένην εἰς τὴν ἰκανότητα συγκεντρώσεως τῶν δυνάμεων μας. Ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ναυτικοῦ εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν.

Τὸ ναυτικὸν εἶναι ὁ ἀστυφύλαξ ὅστις ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς συγκοινωνίας κατὰ θάλασσαν καὶ, ὡς ἐκεῖνος, εἶναι ἕτοιμον νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῆς βίας.

Ἄλλὰ ἡ συγκέντρωσις δὲν εἶναι ἐπαρκὴς μόνη, ἐὰν δὲν συνδοῦνται μὲ τὴν ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων, ὅπως καταβάλλωμεν αὐτὰς κεχωρισμένας, διηρημένας καὶ ἐστερημένας πάσης ἰκανότητος ἀμοιβαίας βοηθείας.

Νομίζω ὅτι—ἀνεπτυχᾶ δὲ τοῦτο τὸ προῖτον τῷ 1916—ὁ τελευταῖος πόλεμος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας τοῦ πολέμου καὶ ὅτι δυνάμεθα ἤδη νὰ διακρίνωμεν τρεῖς διάφορα εἶδη κυριαρχίας τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν.

Θὰ ἐκάλουν **π λ ἢ ρ η κ υ ρ ι α ρ χ ί α ν** ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν ἐκείνην ἣτις ἐξυπακούει τὴν δύναμιν ἐκτελέσεως πάσης συγκεντρώσεως κατὰ θάλασσαν καὶ ταυτόχρονως τὴν δύναμιν ὡς ἐπιφέρωσιν ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων, τοιαύτης δὲ κυριαρχίας ἔχαιρον ἡ Μεγάλη Βρετανία καθ' ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ παρελθόντος, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κατὰ τὸν Ἰσπανοαμερικανικὸν πόλεμον, ἡ Ἰαπωνία κατὰ τὸν Ρωσσο-Ἰαπωνικὸν, ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912-13.

Ἐνίστε ὅμως, καίτοι δὲν ἔχομεν τὴν δύναμιν νὰ προκαλέσωμεν ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων, δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν ν' ἀποκτήσωμεν ἰκανότητα πρὸς συγκέντρωσιν, χρησιμοποιοῦντες ἐμπορικὰ ὑποβρυχία, ὡς ἀνεπιτυχῶς ἔπραξαν οἱ Γερμανοὶ (*Deutschland* καὶ *Bremen*) τὰ ὁποῖα, ἐὰν ἐπετύγχανον, ἡδύναντο νὰ ἀποκαταστήσουν σχετικῶς ἀτρότους συγκοινωνίας καὶ τοῦτο ἄνευ τῆς ἰκανότητος πρὸς ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων. Τὸ εἶδος τοῦτο καλῶ ἔστικὴν **κ υ ρ ι α ρ χ ί α ν**.

Ἐχομεν τέλος ἄλλην περίπτωσιν, ἐκείνην καθ' ἣν, καίτοι ἀδυνατοῦμεν νὰ χρησιμοποιώμεν εἰς ὄφελος μας τὰς θαλασσίας ὁδοὺς, δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ δοκιμάσωμεν νὰ ἐπιφέρωμεν ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων, προσβάλλοντες ἀπλῶς τὰς ὁδοὺς ταύτας. Αὕτη εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν ναυτικῶν ἐπιδρομῶν (*raids*) ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ παραπομπαί, αὕτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς *Jeune Ecole* τοῦ γάλλου ναύαρχου *Aube*, ἣτις ἐστηρίζετο εἰς προσπάθειαν καταστροφῆς τοῦ ἐχθρικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ διὰ τορπιλικῶν καὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν, τοῦτο εἶναι ὅ,τι αἱ κεντρικαὶ δυνάμεις ἐπενόησαν νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον τῇ βοήθειᾳ τῶν ὑποβρυχίων. Τοῦτο καλῶ ἔστικὴν **κ υ ρ ι α ρ χ ί α ν**, δηλαδή τὴν δύναμιν νὰ ἐπιτύχωμεν ἀποκέντρωσιν μόνον τῶν ἐχθρικών δυνάμεων, ἄνευ τῆς δυνάμεως ἐκτελέσεως σοβαρᾶς συγκεντρώσεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἐπομένως ἡ πλήρης κυριαρχία ὑπονοεῖ τὴν ταυτόχρονον ἀπόλαυσιν

θετικής και αρνητικής κυριαρχίας, τοῦτο δὲ ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου *Fisher* ὡς ἀποτελοῦν κίνδυνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῷ μέλλοντι, ἢτε τοῦ ἐχθροῦ δυναμένου νὰ ἀποκτήσῃ ἀρνητικὴν κυριαρχίαν τῇ βοήθειᾳ ὑποβρυχίων καὶ ἰδίως ἀεροπλοίων καὶ ἀεροπλάνων.

Εἶναι ὁ φόβος οὗτος δικαιολογημένος; Εἶναι ἱκανὰ καὶ ἀπαραίτητα τὰ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου *Fisher* προτεινόμενα ὑποβρύχια πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου τούτου; Ὅπως ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο πρέπει ἐν πρώτοις νὰ ἐξετάσωμεν διὰ τίνος μέσου θὰ διενεργῶνται αἱ θαλάσσιοι συγκοινωνίαι κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ μέλλοντος.

Ὅπως ἐν καιρῷ πολέμου τὸ κράτος δυνηθῆ νὰ διεξαγάγῃ τὴν ἀπαραίτητον συγκέντρωσιν, ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του πάντα τὰ πλοῖα τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου τὰ προϋπάρχοντα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου ἐν καιρῷ εἰρήνης· καὶ ταῦτα δὲν εἶναι ἐνίστε ἐπαρκῆ διὰ τὴν ταῦτοχρονὸν ἐκτέλεσιν τῶν συνήθων ἐμπορικῶν μεταφορῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκείνων ὡς ἐπιβάλλουν αἱ πολεμικαὶ συνθήκαι. Ὁ ὑπάρχων ἐμπορικὸς στόλος εἶναι τὸ μόνον ὄργανον συγκεντρώσεως, εἶναι τι ἐντελῶς ἀπαραίτητον καὶ ἀναντικατάστατον. Οὐδεμία προσπάθεια δύναται ἐν καιρῷ πολέμου νὰ εὐνοήσῃ ἐλάττωσιν τοῦ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐμπορικοῦ στόλου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαιτουμένων πλοίων διὰ τὰς μεταφορὰς ἐν καιρῷ πολέμου εἶναι τόσον μέγας ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ φαντασθῆ ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῆ ἐν καιρῷ πολέμου ἀλλαγῶν παρὰ μόνον εἰς τὸν ἤδη ὑφιστάμενον ἐμπορικὸν στόλον, ὅστις εἶναι ὁ καρπὸς τῆς εἰρηνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου.

Ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἀκολουθοῦν τὴν γνωστὴν ἀρχὴν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλάσσεως προσπαθείας, ἣτις προέρχεται ἐξ ἐνὸς τῶν κανόνων τῆς Ἐπικουρίου φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὸ ἐμπόριον ἀκολουθεῖ τὰς ὁδοὺς αἵτινες παρέχουν τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν, τὴν μᾶλλον οἰκονομικὴν διὰ τὴν πρόωσιν καὶ 80 ο)ο τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου διεξάγονται ἐπὶ τῶν θαλασσίων ὁδῶν. Αὗται πραγματικῶς ἀποτελοῦν τὸ εὐωνότερον μέσον μεταφορᾶς. Γὰρ πλοῖα ἐπιφανείας ἐχρησιμοποίηθησαν ἐν τῷ ἐμπορικῷ ναυτικῷ διότι ἦσαν οἰκονομικώτερα. Δύναται ταῦτα ποτὲ νὰ ἀντικατασταθῶν ὑπὸ ὑποβρυχίων ἢ ἀεροπλοίων; Οὐδέποτε! Διότι τὰ τε ὑποβρύχια καὶ ἀερόπλοια ἢ ἀεροπλάνα παρουσιάζουν μείζονα ἀντίστασιν εἰς τὴν πρόωσιν ἢ τὰ πλοῖα ἐπιφανείας, οὐδέποτε δύναται νὰ τὰ συναγωνισθῶσι. Πράγματι τίς δύναται νὰ φαντασθῆ ποτὲ ὅτι ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν διεθνῶν θαλασσίων μεταφορῶν δύναται νὰ διεξαχθῆ δι' ἀεροπλάνων, τὰ ὅποια δαπανοῦν μέγα μέρος τῆς δυνάμεως τῶν ὅπως ἀντισταθμίσουν τὸ βᾶρος τῶν ἢ ἀεροπλοίων τὰ ὅποια ποῖα ἀπαιτοῦν τεράστιον σκάφος ἵνα καταστῶσιν ἐλαφρότερα τοῦ ἀέρος; Ὁ ὑποκόμης *d' Avenel* ὑπολογίζει ὅτι διὰ τὴν εὐμάρειαν καὶ εὐ-

χαρίστησιν τῶν 39 ἑκατομμυρίων κατοίκων τῆς Γαλλίας μεταφέρονται κατ' ἔτος διὰ θαλάσσης ἀπὸ μέσης ἀποστάσεως περίπου 500 χιλιομέτρων 40 ἑκατομμύρια τόνοι βάρους. Εἶναι οἱ ἀεροπορικοὶ στόλοι ἱκανοὶ νὰ ἐκτελέσουν τοιαύτας μεταφορὰς; καὶ τίς ἀγνοεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ὕδατος παρουσιαζομένη ἀντίστασις εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ὑποβρυχίου εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα τοῦ πλοίου ἐπιφανείας, ἀφοῦ ἡ βρεχομένη ἐπιφάνεια εἶναι ἀναγκαιῶς μεγαλειτέρα, μέρος δὲ τῆς κινήτηριου δυνάμεως καταναλίσκεται εἰς ἀντιστάθμισιν τῆς πλευστότητος τοῦ σκάφους ἢ τοῦ βάρους τοῦ; Οὐδεὶς ἐπομένως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν θαλάσσιον ἐμπορίαν νὰ ἀκολουθήσῃ ἄλλην ὁδὸν παρὰ τὴν ὑφιστάμενην ἀντίστασιν μεγαλειτέραν ἀπὸ ἐκείνην ἣτις παρέχεται εἰς τὰ πλοῖα ἐπιφανείας καὶ ἀποκαθιστῶσαν μειονεκτικὰς ἐν καιρῷ εἰρήνης τὰς συνθήκας τοῦ ἐμπορίου ἐν συγκρίσει μὲ ἐκείνας τῶν ἀνταγωνιστριῶν χωρῶν. Μόνον εἰς τὰ πλοῖα ἐπιφανείας θέλομεν κατ' ἀνάγκην ἐμπιστευθῆ εἰς τὸ μέλλον τὰς εἰρηνικὰς μεταφορὰς καὶ ἐπομένως καὶ ἐκείνας τοῦ πολέμου.

Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ἂν ἦτο πραγματικῶς δυνατόν νὰ ὑποχρεωθῆ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν μειονεκτικὴν ταύτην ὁδὸν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονῆται ὅτι τὸ ὑποβρύχιον ὄπερ, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Λόρδου *Fisher* (βεβαίωσιν νομίζω ἀντίθετον πρὸς τὴν πεῖραν τῶν ἀεροπόρων) εἶναι ἀόρατον ἀπὸ τῶν ἀεροπλάνων καὶ ἀεροπλοίων, εἶναι ἀναμφιβόλως μᾶλλον ἀόρατον ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ὑποβρυχίων καὶ τῶν πλοίων ἐπιφανείας καὶ ἐπομένως, ἐνθαρρύνοντες τὸ ὑποβρυχίως ναυτίλεσθαι ἐνθαρρύνομεν τὰ κράτη ὅτινα διάκεινται ἐχθρῶς πρὸς τὰ ναυτικὰ κράτη νὰ ἐξεύρωσι μέσον θετικής κυριαρχίας ἐν καιρῷ πολέμου, μέσον συγκεντρώσεως, καὶ ταῦτοχρονῶς ἀποστεροῦμεν τὰ ναυτικὰ ἔθνη τῆς ἱκανότητος τοῦ νὰ ἐπιφέρουν ἀποκέντρωσιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, τῆς ἀρνητικῆς κυριαρχίας.

Καὶ ἐπομένως τὰ ναυτικὰ ἔθνη, δι' ἃ ὡς ἐδείχθη ἐκ τοῦ παρελθόντος ἡ πλήρης κυριαρχία τῶν συγκοινωνιῶν εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητος, καταδικάζονται, ἐκ τῶν προτάσεων τοῦ Λόρδου *Fisher*, νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς μόνην τὴν θετικὴν κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἀπολαμβάνῃ ἐξ ἴσου καὶ ὁ ἐχθρὸς. Δὲν δικαιολογεῖται, ὅρα γε ἐκεῖνος ὅστις ἠθέλην ἐνθυμηθῆ τοῦ Λόρδου *St Vincent*, ὅταν οὗτος διεκήρυξεν ὅτι ὁ *Pill*, ὅστις ἐνεθάρρυνε τὰ ὑποβρύχια σχέδια τοῦ *Fulton* «ἦτο ὁ μεγαλειότερος τρελλὸς ὅστις ὑπῆρξε ποτέ, ἀφοῦ ἐνεθάρρυνε μέθοδον πολέμου τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι οἵτινες κυριαρχοῦν τῶν θαλασσῶν δὲν χρειάζονται, καὶ ἣτις, ἐὰν ἠθέλην ἐπιτύχει, θὰ ἀπεστέρει αὐτοὺς τῆς κυριαρχίας ταύτης»; Τοῦναντίον ἀνευ δισταγμοῦ θὰ προέτεινα ὅπως ἀπαγορευθῆ διὰ διεθνοῦς συμφωνίας πᾶν ἄλλο εἶδος ναυτιλίας, ὡς ἡ ὑποβρύχιος, ἢ ἡ ἀεροπορικὴ, ὡς ἀντικειμένη πρὸς τοὺς φυσικοὺς νό-

μους τῆς ἐλάσσονος ἀντιστάσεως καὶ ἐνδεικνύουσα ἐμφανῶς ἀπειλήν κατὰ τῆς εἰρήνης. Διότι ἡ ἄμυνα τῶν ναυτικῶν ἐπικρατειῶν κεῖται εἰς πλήρη κυριαρχίαν τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, οὐχὶ εἰς μόνην θετικὴν κυριαρχίαν.

Δειχθέντος ὅτι αἱ ἐμπορικαὶ συγκοινωνίαι καὶ ἐπομένως καὶ αἱ πολεμικαὶ τοιαῦται, θὰ εἶναι αἱ αὐταὶ ἐν τῷ μέλλοντι οἷαι ἐν τῷ παρελθόντι, δηλαδή διὰ πλοίων ἐπιφανείας, ἕτερον σπουδαῖον ζήτημα ἐρχεται ἤδη πρὸς ἐξέτασιν, θίγον τὴν οἰκονομίαν τῶν ναυτικῶν κατασκευῶν, κατὰ τὸν λόρδον *Fisher*. Θὰ εἶνε τὰ ἐν τῷ παρελθόντι ἐκ πείρας δειχθέντα ἐπαρκῆ πρὸς ἐξισοράλισιν τῶν συγκοινωνιῶν μέσα, δηλαδή τὸ σύγχρονον ναυτικόν, τὰ κα λ λ ί τ ε ρ α πράγματι πρὸς τοῦτο καὶ εἰς τὸ μέλλον; ἢ Ἄλλαις λέξεσιν, πρέπει νὰ ἐξετασθῇ, δοθέντος ὅτι τὰ ναυτικὰ κράτη θὰ ἔχουν πάντοτε τὴν ὑπεροχὴν εἰς αἰοῖα ἐπιφανείας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συγκεντρώσεως, ποῖα εἶνε τὰ ἄριστα μέσα πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἐχθρικῆς ἀρνητικῆς κυριαρχίας, τῆς δι' ὑποβρυχίων ἢ ἀεροπλάνων ἐχθρικῆς θετικῆς κυριαρχίας ἀποκλειομένης ὡς ἀντικειμένης εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους οἵτινες διέπουν τὴν θαλασσίαν ἐμπορίαν, ἴσως δ' ἀκόμη καὶ διὰ διεθνoῦς συνθήκης, ἢ τέλος καὶ «διὰ τῆς μεθόδου τῆς Κοπενάγης» (*) ἐναντίον παντὸς ταραχοποιoῦ.

Ἡ ἀρνητικὴ κυριαρχία δύναται νὰ ἀποκτηθῇ κατὰ τρεῖς τρόπους, διὰ ὑποβρυχίων, ἀεροπορικῶς, καὶ διὰ τοῦ συγχρόνου Ναυτικοῦ. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς κατέχη ὑποβρυχίον στόλον, δυνάμεθα νὰ ἀντιτάξωμεν ἐναντίον τοῦ ὁμοίως ἓνα ἀεροπορικόν στόλον, ἢ ἓνα στόλον ἐπιφανείας, ἢ ἓνα στόλον ὑποβρυχίων. Εἶνε φανερόν ὅτι ὁ ἥττον ἀποτελεσματικὸς στόλος ἐξ αὐτῶν εἶνε ὁ ὑποβρυχιακός, διότι τὸ ὑποβρυχίον ὄν μᾶλλον τυφλόν, ἀδυνατεῖ νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰ ὑποβρυχία πλοῖα καὶ ἰδίως νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν ὅταν εἶνε ταῦτα ἐν καταδύσει. Ἡ ἀεροπορία εἶνε μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ ἐναντίον αὐτῶν παρὰ τὰ ὑποβρυχία, οὐ μόνον δι' ἀνίχνευσιν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τὴν μάχην ὑπὸ γνωστὰς συνθήκας. Προδήλως τὰ ἄριστα μέσα ὡς ἀντιτάξις τις ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν ὑποβρυχίων εἶνε ἐκεῖνα ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν οἱ σύμμαχοι κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον; ἴσως τελειοποιημένα, ἀλλὰ τὰ ὅποια στηρίζονται

(*) Ἡ φράσις ἀνήκει εἰς τὸν λόρδον *Fisher*, δι' αὐτῆς δ' ὑπονοεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀπόροπτον 1800 ἐπίθεσιν τῶν ἄγγλων ἐναντίον τῆς Κοπενάγης.

κυρίως εἰς τὰ πλοῖα τῆς ἐπιφανείας, πολὺ ὀξυδερκέστερα τῶν ὑποβρυχίων διὰ τὴν ἀνίχνευσιν ἄλλων ὑποβρυχίων. Ἄν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τὴν ἄμυναν ναυτικοῦ τινος κράτους, ὡς ἐκεῖνος ὅστις θὰ προήρχετο ἂν εἰς ἐχθρικόν ὑποβρυχιακόν στόλον ἀντέτεινέ τις μόνον ἓνα ὑποβρυχίον στόλον. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς διαθέτῃ στόλον ἐπιφανείας, κατάλληλος ὡς ἀντιταχθῆ εἶνε ὁ σύγχρονος στόλος, συμπληρούμενος ἀπὸ ὑποβρυχία καὶ ἀεροπορικὰ μέσα. Ἐὰν διαθέτῃ μόνον ἀεροπορικὰ μέσα, τὸ ἄριστον φάρμακον εἶνε τὸ ἀντιαεροπορικόν πυροβολικόν καὶ κυρίως ὁ ἀεροπορικὸς ἡμιῶν στόλος.

Ἐπομένως τὸ ἄριστον μέσον ὡς ἀποσπρηθῆ ὁ ἐχθρὸς ἀ ρ ν η τ ι κ ῆ ς κυριαρχίας εἶνε α) ἰσχυρότερον σ ὕ γ χ ρ ο ν ο ν II. Ναυτικόν τοῦ ἐχθρικοῦ, β) ὁμοίως ἰσχυρότερος ἀντιαεροπορικὸς στόλος καὶ γ) βελτίωσις τῶν ἀνθυποβρυχιακῶν μέσων. Τὸ ἄριστον μέσον ὡς ἀποσοβήσις τῆς ἐχθρικῆς θετικῆς κυριαρχίας εἶνε ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κατασκευῆς ἐμπορικῶν ὑποβρυχίων καὶ ἐν ἀνάγκῃ χρησιμοποίησις «τῆς μεθόδου τῆς Κοπενάγης». Τὸ ἄριστον μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν π λ ῆ ρ ο υ ς κυριαρχίας, συνεπαγομένης τὴν δυνάμιν τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων καὶ τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν ἐχθρικῶν εἶνε ἐπωμένως τὰ συνήθη ἐμπορικὰ πλοῖα ἐπιφανείας καὶ τὸ σύγχρονον II. Ναυτικόν, συμπληρωμένον διὰ ἀντιαεροπορικοῦ στόλου καὶ ἀνθυποβρυχιακῶν μέσων.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὑποβρυχίου ἐν τοῖς Ναυτικοῖς πολέμοις, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἀεροπορίας, ἔχει πράγματι βαθέως ἐπηρεάσει τὴν ναυτικὴν παρασκευὴν, ἀλλὰ βεβαίως δὲν συνιστᾷ αὕτη οὐδεμίαν ἐπανάστασιν. Σπουδαῖαι βεβαίως μεταβολαὶ ἐπίκεινται, ἀφορῶσαι ἰδίως τὴν στρατηγικὴν, τὴν τακτικὴν καὶ τὴν λογιστικὴν, ἀλλ' αἱ μεταβολαὶ αὗται εἶνε ἀνίκανοι νὰ συνεπιφέρουν τὴν κατάργησιν τοῦ συγχρόνου II. Ναυτικοῦ. Ὅπωςδῆποτε αὗται ἀπαιτοῦσιν εἰδικὴν ἀεροπορικὴν στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν καὶ ἐπηρεάζουν τὴν πολεμικὴν τέχνην τοῦ συγχρόνου II. Ναυτικοῦ. Ἐπομένως τὸ ζήτημα τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τοῦ πετρελαίου ὡς καυσίμου ὕλης, ἐφ' οὗ τοσοῦτον ὁ ναύαρχος *Fisher* ἐπιμένει, καθίσταται ἀπλῶς ζήτημα λογιστικῆς τοῦ συγχρόνου II. Ναυτικοῦ, καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τῶν ὑποβρυχίων καὶ ἀεροπορικῶν μέσων ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ τείνω θερμῶς νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀποψίν του ταύτης ἐν σχέσει πρὸς τὸ πετρέλαιον.

Ἡ Ἀγγλία ὑπῆρξεν πάντοτε ἀρκούντως εὐτυχῆς ὥστε νὰ ἔχη μεγάλους καινοτόμους ὡς ὁ *Beresford*, ὁ *Percy Scott*, ὁ *Fisher*, οἵτινες εἶχον εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὸν μέγα ἔνστικτον τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας, οἵτινες παρεκώλυσαν τὸν λήθαργον καὶ τὴν ἀδράνειαν τῆς ρουτίνας, τὴν τυφλὴν προῆξιν, ὡς ἐχαρακτηρίσθη αὕτη ὑπὸ τοῦ *Bacon*, νὰ κατακτήσουν τὴν διοίκησιν τοῦ Βρετανικοῦ Ναυτικοῦ. Οἱ ἄνδρες οἱτοὶ συνέτειναν εἰς τὸ νὰ ἀφυπνίσουν τὸν πρακτικὸν νοῦν ἐκείνων εἰς οὓς εἶναι ἐμπιστευμένη ἡ ἀσφάλεια τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας, οἱ ὅποιοι τόσον πάντοτε ἐπιτυχῶς ἐγαλιναγώγησαν πρὸς τὴν πραγματικότητα τὸ εὐγενὲς ἐκείνο ἔνστικτον.

Ὅταν ὁ Ἀδείμαντος εἶπε εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ τὴν προηγουμένην τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος «ὦ Θεμιστόκλεις, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ρακίζονται» ἐκεῖνος ἀπεκρίθη «οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφρανοῦνται».

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗΣ

Ἡ Ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων

Τὸ «Μέλλον» ἐπιθυμοῦν νὰ τηρῇ ἐνημέρους τοὺς ἀναγνώστας του περὶ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δημοσιευομένων ἐπισήμων ἢ μὴ ἐγγράφων ἐφ' ὅσον ταῦτα ἀφορῶσι τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, δημοσιεύει ἤδη ἀποσπάσματα τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων.

(Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων).

Ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ συνίστατο ἐκ τοῦ Λόρδου *Cromer*, ὡς προέδρου, *Mr Andrew Fisher*, πρώην πρωθυπουργοῦ τῆς Αὐστραλίας *Sir Mackenzie*, Ὑπάρχου Ἀρμοσίου τῆς Νέας Ζηλανδίας *Sir Cawley*, *Mr Clyde*, *Mr Cowie*, Ἀρχιναυάρχου *Major Field*, *Marsha Lloyd Nicholson*, *Mr Roche* καὶ Λόρδου *Justice* (ἀρχιδικαστοῦ) *Pickford*. Γραμματεὺς ἦτο ὁ *Mr Mears*.

Ἡ ἐκθεσις ἀναφέρει ὅτι :

1) Τῆς Τουρκίας κηρυξάσης τὸν πόλεμον τὴν 31 Ὀκτ. 1914,* τὴν ἡ Νόβρου ἐβομβαρδίσθησαν τὰ ἐξωτερικὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων παρὰ τοῦ στόλου ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως (ἀνευ οὐσιώδους ἀποτελέσματος - Τουρκικὸν ἀνακαινωθέν). Ὁ Ναύαρχος *Juchacz* κατέθεσεν ὅτι ὁ βομβαρδισμὸς οὗτος ἦτο σφάλμα, διότι ἔθεσεν τὸν ἐχθρὸν εὐθύς ἀμέσως ἐκτοῦ ἐν ἐπαγρυπνήσει, ἢ δὲ ἐπιτροπῇ συμφωνεῖ», (*the commissioners concur*).

2) Τὴν 25 Νοεμβρ. συγγήθε διὰ πρώτην φοράν τὸ «War Council», συμβούλιον πολέμου, ἐκ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐδικῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀτροφικοῦ *Committee of Imperial Defense*. Ἀμέσως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ πρῶτος Λόρδος τοῦ Ναυαρχείου (Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν) *Winston Churchill* ἔφερε τὸ ζήτημα τῆς προσβολῆς τῶν Δαρδανελλίων παρὰ τοῦ στόλου, ἔκρινε δὲ ὅτι ἡ αἰδεώδης μέθοδος διὰ τὴν ἀμυναν τῆς Αἰγύπτου ἦτο προσβολὴ εἰς μέρος τι τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως, (*an ideal method for defending Egypt*), ἥτις ἂν ἐπιτεύχανε θὰ ἐξησφάλιζε τὴν κυριαρχίαν τῶν

* Αἱ ἡμερομηνίαι εἶνε κατὰ τὸ νῆον ἡμερολόγιον.

Δαρδανελλίων και θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιβολὴν τῶν ὄρων. Ὁ Kitchener, Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐδήλωσεν ἔτι δὲν νομίζει ὅτι ἦτο ἀκόμη κατάλληλος καιρὸς πρὸς τοῦτο.

3) Τὴν 8 Ἰανουαρίου 1915 «σπουδαιότατον τηλεγράφημα» τοῦ Μ. Δουκὸς Νικολάου ἐξήτει πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ἐπίδειξιν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀλλαγῆς, ὅπως ἀνακουφισθῆ ὁ ρωσικὸς στρατὸς τοῦ Καυκάσου ἐκ τῆς ἐνασκουμένης ἐγκυλίου τοῦ Τουρκικῆς πίεσεως. Τῇ αὐτῇ ὁ Kitchener δι' ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τὸν Churchill τῷ ἐδήλωσεν ὅτι «νομίζει ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γείνη τι σοβαρὸν πρὸς βιότηειαν τῶν Ρώσων. Δὲν διέθετον στρατεύματα πρὸς ἀπόσπασιν οὐδαμοῦ. Ἡ μόνη θέσις πρὸς ἐπίδειξιν, ἣτις ἔσως εἶχε κάποιαν ἀπήρειαν ἦτο εἰς Δαρδανελλία. Διὰ μερικὸς μῆνας εἴμεθα κινίαντοι διὰ κάθε σοβαρόν».

4) Τὴν 3 Ἰαν. ἠρωτήθη ὁ ναύαρχος Carden, ἀρχηγὸς ἐν Μεσογείῳ, ὅστις ἐδήλωσεν κατόπιν μακρῆς τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως ὅτι διὰ καθαρῶς ναυτικῆν ἐνέργειαν ἐχρειάζετο ἕνα μῆνα καὶ πολλὰ πλοῖα, ὑπέβαλε δὲ σχέδιον τῆς ἐπιχειρήσεως.

5) Τὴν 13 Ἰαν. ἔλαθε χώραν ἐν τῷ War Council ἡ περιφημὸς συνεδρίασις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Carden. Τὸ συμβούλιον ἔκρινεν ἐπέγρυσαν τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ρώσων καὶ πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἐνεργητικῆς προσχωρήσεως τῆς Βουλγαρίας εἰς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας (from active adherence to the cause of the central Powers). Ὁ Kitchener ἐδήλωσεν ὅτι διὰ στρατιωτικῆν ἐπιχείρησιν ἐχρειάζοντο 150000 ἄνδρες. Ἀπεφασίσθη ἐπομένως ὅπως τὸ «Ναυαρχεῖον ἐτοιμασθῆ διὰ ναυτικῆν ἐνέργειαν πρὸς βομβαρδισμόν καὶ κατάληψιν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως μετὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν». Τὴν ἐνέργειαν ταύτην κατεδίκασεν ὁ ναύαρχος Jackson δι' ὑπομνήματος τὴν 15 Ἰαν. ὡς ἐπίσης καὶ ὁ πρῶτος ναυτικὸς Δόρυδος τοῦ Ναυαρχείου ναύαρχος Fisher (ὑφυπουργὸς) δι' ὑπομνήματος ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Asquith τὴν 25 Ἰαν. Ἀπὸ τῆς συνεδριάσεως ταύτης ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ Churchill καὶ Fisher.

6) Τὴν 28 Ἰαν. ἔλαθε χώραν ἑτέρα σπουδαία συνεδρίασις τοῦ War Council, καθ' ἣν ὁ Churchill ἀνεκοίνωσε τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ Μ. Δουκὸς Νικολάου διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἐνεργείας, ὡς ἐπίσης ὅτι ἀσμένως τὸ Γαλλικὸν Ναυαρχεῖον ὑπεσχέθη συνδρομήν. Ὁ Balfour εἶπεν ὅτι «εἶνε δύσκολον νὰ φαντασθῆ τις μᾶλλον ἀποτελεσματικῆν ἐπιχείρησιν (it is difficult to imagine a more helpfull operation), ὁ Grey ὅτι «θὰ ἐκανόνιζεν ἐπίσης τὴν attitude τῆς Βουλγαρίας καὶ ὀλόκληρον τὴν Βαλκανικὴν». Ὁ Fisher ἐν τούτοις ἀντετάχθη, ἀπειλήσας μάλιστα παραίτησιν.

7) Τῇ αὐτῇ 28 Ἰαν. δευτέρα συνεδρίασις τοῦ War Council ἔλαθε χώραν, καθ' ἣν ὀριστικῶς ἀπεφασίσθη ναυτικὴ ἐπιχείρησις. Ἐν τούτοις μετὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς 28 Ἰαν. ἡ ἰδέα τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς συμμετοχῆς στρατοῦ ἐκέρδιζεν ὄλον ἐδαφος.

8) Τὴν 16 Φεβρουαρίου ἔλαθε χώραν σπουδαία συνάντησις τῶν Ὑπουργῶν. «Ἐνεκα τῶν γεγονότων τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀλλαγῆς σχεδίων ἐν τῷ Δυτικῷ ἀπεφασίσθη ἡ συγκέντρωσις ἀξιολόγου δυνάμεως ἐν τῇ Μεσογείῳ ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὅπου ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτις ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρητήσῃ τὰς προγενεστέραις ἀποφάσεις τοῦ War Council (περὶ Δαρδανελ.) περιλάμβανε ἕνα τὴν ἀποστελλῆν εἰς Αἴγυπτον τῆς 29 Μερραρχίας (ἀγγλ.) ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἐντὸς 9-10 ἡμερῶν, ἀντὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Sir John French 2ον τὴν ἀπόσπασιν ἐν ἀνάγκη στρατευμάτων ἐξ Αἰγύπτου 3ον Ὀλόκληρος ἡ δύναμις αὕτη μετὰ τῶν ταγμάτων τοῦ Ναυτικοῦ Πεζικοῦ, τῶν ἤδη ἐχόντων ἀναχωρήσει, νὰ εἶνε ἔτοιμος νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν ἀνάγκη τὴν ναυτικὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων 4ον νὰ συνοδεύουν τὴν 29ην Μερραρχίαν ἵππαγωγὸι λέμβοι (horse boats) καὶ νὰ συλλεγῶσι ἐλαφρὰ σκάφη, ρυμουλκὰ, φορτηγίδες, ἐν Ἀνατολῇ (Lanani). 5ον Τὸ Ναυαρχεῖον νὰ κατασκευάσῃ εἰδικὰ μεταγωγικὰ πλοῖα καὶ φορτηγίδας κατάλληλα διὰ τὴν ἀπόδοσιν ὅπουδήποτε 50000 ἀνδρῶν. Ὁ γραμματεὺς τοῦ War Council Sir Hailey ἐβεβαίωσε ὅτι αὕτη ἦτο ἡ κεφαλαιώδης σπουδαιότατη ἀπόφασις ἐξ ἧς ἐνέδυσεν ἡ συνδεδευσμένη ἐπιχείρησις τῶν Δαρδανελλίων. Προκειμένου τὴν 16 Φεβρ. ἡ 29 Μερραρχία νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν 22 Φεβρ. τὸ Ναυαρχεῖον ἠτοίμασε τὰ ἀναγκαῖα μεταγωγικὰ.

9) τὴν 19, 24 καὶ 26 Φεβρ. ἔλαθον χώραν ἐν τῇ War Council ὀξεῖαι συζητήσεις (acute discussions), τὴν αὐτὴν δηλαδὴ ἡμέραν καθ' ἣν εἶχε γείνει ὁ πρῶτος συμφῶνος τῷ σχεδίῳ τοῦ Carden βεμβαρδισμός. Κατὰ τὴν συζήτησιν ἀπεκλείσθη ἡ ἰδέα τῆς ματιώσεως τῆς ἀρξαμένης ἐπιχειρήσεως. Ὁ Kitchener εἶπεν «τὸ ἀποτέλεσμα ἥττης ἐν τῇ ἀνατολῇ θὰ ἦτο πολὺ σοβαρὸν (the effect of a defeat in the Orient would be very serious), «δὲν εἶνε δυνατόν ὀπισθοχώρησις» (there would be no going back). Ὁ Grey εἶπεν ὅτι «ἡ ἀποτυχία θὰ ἦτο ἰσοδύναμος ἠθικῶς πρὸς μεγάλην ἥτταν κατὰ ξηρὰν» (failure would be morally equivalent to a great defeat on land). Τὴν 26 Φεβρ. ὁ Sir John Maxwell ἐτηλεγράφησεν ἐξ Αἰγύπτου ὅτι ὁ πρῶτος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ εἶπεν ὅτι «εἶνε σπουδαίας σημασίας στρατιωτικὴ ἐνέργεια διὰ τὸ ἀνοίγηαι τῆς διόδου τῶν Δαρδανελλίων εἰς τὸν συμμαχικὸν στόλον, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἐκτάκτως τολμηρὸν τὸ νὰ ἀποβῆ τις εἰς τὴν χερσονήσον».

της Καλλιπόλλεως, διότι ἡ χερσονήσος εἶνε πολὺ ἰσχυρῶς ὠργανωμένη πρὸς ἀμυναν».

Τὴν 20 Φεβρουαρίου ὁ συνταγματάρχης Fitzgerald, ἰδιαιτέρως στρατιωτικὸς γραμματεὺς τοῦ Kitchener μετέβη εἰς τὸ Ναυαρχεῖον καὶ ἀνεκαίνωσαν ὅτι ἡ 29 Μεραρχία δὲν θὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἤγαγεν εἰς ὀξεῖαν διάστασιν γνωμῶν μεταξὺ Kitchener καὶ Churchill (This decision led to an acute difference of opinion between Kitchener and Churchill) Αἱ συζητήσεις κατὰ τὰς συνεδρίας τοῦ War Council τῆς 24 καὶ 26 Φεβρ. ὑπῆρξαν ζοηροὶ (the discussions on the subject at the meeting on February 24 and 26 were animated). Ὁ Churchill ἔκαμε «τὴν μᾶλλον δυνατὴν ἐπιλησιν διὰ τὴν ἄμεσον ἀναχώρησιν τῆς 29ης Μεραρχίας (the strongest possible appeal). ὑπέμνησε πρῶτον τὴν ἀρνησιν του διὰ τὴν παρακράτησιν τῆς Μεραρχίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ προσέθεσεν ὅτι «ὀφείλει νὰ ἀπορρίψῃ σιᾶσαν εὐθύνην ἐὰν ἐμελλε νὰ προέλθῃ καταστροφὴ τις ἐν Τουρκίᾳ ἐνεκὸν ἐλλείψεως στρατευμάτων». Ὁ Kitchener ἀνθίστατο καὶ ἐφαινετο ἀνήσυχος διὰ τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ρωσσικὸν θέατρον τοῦ πολέμου. Ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ ναυτικὴ Μεραρχία καὶ τὸ ναυτικὸν πεζικόν, μετὰ τῶν Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανθῶν οὕς προὔτιθετο νὰ φέρῃ ἐξ Αἰγύπτου συνίστα ἐπαρκῆ δύναμιν καὶ ὅτι αἱ 33000 ἀνδρῶν, αἵτινες ἀπετελοῦντο ἐκ τῆς 26ης Μεραρχίας καὶ μιᾶς ἐντοπίας (territorial) μεραρχίας, ἦν ἐσκέπτετο νὰ ἀποστελλῇ ἐξ Ἀγγλίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιηρέασουν.

10) Τὴν 12 Μαρτίου ὁ Kitchener πεισθεὶς ὅτι ἦτο ἀσφαλέςτερον ἢ κατὰστασις εἰς τὰ ἄλλα θέατρα τοῦ πολέμου ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὴν 29ην Μεραρχίαν, ἐπελθούσης οὕτω βραδύτητος 22 ἡμερῶν ἀπὸ 16 Φεβρ. μέχρι 12 Μαρτίου.

11) Τὴν 18 Μαρτίου ἐγένετο ἡ μεγάλη ναυτικὴ ἐπίθεσις. Ὁ Churchill ἐπέμενε εἰς τὴν συνέχισιν αὐτῆς, συμφωνούντων τῶν Fisher, Wilson καὶ de Robeck (ἀρχηγοῦ Στόλου Μεσογείου).

12) Τὴν 23 Μαρτίου ὁ de Robeck, Fisher καὶ Hamilton ἐκηρύχθησαν ἐναντίον τῆς ναυτικῆς ἐνεργείας μόνης.

13) Ἀπὸ 19 Μαρτίου μέχρι 14 Μαΐου οὐδεμία συνεδρία τοῦ War Council ἔλαβε χώραν.

14) Ὁ στρατηγὸς Hamilton ἐν τῇ καταθέσει του ἐπέμεινε ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως πληροφοριῶν παρὰ τοῦ Ἰπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ὅτι οὐδὲν σχέδιον ὑπῆρξε. Τὸ Army Council (Στρατιωτικὸν Συμβούλιον) ἐξηφανίσθη (disappeared).

15) Ὁ Πρωθυπουργὸς Asquith κατέθεσεν ὅτι ἡ ἐκστρατεία ὑπῆρξεν εὐεργητικὴ (beneficial) κυρίως διότι πρῶτον ἐπεβράδυνε κατὰ μῆνας τὴν προσχώρησιν τῆς Βουλγαρίας εἰς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρα-

τορίας, δεύτερον δὲ διότι, ὡς ἑκατοντάκις τῷ εἶπεν ὁ Kitchener, ἀπησχόλησε καὶ ἠμυνήτησε 300000 τοῦλάχιστον τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπὶ 9 μῆνας.

16) Ἡ ἐπιτροπὴ συμπεραίνει διὰ τὴν 16 Φεβρ. ἀφθεῖσα ἀπόφασις περὶ συγκεντρώσεως στρατευμάτων περὶ τὰς Ἀαρδανέλλιας ἐσημείωσεν πολὺν κριτικὸν σταθμὸν τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως (the decision taken on 16 Febr. ... marked a very critical stage of the whole operation). Ἐπρεπε νὰ ἐννοηθῇ τότε ὅτι ἀπαξ συγκεντρωθέντων ἐκεῖ τῶν στρατευμάτων θὰ καθίστατο φανερόν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ἀνεσκευαστοὶ πραγματικῶς ἐπίθεσις καὶ ὅτι ὀπισθοχώρησις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ χωρὶς νὰ τρέξωμεν σοβαρὸν κίνδυνον ἀπωλείας γοήτρου καὶ ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τοῦ χρόνου ἔχοντος τὴνδὴλην σπουδαιότητα, δὲν ἦτο δυνατὸς οὐδεὶς δισταγμὸς μεταξὺ τῆς ἐκτελέσεως ἄμεσου καὶ σθεναρῆς προσπαθείας πρὸς ἐξασφάλισιν ἐπιτυχίας ἐν Ἀαρδανέλλοις διὰ συνδυασμένης ἐνεργείας ἠἀναδρομῆσεως εἰς τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν τῆς ἀπορρίψεως τῆς ναυτικῆς ἐνεργείας ἂν δὲν ἦσαν ἰκανοποιητικὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ.

17) Ἡ ἐπιτροπὴ κρίνει ὅτι, δεδομένου ὅτι ἐκ τῶν 18 πλοίων τῆς ἐπιθέσεως, 3 ἐβυθίσθησαν καὶ 4 κατέστησαν ἀνίκανα πρὸς ἄμεσον χρῆσιν καὶ ὅτι ἂν ἡ ἐπίθεσις ἐπανελαμβάνετο ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θεωρηθῶσιν αἱ μέλλουσαι νὰ προκύψουν ζημίαι ὀλιγώτεραι τῶν προγενεστέρων συνάγεται ὅτι ἂν ἀπετύγγανε καὶ ἡ δευτέρα ἐπίθεσις, μόνον μικρὰ δύναμις θὰ ἀπέμενε διαθέσιμος διὰ περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ἡ γνώμη τοῦ πρώτου ναυτ. λόρδου τοῦ Ναυαρχείου Ἀρχιναυάρχου Fisher.

(Ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» του, 1919)

«Κάποιο μίσημα ἤγαγεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀαρδανέλλων ὡς ἐκεῖνο τὸ ἄορατον, τὸ ἄοσμον, τὸ δηλητηριώδες, — τὸ θανασιμὸς δηλητηριώδες — μετὰ τὸ ὅποιον ὁ ἀλήστου μνήμης καλὸν ἄνδρα τῆς Victoria Cross, φίλος μου Broke, ἀθλίως ἐδολοφονήθη εἰς Zeebrugge...».

«Τὴν 2 Ἰαν. 1915 ὁ Μέγας Δοῦξ Νικόλαος ἀπηύθυνεν εἰς στρατιωτικὸν ὕψος εἰς τὸν λόρδον Kitchener ἐκκλησίαν διὰ μίαν ἐπίδειξιν ἐναντίον τῶν τούρκων, ὅπως ἀνακουφισθῇ ἐκ τῆς πίεσεως ἣν ἐξήσκουν οὗτοι ἐπὶ τοῦ Καυκάσου. Τὴν ἐπομένην τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ Ἰπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐτηλεγράφησεν ὑποσχόμενον τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Πρὸ τοῦ στείλει τὸ τηλεγράφημα ὁ λόρδος

Churchill έγραψεν εις την Churchill «ή μόνη θέσις διά επίδειξιν ήτις ήμελεν έχει αποτέλεσμά τι προς αναχαίτισιν επικουριών προς αναταλάς εις τα Δαρδανέλλια».

Ο λόρδος Fisher ήτο έναντιος της επιχειρήσεως των Δαρδανελίων και υπέρ αποδόσεως εις τας άκτάς της Βαλτικής μεγάλου μέρους του ρωσικού στρατού υπό την προστασίαν του άγγλικού στόλου.

Ως εξέβηκεν εις την επιτροπήν των Δαρδανελίων «ή συνέχισις της περιπετείας των Δαρδανελίων ωφέλιμα εις διαπραπεις ψεύστας (ουσιωπίου Παιρς). Ούτω συνέδη ώστε δύο ύπουργοί ειπον εις το έθνος ότι απέχομεν μόλις όλίγας γιάρδας της νίκης εν Δαρδανελίοις και ούτω έδικαιολόγησαν και άνεθάρρουναν συνέχειαν της άξιολογητήτου έκείνης κρουργίας. Οπισσθήποτε ούδεις πολιτικός αποβλέπει εις την άλήθειαν ως κύριος (gentleman)».

Κατά την μαρτυρίαν του Λόρδου Fisher την έγχειρισθείσαν έγγραφως αλλά μη δημοσιευθείσαν εν τη έκθέσει της Επιτροπής «ό κ. Churchill (ύπουργός ναυτικών) και έγώ συνεργαζόμεθα μέχρι του ζητήματος των Δαρδανελίων».

Ητο απολύτως αδύνατον να αποδεχθώ το σχέδιον των Δαρδανελίων, διότι άντέκειτο εις το Νελσόνειον δόγμα. «Πιάς ναυτικός όστις προσβάλη φρούριον έινε τρελλός». «Η άπ'εύθείας προσωπική μου επίγνωσις του προβλήματος των Δαρδανελίων εινα πρό πολλών έτών. Έσχον το μέγα πλεονέκτημα να κυβερνώ εν θωρηκτόν υπό τον Ναύαρχον Hornby όταν, διαρκούντος του Ρωσοτουρκικού πολέμου, ο διάσημος ούτος άξιωματικός διέπλευσε τα Δαρδανέλλια. Είχον επίσης γνώσιν του προβλήματος ως άρχηγός εν τη Μεσογείω επί τριετιαν κατά τον άγγλοβουλγαρικόν πόλεμον, όποτε επί μακρόν ο υπό τας διαταγάς μου στόλος ήτο ήγκυροβολημένος εις Αήμνον, πρό του στομίου των Δαρδανελίων, παρασχεθείσης μοι ούτω ευκαιρίας να σπουδάσω το δυνατόν της έκτελέσεως της παραδιάσεως των Στενών. Όταν έγενόμην πρώτος ναυτικός λόρδος (Οκτωβρ. 20 τη 1904), την αυτην ήμέραν εφθασαν τα νέα του επεισοδίου με την Ρωσίαν, του Dogger Bank. Εν τη επισήμω μου ιδιότητι με την πιθανότητα πολέμου προς την Ρωσίαν εξήτασα άμέσως το ζήτημα της παραδιάσεως των Δαρδανελίων και επέσθην τότε ότι, εκόμη και με στρατιωτικήν βοήθειαν ή επιχειρήσις ήτο υπερανθρώπως τολμηρά (military hazardous) Στηριζόμενος εις την κτηθείσαν επί τινα έτη πείραν, εβαν το σχέδιον άνεκοινώθη κατά τον παρόντα πόλεμον, εσχον την γνώμην ότι ή προσπάθεια παραδιάσεως των Δαρδανελίων δεν θα έπετύγγανε».

Κατά την 3ην συνεδρίασιν του Πολεμικού Συμβουλίου (War Council) τη 25 Νοεμβρ. 1916 (ν.η) ο λόρδος Fisher, ήρώτησε «διατι ή Ελλάς δεν ήδύνατο να προσβάλη την Καλλιπόλιν με την Βουλγαρίαν,

άλλά παρατηρήθη ότι ή Βουλγαρία εκλειε τον δρόμον (blocked the way). Εκ της πείρας του ως άρχηγού εν τη Μεσογείω επί τριετιαν, ο λόρδος Fisher ειχε σχηματίσει την πεποίθησιν ότι ή Βουλγαρία ήτο το κλειδί εις την περίπτωσιν, και τούτο παρατήρησεν εις τον λόρδον Kitchener προσωπικώς.

Κατά την συνεδρίασιν του πολεμικού Συμβουλίου της 19 Οκτωβρ. 1916 άπεφασίσθη διάθεσις πλοίων διά την μεταφοράν της 21 ης μεραρχίας εξ Άγγλίας εις Δαρδανέλιον και άλλων στρατευμάτων εξ Αιγύπτου αλλά δεν ελήφθη τελική απόφασις ως προς την 20ην Μεραρχίαν, κατά δε την συνεδρίασιν της 24 Φεβρ. ή απόφασις διά την μεραρχίαν ταύτην άνεβλήθη.

Κατά την συνεδρίασιν της 26ης Φεβρ. ο Churchill ειπε ότι δεν δύναται να βεβαιώσθι την επιτυχίαν της έκστρατείας εις Δαρδανέλιον. Την 10ην Μαρτίου το Υπουργείον των Στρατιωτικών παρεκλήθη να έτοιμάσθι υπόμνημα περί των στρατηγικών πλεονεκτημάτων της Αλεξανδρέττας.

Κατά την συνεδρίασιν της 19 Μαρτίου ο Fisher ειπεν ότι θα άπηρείτο άπώλειαν 12 θωρηκτών πρό της παραδιάσεως των στενών υπό μόνου του ναυτικού.

Κατά την συνεδρίασιν της 14 Μαΐου ο Churchill ειπεν ότι ή έκστρατεία των Δαρδανελίων κατέστη κυρίως στρατιωτική παρά ναυτική επιχειρήσις και αν ήτο γνωστόν πρό τριών μηνών ότι στρατός 80000-100000 θα ήδύνατο ήδη να διατεθώ, ή ναυτική επίθεσις δεν θα εγίνετο, ποτέ, ο δε Fisher υπέμνησεν ότι δεν άνέκρινέ ποτε την έκστρατείαν ταύτην.

Ο στρατηγός Sir Caldwell, διευθυντής των πολεμικών επιχειρήσεων του Υπουργείου των Στρατιωτικών κατά την έκστρατείαν, άντικρούει την γνώμην του Morgenthau και Schweitzer και αποδεικνύει ότι και αν διά του άμφιπόλου επιτυχίας βομβαρδισμού έσίγων τα πυροβολεία, απέμεγεν το κινητόν πυροβολικόν των τούρκων όπως έμποδίσθι τους ναρκουσυλλέκτας, ως έπίσης και οι επάκτιοι τορπιλλοβλητικοί σωλήνες. Κατά την άνακωχήν ο Βρετανός ναύαρχος έχρειάσθη βοηθούμενος παρά των Τούρκων αρκετάς έβδομάδας να ανοίξη διάδον εις την ναυαρχίδα προς Κωνσταντινούπολιν. «Τό όλον, λέγει ο στρατηγός Caldwell, ήτο σφάλμα, άνεξαρτήτως του καταστρεπτικού αποτελέσματος όπερ ειχε ή πρόωρος και άνεπιτυχής ναυτική επιχειρήσις επί της επακολουθησάσης στρατιωτικής έκστρατείας.» Ο στρατάρχης Limpit uon Sanders, άρχηγός της άμύνης των Δαρδανελίων ειπεν: «Ναυτική μόνον επίθεσις κατά των Δαρδανελίων νομίζω ότι ούδέποτε θα έπετύγγανε».

Ο τούρκος ναύαρχος, ο ξεναγός του Fisher όταν εκ Αήμνου ήλθεν εις Κωνσταντινούπολιν, έδωκεν αυτην ευκαιρίαν να επιθεωρήσθι τα φρού-

ρια και ελας τας λεπτομερείας τής ἀμύνης τῶν Δαρδανελλίων. Τίποτε δὲν ἀπέκρυψε. « Ἡ ἀποφίς μου περὶ τοῦ ἀπορρήτου τῶν Δαρδανελλίων ἐξετέθη εἰς ἀπόρρητον υπόμνημα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Dogger Bank ».

Ἔκθεσις τοῦ Στρατηγοῦ C. C. Μοιρο

(United Service Gazette 20.4.16)

« Τὴν 20 Ὀκτωβρίου διετάχθη νὰ ἀναλάβω τὰ χίιστα τὴν διεύθυνσιν τοῦ σώματος ἐκστατείας τῆς Μεσογείου. Ἐν καθήκον μου ἔμα τῆ ἀφίξει μου ἦτο νὰ ἀναφέρω α) περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως ἐν Καλλιπόλει. β) ἐὰν ἡ χερσόνησος διὰ καθαρῶς στρατιωτικοὺς λόγους πρέπει νὰ ἐκκενωθῇ ἢ νὰ γείνη νέα ἀπόπειρα.

Αἱ παρὰ τῶν στρατευμάτων μας κατεχόμεναι θέσεις παρουσιάζον στρατιωτικὴν κατάστασιν μοναδικήν εἰς τὴν ἱστορίαν (ιπύμια). Ἀπλῶς τὰ κρύσπεδα τῆς ἀκτογραμμῆς ἦσαν ἀσφαλῶς εἰς χεῖρας μας, ἐνῶ αἱ προκυμαῖαι καὶ ἀποβάθραι ἐξ ὧν ταῦτα ἐξηρτῶντο πρὸς ἀνεφοδιασμὸν εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικὸν ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς ἄμεσον καὶ ἐμμεσον ἐχθρικὸν πῶρ πυροβολικοῦ. Τὰ χαρακώματά μας ἐδεσπόζοντο σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Αἱ δυναταὶ θέσεις διὰ πυροβολικὸν ἦσαν ἀνεπαρκεῖς καὶ ἐλαττωματικαί. Ἡ δύναμις, ἐν ὀλίγοις, κατεῖχε γραμμὴν ἔχουσαν πᾶν δυνατὸν στρατιωτικὸν ἐλάττωμα. Ἡ θέσις δὲν εἶχε βάθος, αἱ συγκοινωνίαι ἐπισφαλεῖς καὶ ἐξηρτῶντο ἐκ τοῦ καιροῦ. Δὲν ὑπῆρχε τρόπος διὰ τὴν προκάλυψιν καὶ ἀνάπτυξιν νέων στρατευμάτων πρὸς ἐπίθεσιν ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἔχαιρον πλήρους ἰκανότητος παρατηρήσεως, ἀφθόνων θέσεων διὰ πυροβολικὸν καὶ εἶχον τὸν χρόνον νὰ συμπληρώσουν τὰ φυσικὰ προτερήματα ἅτινα ἡ θέσις ἐπαρουσίαζε, δι' ὄλων τῶν ἐπινοήσεων ἃς διέθετε ἡ ὀχυρωτική.

Ἄλλοτε ὑλικὸς παράγων προσέβαλε ἐνώπιόν μου. Τὰ στρατεύματα ἐν τῇ Χερσονήσῳ εἶχον ὑποφέρει πολὺ ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἐκ τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων, ἀσθενειῶν, ἐλλείψεως καταλλήλων ἀξιωματικῶν, ἐνεκα προηγουμένων ἀπωλειῶν καὶ τῆς ἀναμίξεως σωμάτων. Ἄλλα στοιχεῖα ἀναμφιρρήτως βαρύνοντα μὲ ἔπεισαν εἰς πλήρη ἐκκένωσιν ἦτο ἡ μόνη ἀπομένουσα φρόνιμος ὁδὸς ὅπως ἀκολουθήσω.

Κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου τὴν χερσόνησον ἐπεσκέφθη καταιγίς, ἐξαιρετικὴ, ὡς ἐλέχθη, διὰ τὴν ἐποχὴν. Ἡ καταιγίς συνωδεύετο ὑπὸ χειμαρῶδους βροχῆς ἐπὶ 24ωρον διαρκείας, εἶτα ἐπηκολούθησε σκληρὸς παγετὸς καὶ ψυχὸς ὄριμύ. Ἐν τῇ 9ῃ Σήμερι στρατοῦ οἱ ρύακες μετεβλήθησαν εἰς ὄρητικὸς ποταμοὺς, παρασύροντας τὸ πᾶν πρὸ αὐτῶν, τὸ ὕδωρ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψος τῶν προπετασμάτων πολλαχῶ καὶ πᾶσα συγκοινωνία διεκόπη. Οἱ ἄνδρες διάδροχοι ὡς ἦσαν ἐκ

τῆς βροχῆς ὑπέστησαν τὸν παγετὸν πολὺ σκληρῶς. Μέγας ἀριθμὸς ὑπέκυψε εἰς τὴν κακουχίαν καὶ τὴν ἐξάντλησιν, καὶ παρὰ πᾶσαν βοήθειαν ἦτις τοῖς παρεσχέθη, μετὰ λύπης ἀναγγέλω εἰς ὑπῆρξαν 200 θάνατοι ἐκ φύσεως καὶ περὶ τοῖς 10.000 ἀσθενεῖς μετακομισθέντες κατὰ τὰς ὀλίγας πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου.

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἐξιστόρησις τῶν μεγίστων δυσκολιῶν διὰ τὴν συντελεσθεῖσαν ἐκκένωσιν τῆς χερσονήσου

Ἡ ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ δημοσιευόμενος εἰς ἄλλην σελίδα ἰσολογισμὸς τῆς Γενικῆς Τραπεζῆς διὰ τὰς ἐργασίας τοῦ δευτέρου ἔξαμήνου τοῦ λήξαντος ἔτους παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν φαινόμενον οἰκονομικῆς εὐρωστίας. Ἐὰ πραγματοποιηθέντα κατὰ τὸ ἔξάμηνον τοῦτο κέρδη ἀνέρχονται εἰς 750.000 δραχμῶν, ἢ ἐκκαθάρισις τῶν ὁποίων ἀποφέρει 22 ο/ο ἐπὶ τοῦ κατατεθέντος μετοχικοῦ κεφαλαίου.

Ἡ Γενικὴ Τράπεζα, ἡ ἐπιστημονικωτάτη ὀργάνωσις τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς τὸ τραπεζικὸν δαιμόνιον τοῦ κ. Σπ. Λοβέρδου, ἐξυπηρετεῖ οὐ μόνον τὰ συμφέροντα τῶν μετόχων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ σκοπὸς ὑψηλοτέρας κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας. Τὸ προσωπικὸν αὐτῆς ὡς καὶ ὀλόκληρον τὸ προσωπικὸν τῶν βιομηχανικῶν ἰδρυμάτων τῆς, ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἐργάτου μέχρι τοῦ ἀγνωτάτου ὑπαλλήλου, μετέχει ἀναλογικῶς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ μιᾶς ἐπιτυχῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν τῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης. Ἡ Γενικὴ Τράπεζα ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως πρότυπον ἐπιστημονικῆς τραπεζικῆς ὀργανώσεως.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία, εἶνε ἂν μὴ ἡ αἰτία, τοῦλάχιστον ὅμως τὸ κατ' ἐξοχήν ὄργανον τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως εἰς τὰ νεώτερα Κράτη ("Ora *Thaller Pice I*, § 86). Τὸ ὄργανον ὅμως τοῦτο εἶνε τόσον εὐαίσθητον, ὥστε πᾶσα ἐπ' αὐτοῦ ἐνέργεια καὶ ἐπαφή δέον νὰ γίνῃ μετὰ τῆς μᾶλλον λελογισμένης καὶ ψυχραίμου, μετὰ τῆς ἐπιθεξιωτέρας χειρονομίας.

Ἐξέρχεται τελείως τῶν ὀρίων τῆς παρούσης ἢ ἔρευνα τῶν διαφόρων γνώμων ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα ἢ μὴ τῆς ἐν γένει ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους εἰς τὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν. -Ἦνε ὅμως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς παρατηρητέον, ὅτι ἐκτὸς τοῦ Συνεδρίου τοῦ Τουρίνου κατὰ τὸ 1911, καθ' ὃ ἐπεκράτησαν μετριοπαθέστεραι ἀντιλήψεις, κατὰ τε τὸ Συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν (1910) καὶ τὸ τῶν Παρισίων (1900) περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ἀδιάλλακτος καὶ ἐπιβλητικὴ ἐξεφράσθη ἡ γνώμη, ὑπὲρ ἀπεριορίστου ἐλευθερίας τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν.

Καὶ οἱ ὅπαδοι τῆς ἐλευθέρας οἰκονομικῆς Σχολῆς καὶ οἱ ἀπὸ καθέδρας σοσιαλισταί, ἀρνούμενοι τοὺς ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν κινδύνους, πρὸςδεύουσιν, ὅτι ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐλευθερίας

(*) Ἀυτοῦμεθα διότι εἰμεθα ἠναγκασμένοι δι' ἐλλειψιν χώρου νὰ δημοσιεύσωμεν μόνον συνεπτυγμένα ἀποσπάσματα ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν τῆς ἐκτενοῦς μελέτης τοῦ κ. Νικολεταπούλου, ἕτινα θίγουν τὰς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως ἀπαραιτήτως τροποποιητέας διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, παραλείποντας οὕτω λεπτομερικῶς ὡς καὶ ἄλλας παρατηρήσεις δι' ἃν ἀναγνωρίζεται, ἐν τῇ ἀντικειμενικότητι τῆς επιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἡ ὀρθότης καὶ σκοπιμότης ἄλλων διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου.

ἀὰ προέλθῃ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ, ὅπερ προὐβάλεσεν αὐτῇ αἴτη ἡ ἐλευθερία.

«Τὸ καλύτερον φάρμακον, ἔλεγεν ὁ Μ. *Raffalovich* εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων, κατὰ τῶν καταχρήσεων εἶνε καλὴ διοργάνωσις τῆς δημοσιότητος καὶ τῆς δι' αὐτῆς διδασκαλίας τοῦ καινοῦ ἐπακριδῶς δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τῆς νέας ἐταιρίας».

Παρομοίως ἐγνωμάτευσεν καὶ ἡ πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1913 κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελεσθεῖσα τότε ἐκ τῶν ἐγκρατεστέρων τοῦ θέματος καὶ νομομαθῶν βουλευτῶν (ὅρα Νομοσχέδιον περὶ ἐταιριῶν σελ. 4 καὶ 6), καθ' ἣν «οὐδεὶς λόγος συντρέχει παρ' ἡμῖν ὅπως ληφθῶσιν αὐστηρότερα μέτρα τῶν ὅσων ἐλήφθησαν ἀλλοχοῦ· τοσοῦτη δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον ἀνάγκη μᾶλλον παρίσταται παρ' ἡμῖν, ὅπως ἐνισχυθῇ ὅσον ἐνεστὶν ὁ θεσμὸς τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ὥστε νὰ προσελκύσῃ καὶ ξένα κεφάλαια, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παραγωγικῶν ἔργων τῆς χώρας. Τὰ προληπτικὰ κατὰ τῶν διαχειριζομένων τὰ τῆς ἐταιρίας μέτρα πρέπει νὰ μὴ παρακωλύωσιν τὴν λειτουργίαν αὐτῆς, οὐδὲ αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι διατυπώσεις νὰ καθιστῶσιν αὐτὴν ὄργανον δύσχρηστον καὶ δυσκίνητον».

«Ἡ θεωρία καθ' ἣν ἡ Πολιτεία ὀφείλει προληπτικῶς νὰ διακανονίσῃ τὰ τῶν ἐταιριῶν τούτων (ἀνωνύμων) μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν δὲν ἐδικαιώθη ὑπὸ τῆς πείρας διότι ὁ δόλος εἶνε πολυμήχανος».*

«Τοῦ νόμου καθορίζοντος τὴν πλήρη δημοσιότητα τῶν ἐταιρικῶν πραγμάτων, τὰς εὐθύναις τῶν διαχειριζομένων καὶ ἀπαγγέλλοντος πεινὰς διὰ τὴν παράδοσιν, περιττὴ καὶ ἐπικίνδυνος καθίσταται πᾶσα περαιτέρω παρέμβασις τῆς Πολιτείας εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐταιρίας».

Παρ' ἡμῖν ἐκτὸς ἀσημάντων τινῶν παραδείγματων οὐδέποτε ἐπῆλθον παρόμοια τῶν εἰς ἄλλα κράτη ἐπελθόντων κακῶν ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν καὶ τῆς κακοδιοικήσεως αὐτῶν. (Ὁμοίως καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Νομοσχεδίου τοῦ 1913 σελ. 1 ἐπ.). Ἡ κατὰ τὰ ἔτη 1917]8 παρουσιασθεῖσα παρ' ἡμῖν κρίσις ἀποδοτέα εἰς τὰ κατωτέρω κυρίως αἰτία καὶ οὐχὶ εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς ἀνωνύμους ἐταιρίας.

(*) κ. Α. Μιχαλακόπουλος ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει τοῦ Νομοσχεδίου τοῦ 1913 περὶ μετοχικῶν ἐταιριῶν μνημονεύει λίαν εὐστόχως, ὅτι «ἡ εὐρυθμὸς λειτουργία τῶν ἐταιριῶν συνδέεται σήμερον στενῶτα πρὸς τὴν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῶν χρηματιστηρίων καὶ τοῦ ἐν τούτοις παιγνίου. Ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πολλοῦ κοινοῦ, ἡ σύστασις σαθρῶν ἐταιριῶν καὶ ἡ διασάλευσις τῶν ὑπαρχουσῶν διὰ παραβόλων ἐπιχειρήσεων ἠθέλε σπανιώτερον ἐμφανίζεσθαι».

* Ὁρα παρόμοια χαρακτηριστικὰ καὶ παρὰ Lyon-Caen et Renault II §5).

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου *Ernst von Halle* γράφει ἐν τῇ *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν τὰ ἑξῆς λίαν ἐπεξηγηματικὰ τῆς τε παρ' ἡμῖν κρίσεως τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ τῆς ἱαματικῆς ἢ μὴ δυνάμεως τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως :

« Ἐγκαιρὸν ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε πάθος τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ ὅτι ἡ μανία τοῦ παιγνίου γίνεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ζωνηρά. Ἐδῶθ' ὡς συμβῆ τοῦτο, πάντες σπεύδουσι νὰ ἀποκτήσωσι μετοχὰς πρὸς κερδοσκοπίαν. Τὸ ὑλικὸν τῶν ὑπαρχουσῶν μετοχῶν καθίσταται ἀνεπαρκές, ἰδρύονται νέαι ἐταιρίαι ἢ ἀυξάνονται τὰ κεφάλαια τῶν παλαιότερων δι' ἐκδόσεως νέων μετοχῶν, τὸ κοινὸν ἀγοράζει τυφλῶς χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὴν ἀξίαν τῶν μετοχῶν τούτων, κλπ. »

« Ὁ Γερμανικὸς νόμος τοῦ 1884 (ὁ αὐστηρότερος τῶν περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἐν γένει νόμος ὡς ἐξ εἰδικῶν κατὰ τὴν ψήφισίν του συλληθῶν ἐν Γερμανίᾳ) ἔθεσε βεβαίως φραγμὸν τινά. Ἀλλὰ ἡ ἰδρυσις ἀκατηλῶν ἐταιριῶν καὶ ἡ τυφλὴ μανία τοῦ παιγνίου δὲν δύνανται νὰ ἐξοβελισθῶσιν. Ἐπίσης ἐν Γερμανίᾳ εὐρέθησαν νεωστί, παρ' ὅλας τὰς προφυλάξεις τοῦ νόμου ἐταιρίαι λίαν ἀμφιδόλου ποιότητος, τοποθετήσασαι τὰς μετοχὰς των ἀκριβώτατα εἰς τὸ κοινόν !

Καὶ ἐὰν ἔτι τὸ ἐλατήριον ἰδρύσεως ἀνωνύμου ἐταιρίας δὲν ὑπῆρξεν ἄλλο εἰμὴ ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας ὑλικοῦ διὰ τὸ Χρηματιστήριον, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι πᾶσαι αἱ αὐτῶ δημιουργηθεῖσαι ἐταιρίαι εἶνε κακαὶ ἢ ἀνευ ἀξίας ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Πολὺ συνήθως ἐπιχειρήσεις τὰς ὁποίας ἐλίπυσαν παῖκται τοῦ Χρηματιστηρίου ἐξελίχθησαν εἰς μεγάλα, βιώσιμα, πολυτιμώτατα ἰδρύματα ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως.

Ὅποῖον ἀναλογίαν ἔχουσι τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὰ συμβῆναι καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ ἔτη 1917|18 ἀντιλαμβάνεται τις, ἀναμιμνησκόμενος ἀπλῶς καὶ μόνον ὅτι ὁ χρηματιστηριακὸς καὶ ὁ πρὸς ἰδρυσιν ἀνωνύμων ἐταιριῶν κερδοσκοπικὸς ὄργανισμὸς ἐτρέπη πρὸς τὰ ξένα χαρτονομίσματα (ρούβλια κλπ), ἀφ' ἧς τὸ παιγνιομανὲς τυχοδιωκτικὸν νοιγὸν διὰ τῆς βίας ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ χρηματιστηριακοῦ περιβάλλου, ὡς ἐπίσης, ὅτι τὸσον ἡ ἰδρυσις ἦσαν καὶ ἡ ὑψώσεις τῶν τιμῶν μετοχῶν ἀμφιδόλου ὑποστάσεως συνετελέσθησαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ δρακοντείου Νόμου 1848 περὶ ἐποπτείας ἀνωνύμων ἐταιριῶν κλπ.

Ὅπωςδὴποτε, ὅσον καὶ ἂν ἤθελέ τις νὰ συνταχθῇ μὲ τὴν γνώμην ὑπὲρ ἐπεμβάσεως τινος τοῦ Κράτους εἰς τὰ τοῦ Θεσμοῦ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὅτι ἐπῆλθεν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη νηφελιότης, αἱ ἐκ τῆς παιγνιομανίας κίνδουνοι συνεξέλιπον μετὰ τῶν προκαλεσάντων αὐτὴν παραγόντων, ὅτι δὲ χώρα ἀνεκμετάλλευτος ἀπὸ

οἰκονομικῆς ἀπόψεως πρέπει νῶν, ἰδίᾳ, ὅτε διανοίγονται ὀρίζοντες εὐρείας καὶ ὕψους κινήσεως οἰκονομικῆς, ὅτε ἔχομεν μεγίστην ἀνάγκην προσελκύσεως ξένων καὶ τῶν ἐλληνικῶν κεφαλαίων τοῦ ἔξωτερικοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας, νὰ ἀκολουθῇ ἀπέναντι τοῦ κυριωτέρου ὀργάνου τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, δηλ. τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας φιλελευθεριωτέρα στάσις ἢ ἢ ὑπὸ τοῦ συζήτησιν νομοσχεδίου. Οὕτω δὲ θὰ ἦτο τοῦτο καὶ συμφωνότερον πρὸς τὰς περὶ σχέσεως Κράτους καὶ ἀνωνύμου ἐταιρίας νεωτέρας ἀντιλήψεις, αἰτίνας ἀποβλέπουσαι κυρίως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν μένουσιν ἐν μεγιστῇ βραχυῖ ἀσυγκίνητοι ἐκ τῶν πιθανῶν κινήσεων μικρῶς τινας τάξεως ἐπιπολαίων ἢ ἀδανῶν ἀτόμων δυνάμεως διὰ καταλήλασι διδασκαλίᾳ καὶ νὰ ἀπέχη ἔστω ἐπιχειρήσεων οἷαι εἶνε καὶ αἱ διὰ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἀσκούμεναι.

Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ λησμονῆται, ὅτι σοβαρὸς καὶ νομιμόφρων ἐπιχειρηματίας, ἰδίως δὲ ἄλλοδαπὸς τοιοῦτος, τὰς περὶ ἐνεργείας ἢ μὴ ἐπιχειρήσεως ἐν Ἑλλάδι ἀποφάσεις αὐτοῦ θὰ ἐξαρτήσῃ οὐχὶ κατὰ δεῦτερον λόγον καὶ ἐκ τῆς μελέτης καὶ σταθμίσεως τῶν καμμένων νομοθετικῶν διατάξεων. Ἄν αὐταὶ εἶνε τοιαῦτα ὥστε ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία— ἔστω καὶ ἐντιμώτατα λειτουργοῦσα—νὰ μὴ ἀπολαύῃ τῆς ἀπαραιτήτου εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν ἐλευθερίας ἐν ταῖς κινήσεσιν αὐτῆς θὰ ἀπόσχη βεβαίως ταύτης, χωρὶς ἴσως νὰ ἐξετάσῃ καὶ, ἐν τὰ κρατικὰ ὄργανα καθιστώσιν ἢ μὴ διὰ συνετῆς ἐφαρμογῆς του ἀνεκτὸν καὶ ἀζήμιον τὸν κείμενον αὐστηρὸν νόμον.

Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο δὲν διαμορφώνει πλήρως τὸν Θεσμὸν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας, περιέχει μόνον διατάξεις τινὰς σχετικὰς πρὸς αὐτόν, ἀφῆγον οὕτω σημαντικὰ κενά.

Ἐκτὸς τούτου δὲν ἀκολουθεῖ ἀμιγῆς ἐν ἐκ τῶν γνωστῶν δύο συστημάτων — ἐγκριτικοῦ ἢ τοῦ τῆς νομιμότητος — ἀλλὰ δημιουργεῖ κρᾶμα συστήματος ἀκαθορίστου πως καὶ λίαν ἐλαστικῆς μορφῆς, ἣτις καθὸ καὶ αὐστηρὰ καὶ Κρατικὴ καὶ διαρκῶς παρουσιαζομένη πρὸ τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας, κατὰ τε τὴν γένεσιν καὶ λειτουργίαν (Ἐποπτεία), καθίστασται τοῦλάχιστον ὀχληρά.

Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν καθέκαστα διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου παρέχει καὶ ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ ἐκ τοῦ συνεπτηγμένου ὕψους των εἰς τινα μέρη ἔργον οὐχὶ εὐκόλον ἐν μικροτάτῃ μάλιστα χρονικῷ διαστήματι.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νομοσχεδίου ἀπαγορεύονται προνόμια, ἐπομένως καὶ αἱ *προνομιούχοι μετοχαί*. Ἡ ἐκδοσις προνομιούχων μετοχῶν, δικαιολογουμένη ἑπαρκῶς ἀπὸ σκοπιμότητος—περὶ ἧς κατωτέρω

— οὐ μόνον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πασῶν σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνθαρρύνουσιν αὐταὶ τὴν ἔκδοσιν τοιούτων. (Ὅρα σχετικὰ *Thaller Pic II § 818* ἐνθα καὶ τὰ ἰσχύοντα κατὰ τὰς διαφόρους νομοθεσίας). Ἐν Γαλλίᾳ εἶχε γεννηθῆ ἄπὸ πολλῶν ἔτων τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ δὲ θεωρία καὶ ἡ νομολογία εἶχον ἀναγνωρίσῃ οὐ μόνον τὴν σκοπιμότητα τῶν τοιούτων τίτλων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγκυρον ἔκδοσιν αὐτῶν, καίτοι ἐφαίνετο ἀντίθετον τὸ ἄρθρον 34 τοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος. Οἱ πρακτικοὶ ἐν Γαλλίᾳ διεμαρτύροντο κατὰ πάσης δυσκολίας πρὸς ἔκδοσιν τοιούτων τίτλων. Τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην υἰοθέτησε καὶ τὸ Συνέδριον περὶ ἀνωνόμων ἐταιριῶν τοῦ 1900. Συνεπεία δὲ τούτων ἐξεδόθη ὁ γαλλικὸς νόμος τοῦ 1903, εἶτα δὲ ὁ νόμος τοῦ 1903, δι' οὗ ἐπετρέπη ἡ ἔκδοσις τοιούτων μετοχῶν, ὑπὸ ὄρους καὶ προϋποθέσεις, ὁρισθέντας καὶ ὑπὸ τοῦ νεωτάτου γαλλικοῦ νόμου τοῦ 1913. Θὰ ἦτο λίαν σκόπιμον, ὅπως καὶ παρ' ἡμῶν υἰοθετηθῶσιν ὡς πρὸς τοῦτο τὰ νεότερα ταῦτα νομοθετήματα τῆς Γαλλίας, ἂν μὴ ἐπεκράτει ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία πρὸς ἔκδοσιν προνομιούχων τίτλων.

Ἡ χρησιμότης τῶν προνομιούχων μετοχῶν ἀναφαίνεται κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῶν ἀνωνόμων ἐταιριῶν. Κατὰ τὴν σύστασιν, τὴν διάρκειαν καὶ κατὰ τὴν συγχώνευσιν αὐτῶν μετ' ἄλλης ἐταιρίας.

Οὕτω κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐταιρίας ἡ ταυτόχροнос ἔκδοσις δύο τύπων μετοχῶν κρίνεται ἀναγκαία, διότι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῶν *actions d'apport et des actions de numeraire* καὶ καθίσταται δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν ζητουμένων διὰ ἐπικινδύνους πολλάκις πλὴν πλουτοπαραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις κεφαλαιούχων.

Α. γ. εἰς ἐφευρέτης θὰ ἀντεπεξέλθῃ εὐκολώτερον εἰς τὰ παρεμπόπτοντα ἔμπόδια μορφώσεως ἱκανῶν κεφαλαίων ἂν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προσφέρῃ εἰς τοὺς ἰδρυτὰς κεφαλαιούχους προνόμια ἐπὶ τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως κ.λ.π.

Ἡ χρησιμότης τῶν προνομιούχων τίτλων καθίσταται καταφανέστερα, καθ' ὃν χρόνον, διαρκούσης τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐταιρία εὐρίσκειται ἐν κινδύνῳ. Ἐντοιαύτῃ περιπτώσει ἔχει ἄμεσον ἀνάγκην κεφαλαίων, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ νικηφόρως τὴν κατάστασιν.

Πῶς θὰ ἦτο δυνατόν τοῦτο ἂν νέαι μετοχαὶ ἀπήλαιον τῶν αὐτῶν κερδῶν οἷα καὶ αἱ ἀρχικαί; Ἡ πείρα κατέδειξεν ὅτι ἡ ἔκδοσις ὁμολογιῶν εἰς τοιαύτας περιστάσεις δὲν προώριστα νὰ δώσῃ καλύτερα ἀποτελέσματα.

Ὅμοίως δικαιολογεῖται ἡ ἔκδοσις προνομιούχων τίτλων ἐν ἣ περιπτώσει πρόκειται νὰ συγχωνευθῇ ἐταιρία τις μετ' ἄλλης οὔσης ἐν καλυτέρα καταστάσει. Οἱ τῆς δευτέρας ταύτης ἐταιρίας μέτοχοι οὐδέποτε θέλουσι συγκατατεθῆ εἰς συγχώνευσιν τῆς ἐταιρίας, ἂν δὲν τοῖς

δοθῶσι προνόμια δυνάμει τῶν ὁποίων θὰ εἶνε δυνατόν ν' ἀπολαμβάνωσι τοῦ λοιποῦ τοῦλάχιστον ὅ,τι ἀπεκρίμζον ἐκ τῆς ἰδίας τῶν ἐπιχειρήσεως.

Τὸ ἄρθρον 4ον τοῦ νομοσχεδίου ὀρίζει, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας υποχρεοῦται νὰ προκαλέσῃ τὴν Βασ. ἄδειαν περὶ συστάσεως ἀνωνόμου ἐταιρίας ὡς καὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς ἐφ' ὅσον τὸ καταστατικὸν ἔχει καταρτισθῆ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου.

Πρὸς ἐντελεστέραν κατανόησιν τῶν ἐπὶ τοῦ ἁρθρου τούτου παρατηρήσεων δεόν νὰ προταχθῶσι τὰ ἐξῆς ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Κράτους πρὸς τὰς ἀνωνόμους ἐταιρίας κατὰ τὴν γέννεσίν των.

Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἐκράτει τὸ λεγόμενον σύστημα τῆς παραχωρήσεως, *Oubroisystem*, καθ' ὃ μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ Κράτει γενικοῦ νόμου περὶ ἀνωνόμων ἐταιριῶν ἐπιχειρήσεις, συνδεδεμέναι ἰδίως καὶ μὲ πολιτικοὺς σκοποὺς, αἱ βάσεις τῶν ὁποίων ἐξήρχοντο τῶν διὰ τὰς κοινὰς ἐταιρίας κανόνων τοῦ δικαίου ἐνεκρίνοντο καὶ περιεβόλλοντο ὑπὸ τοῦ Κράτους (ἰδίᾳ τοῦ ἡγεμόνος) μὲ διάφορα εἰδικὰ προνόμια, καθοριζομένων καὶ τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα εὐρύτερον ἢ στενότερον ἐχορηγοῦντο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐταιρίας. Τὸ σύστημα τοῦτο, ἐκτὸς μικρῶν τιμῶν ἐξαιρέσεων (ὑφισταμένων νῦν ἐτι ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ὡς πρὸς τὰς ὑπερωκεανίους ἐταιρίας) ἐξέλιπε σήμερον, ἀντεκατεστάθη δὲ τοῦτο ἄλλοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ ἐγκριτικοῦ (*Kontzessionsystem*), ἄλλοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ συστήματος τῆς νομιμότητος (*Normalisystem*).

Κατὰ τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα ζοὴν καὶ ὑπαρξίν λαμβάνει ἡ ἀνώνομος ἐταιρία ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐγκρίνοντος ταύτην κατὰ τὸ δοκοῦν τῇ ἀρμοδίᾳ ἀρχῇ, ἥτις τὴν παρακολουθεῖ εἰς τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τῆς μέχρι τοῦ νὰ δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς ἐταιρίας καὶ τὴν ζοὴν, δι' ἀνακλήσεως τῆς ἐγκρίσεως. Εἶνε δὲ τὸ σύστημα τοῦτο μία τῶν ἐνεργῶν λειτουργιῶν καὶ ἀπόρροια τῶν ἐπιτροπευτικῶν ἐν γένει ἐξουσιῶν τοῦ λεγομένου Ἀστυνομικοῦ Κράτους (*Polizeistaat*).

Ἡ διαφορὰ τοῦ συστήματος τούτου πρὸς τὸ *Oubroisystem* ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὑπάρχει κατὰ τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα γενικὸς νόμος περὶ ἀνωνόμων ἐταιριῶν, λεπτομερῆς ἢ μὴ, πλὴν ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Κράτους πρὸς τὴν ἐταιρίαν οὐδεμία ὑπάρχει πρόοδος.

Τὸ ἀπηρχαιωμένον πλέον σύστημα τοῦτο ὑφίσταται ἐν τῇ ἀνωμορφῇ του εἰς ἐλάχιστας εἰσέτι χώρας, λ. γ. Μονακό, Χιλῆν καὶ τινὰς χώρας τοῦ Καναδά, δυστυχῶς δὲ μέχρι σήμερον καὶ ἐν Ἑλλάδι !! εἰς τινὰς δὲ εὐρωπαϊκὰς χώρας μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐταιρίας ζοῆς. Ἐν Αὐστρίᾳ, Φιλανδίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Ἀργεντινῇ ἰσχύει ἀλλ' ὑπὸ συγκεκριρασμένην μορφήν, περιορίζουσαν στενότητα τὴν ἐξουσίαν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ὡς πρὸς τὴν ἔγκρισιν τῆς συστάσεως τῆς ἐταιρίας.

Κατὰ τὸ δεύτερον (τὸ *Normaliensystem*) ὁρίζονται διὰ νόμου διατάξεις ρυθμιζούσαι τὰ τῆς συστάσεως (γεννέσεως) καὶ λειτουργίας τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται ἡ ὑποβολὴ τοῦ καταστατικοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἡ ἔγκριστις ταύτης δι' ἐκδόσεως λ. γ. Βασιλ. Διατάγματος. Τηρουμένων δηλαδὴ ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῶν νομίμων προϋποθέσεων τῆς συστάσεως τῆς ἑταιρίας ἡ ἑταιρία λαμβάνει αὐτόνομον ὑπόστασιν.

Παρὰ τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν ὁρίζεται ἂν ἀρχὴ εἰς ἔρευναν ἄνευ ἄλλου τινος διακριτικοῦ δικαιώματος τὴν ὑπαρξίν ἢ μὴ τῶν νομίμων προϋποθέσεων ἢ ἂν ἡ ἑταιρία λαμβάνει ἀπλῶς καὶ ἀμέσως δημοσιότητα εἰς τὴν κυρίως δίδεται μεγίστη σημασία ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, κατὰ τρόπον διαφόρως ὁριζόμενον ὑπὸ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Ἡ προηγουμένη ἔρευνα τῆς ὑπάρξεως τῶν νομίμων προϋποθέσεων ἀνετέθη, εἰς ἃ Κράτη ἀπαιτεῖται καὶ αὕτη, οὐχ εἰς καθαρῶς διοικητικὰς ἀρχάς, εἰς τὰ πλεῖστα δὲ τῶν Κρατῶν ἀνετέθη αὕτη εἰς τὰς δικαιοδικὰς ἀρχάς.

Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ ἀνετέθη ἡ ἔρευνα εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Ἐμπορικοῦ Μητρώου (*Handelsregister*). Εἶνε δὲ ἡ ἔρευνα αὕτη ὅλως τυπική, μὴ δυναμένη καὶ νὰ ἐπεκταθῆ εἰς ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας ἢ μὴ τῶν πραγματικῶν στοιχείων.

Ὅμοιως ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ (ὁ νόμος τῆς ὁποίας περὶ ἀνωνύμων ἑταιριῶν εἶνε ὁ μᾶλλον φιλελεύθερος). Ἐν Γαλλίᾳ δημοσιεύεται ἀπλῶς τὸ καταστατικὸν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἑδρας καὶ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς ἑταιρίας. Ἐν Ἰταλίᾳ ὁμοίως περίπου ὡς ἐν Γαλλίᾳ (δικαστήρια). Ἐν Ρουμανίᾳ ἀνετέθη εἰς τὸ Ἐμποροδικεῖον, ὅπερ ἀποφασίζει μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, μετ' ἐπιφυλάξεως δικαιώματος ἐφέσεως ὑπὲρ τῶν ἰδρυτῶν καὶ τοῦ ἑισαγγελέως.

Ἡ κατάργησις τῆς ἀρχῆς τῆς προηγουμένης ἀδείας ἐπέφερον ἀποτελέσματα παρόμοια εἰς ὅλα τὰ Κράτη. Δηλαδὴ αἱ διὰ μετοχῶν ἑταιρίαι ἐπολλαπλασιάσθησαν κατὰ ἀναλογίαν σημαντικῶς, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως ἐνίσχυσεν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. ("Ορα *Lyon Caen et Renault* 11 σελ. 560, ἐνθα καὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι).

Παρ' ἡμῖν τὸ Νομοσχέδιον τοῦ 1913 εἰσαῖγον τὸ ἀμιγῆς *Normaliensystem* ἀνέθετε τὴν ἔρευναν τῆς νομιμότητος εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον. Ὁ Δικηγορικὸς Σύνλογος Ἀθηνῶν εἶχε γνωματεύσει ὑπὲρ ἰδρύσεως εἰδικοῦ τμήματος ἐν τῷ Πρωτοδικεῖῳ Ἀθηνῶν, δι' ἀπάσας τὰς ἀνωνύμους ἑταιρίας τοῦ Κράτους. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως δι' ἣς ἀπεκρούετο τυχὸν ἡ σύστασις τῆς ἑταιρίας ἐπετρέπετο ἔφεσις.

Τὸ ὑπὸ κρίσιν Νομοσχέδιον δὲν ἀκολουθεῖ ἐν τῶν ἄνω συστημάτων ἀμιγῆς. Ἀφίγει τὴν δι' ἐκδόσεως Βασ. Διατάγματος Κυβερνητικὴν

ἔγκρισιν ἐν ἰσχύϊ. Ἐκτὸς ἄλλων ἀτόπων ἐγκειμένων ἐν τῷ μικτῷ τούτῳ συστήματι θέον νὰ ἐξαρθῆ ἰδίως τὸ μειονέκτημα τούτου, ὅτι καθιεροῦνται μὲν διὰ τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Νομοσχεδίου ἡ ὑποχρέωσις τοῦ Ὑπουργοῦ ὅπως προκαλέσῃ τὴν ἐκδοσιν Βασ. Διατάγματος, πλὴν μὴ καθοριζόμενον μάλιστα καὶν (ὡς ἐν τῷ Γερμανικῷ νόμῳ), ὅτι δὲν διακαιοῦται ὁ Ὑπουργὸς νὰ προβῆ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας τῶν πραγματικῶν στοιχείων, ἢ μᾶλλον καθοριζόμενον τοῦναντίου ἐν ἄρθρῳ 52 τοῦ νομοσχεδίου, οὐδεμία οὐσιαστικὴ καὶ ἀμέσως προστασία ἢ προσφυγὴ παρέχεται εἰς τοὺς αἰτοῦντας τὴν ἰδρύσιν τῆς ἑταιρίας ἐν περιπτώσει ἐρηγήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ.

Οὕτως εἶνε σκοπιμώτερον, ὅπως τὸ ἄρθρον τοῦτο ὡς καὶ τὸ ἀπηρεχαιόμενον ἄρθρον 37 τοῦ Ἐμπορ. Νόμου τροποποιηθῶσιν καὶ καθιερουμένου τοῦ ἀμιγῆς *Normaliensystem* (ὡς ἀντιαποκρινομένου πλειότερον καὶ εἰς τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις καὶ εἰς τὸ πλουτοπαραγωγικὸν συμφέρον τῆς χώρας) ἀνατεθῆ ἡ ἔρευνα ἢ ὡς προέβλεπε τὸ Νομοσχέδιον τοῦ Μιχαλακοπούλου, εἰς εἰδικὸν τμήμα τοῦ Πρωτοδικείου, ἢ ἐφαρμοσθῆ τὸ Ρουμανικὸν σύστημα, μετὰ δικαιώματος πρὸς ἔφεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου.

Διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 8 περὶ καταβολῆς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου πρὸ τῆς συστάσεως τῆς ἑταιρίας ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρὸς τὰ ἄρθρα 11, 12 κλπ. τοῦ νομοσχεδίου ἀποκλείεται οὐ μόνον ἡ ὑπαρξὶς ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς ἐξεύρεσις κεφαλαίων.

Δημιουργεῖται οὕτως ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου τύπος ἑταιρίας ἰσχυροτάτης οικονομικῶς ἀπὸ τῆς γενεσεῶς τῆς καὶ ἀκαταλλήλου ἐπομένως διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις.

Θὰ ἦτο ἴσως σκόπιμος ἡ εἰσαγωγή καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ διπλοῦ τύπου ἑταιριῶν κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα ἦτοι τῆς *Partnerships* καὶ *Companies* ἐφ' ὧν τελευταίων νὰ ἐφαρμοζόνται αὐστηρότεροι διατάξεις (ὄρα πλείονα παρὰ *Hernand-Laurent, Etude comparée des Legislationes française et Britannique en matière des Sociétés par actions.* — Paris 1919).

Διὰ τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ Νομοσχεδίου ἐπιδιώκεται — χωρὶς κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου καὶ νὰ ἐπιτυχάνεται πάντοτε — ἡ ἐξασφάλισις τῶν μετόχων κατὰ τῶν λεγομένων «μεγαλοποιήσεων τῶν εἰσφορῶν εἰς εἶδος» (*Majorations d'apports*) ὁριζόμενου, ὅτι ἡ ἐξασφάλισις ἐνεργεῖται μετὰ γνωμοδότησιν ἐπιτροπῆς, ἐξ ἑνὸς ἢ δύο ἀνωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐνὸς ἰδιώτου ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν ἐνεργούντων τὴν εἰσφοράν.

Ἡ τοιαύτη μέριμνα τοῦ νομοθέτου ἦτο ἐπιβεβλημένη· θὰ ἐπιτύχη ὅμως τοῦ σκοποῦ τῆς, ἂν οἱ πραγματογνώμονες διορίζωνται, ἢ τὸν

ὄριθμόν, οὐχὶ ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἀντιπροσώπου τῶν ἰδρυ-
τῶν, ἀλλὰ παρὰ εἰδικῶν προσώπων διοριζομένων παρὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ
Ἐπιμελητηρίου καὶ διοριζομένων κατὰ τὰ ἄρθρα 286-288 Πολ. Δικο-
νομίας ἢ ἄλλως παρὰ τοῦ δικαστηρίου, 2) νὰ ὀριοθῶσιν οἱ συνέπειαι
τῆς δυσμενοῦς ἐκθέσεως τῶν πραγματογνωμόνων. Θὰ ἐπρεπεν ὡς
περὶ τοῦτο ἀκολουθηθῆναι τὸ γερμανικὸν δίκαιον, καὶ τὰ ἐν τῷ νομο-
σχεδίῳ κ. Μιχαλακοπούλου ἐν ἄρθρῳ 13 ὀριζόμενα. (1)

Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ νομοσχεδίου δι' ὧν ἀπαγορεύε-
ται ἡ ἀπόκτησις ἀκινήτων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐφό-
σον οἱ πωλοῦντες ταῦτα εἶνε ἰδρυταὶ ἢ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ συμβου-
λίου ἢ συγγενεῖς αὐτῶν κλπ. ὡς ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἐκλογή ὡς
συμβούλων, ὑπαλλήλων κ. λ. π. προσώπων μεταβιβάσαντων εἰς τὴν
ἐταιρίαν τοιαῦτα ἀντικείμενα, κατὰ τὰς ἐν τῷ ἄρθρῳ διακρίσεις, ἐλήφ-
θησαν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ νόμου, πλήν ἡλλοιωμένου. Νομίζω ὅτι τῆς
καταστρατηγήσεως τούτων οὐσίας εὐκολωτάτης παρέλκουσιν οὗται.

Ἡρὸς ἐνέργειαν τῆς ἀγορᾶς μὴ ἀπαγορευομένης ἐν γένει, ἀπαιτεῖ-
ται κατὰ τὸν Γερμανικὸν νόμον, μόνον ἄδεια τῆς Γεν. Συνελεύσεως
συντιθεμένης καθ' ὀρισμένης διατυπώσεις καὶ ἐκθεσεὶς τοῦ ἑποπτικοῦ
συμβουλίου τῆς ἐταιρίας.

(1) Σημ. Ἡ ἀλλοδαπὴ νομοθεσία δύναται νὰ διαιρεθῆ ὡς πρὸς τοῦτο εἰς
τρεις κατηγορίας: 1) ἡ ἀγγλικὴ καὶ βελγικὴ, προσπαθοῦσι νὰ πληροφορή-
σωσι τοὺς μετόχους ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τῆς ἐκτίσεως καὶ σημασίας τῶν εἰς
εἶδος εἰσφορῶν. Ὁ ἀγγλικὸς νόμος ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ ἐλεγκτῶν (auditors)
προτέρων ἐξέτασιν τῶν ἀποδείξεων εἰσφορῶν οἰκεία ὁμῶς προαιρέσει τῶν
ἰδρυτῶν.

2) Κατὰ τὸν Γαλλικὸν νόμον ὁ ἔλεγχος τῶν εἰς εἶδος εἰσφορῶν ἀνατίθε-
ται εἰς μίαν εἰδικὴν συνέλευσιν. Εἰδικὸς ἔλεγχος ὑπὸ πραγματογνωμόνων δια-
τάσσεται ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ἐμποροδικοῦ ἢ ἀπαιτήσῃ τοῦτο τὸ 1)4
τοῦ ἑταίρ. κεφαλαίου.

3) Ἡ Γερμανικὴ νομοθεσία ἐξ ἧς ἐλήφθη ἡ διάταξις τοῦ νομοσχεδίου
πλήν ἡλλοιωμένη ἀποδίδει κυρίως σημασίαν εἰς τὴν τήρησιν τῶν ὑπ' αὐτῆς
ἐπιβαλλομένων σχετικῶν δημοσιότητων. Ἐλεγκτὰς χρησιμοποιεῖ εἰς δευτέραν
γραμμὴν εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις (ἄρθρ. 192). Οἱ ἐλεγκταὶ διορίζονται
ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου καὶ ὑπέχουσι οὐ μόνον τὴν κοινήν,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἄρθρου 202 § 4 τοῦ Ἐμπορ. Νόμου εὐθύνην ἔννοια ὁ-
λίας ἢ ἀμελοῦς ἐκπληρώσεως τῶν περὶ τὴν ἐκτίμησιν καθηκόντων τῶν (ἄρθρ.
καὶ Behrend § 103 σημ. 2). Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐταιρίας δὲν ὀφαστέλλεται ἢ ἡ
πραγματικὴ ἀξία τῶν εἰσφερομένων κριθῆναι ὑπὸ τῶν πραγματογνωμόνων ὡς
ὑποδεεστέρα τῆς ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν ὑπευθύνως ὀρισθείσης, ἐπιτρεπομένης μάλ-
ιστα καὶ ἀναποδείξεως. Διὰ τῆς δημοσιεύσεως μόνον τῆς ἐκθέσεως εἰδοποι-
εῖται τὸ κοινόν. (Ὁρα Staub σελ. 722 σημ. 6).

Θὰ ἦτο σκόπιμον, ὅπως καὶ παρ' ἡμῶν ἐπικρατήσωσιν ὅμοιαι δια-
τάξεις, ἐπιτρεπομένης ἐπὶ πλέον πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ
Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τῆς ἐκτίσεως ὑπὸ πραγματογνωμόνων ἐκ-
λεγομένων κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 9 τοῦ παρόντος ἐκτεθέντα.

Οὕτω καὶ εἰς τοὺς μετόχους προσφέρονται πλείονες ἐγγυήσεις καὶ
δὲν ἐξαρτᾶται ἡ λειτουργία πολλάκις τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς ἀποφά-
σεως καὶ ἀδείας κοινοβουλευτικοῦ Ὑπουργοῦ ὅστις θὰ ἐπρεπε ν' ἀπο-
ξενωθῆναι τοιούτων δικαιοδοσιῶν συνδεδεμένων μάλιστα μετ' εὐθυνῶν.
(Ὁρα τὰς χαρακτηριστικὰς ἐπὶ τούτου παρατηρήσεις τοῦ *Lyon-Caen et
Renault II* παραγρ. 672.

Ἡ εἰσαγωγή καὶ παρ' ἡμῶν ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου 25δράξιμων
μετοχῶν, ἄνευ διακρίσεως τοῦ ἐταιρικοῦ κεφαλαίου τῆς ἐταιρίας δὲν
εἶνε ἴσως σκόπιμος, θὰ καταστῆ δὲ ἴσως ἐπιζήμιος εἰς τὴν μικροα-
στικὴν τάξιν.

Τὸ περὶ ἰδρυτικῶν τίτλων ἄρθρον τοῦ νομοσχεδίου σαφῶς διακρίνει
τούτους ὡς ἀνταμοιβὴν δι' ἐνεργείας διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐταιρίας.
Οὕτω δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ συνήθως γενομένη σύγχυσις τῶν τί-
τλων τούτων εἴτε πρὸς τὰ ἰδιαιτέρα πλεονεκτήματα τῶν μετόχων (ἰδρυ-
τῶν ἢ μὴ) ἰδίως δὲ πρὸς τὰ τῶν μετοχῶν εἰσφορᾶς (αὐτουσίῳ ὑλικῆς
ἢ ἄλλης τοιαύτης λ. γ. βιομηχανικῆς ἐφευρέσεως, ὅποτε πρόκειται
περὶ τῶν καλουμένων βιομηχανικῶν μετοχῶν (*industrielles*) ἐφ' ὧν
τελευταίων, ἡ παροχὴ τοῦ μετόχου (ἰδρυτοῦ ἢ μὴ) εἶνε διαρκοῦς
μορφῆς⁽²⁾) εἴτε πρὸς τὰς μετοχὰς ἐπ' ἀμοιβῆν (*Actions de prime*).

Ἡ γενικῶς ἀνεγνωρισμένη χρησιμότης τῶν ἰδρυτικῶν τίτλων
ἐξουδετεροῦται σχεδὸν διὰ τῶν λίαν περιοριστικῶν διατάξεων τοῦ νο-
μοσχεδίου ὡς πρὸς 1) τὰ πρόσωπα, 2) τὸ χρονικὸν ὄριον, 3) τὰ πο-
σοστά, 4) τὴν ἀναγκαστικὴν ἐξαγορὰν τούτων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.

Αἱ ξέναὶ νομοθεσίαι δὲν περιέχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τοιούτους
περιορισμούς. Σχετικαί τινες διατάξεις τοῦ Ἰταλικοῦ νόμου, νομίζω
ὅτι περιστρέφονται μᾶλλον περὶ τὰ ἰδιαιτέρα πλεονεκτήματα τῶν
μετόχων (ὄρα *Lyon-Caen et Renault II* § 708).

Αἱ περὶ ἀποκτήσεως ἰδίων μετοχῶν διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου εἶνε
λίαν σκόπιμοι, καθὸ προλαμβάνουσι τὴν διὰ πλείστον καταχρήσειον
γινομένην μείωσιν τοῦ ἐταιρικοῦ κεφαλαίου, θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ τεθῆ

(2) Σημ. Ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν προκειμένων (ἰδρυτικῶν) τίτλων ἡ παροχὴ εἶνε
προσωρινή καὶ συνίσταται συνήθως εἰς τὴν ιδεάν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, τὴν
ρεκλάμαν, τὴν προεργασίαν διὰ τὴν σύστασιν, τὴν προμήθειαν προνομίων διὰ
τὴν ἐταιρίαν (Concession) ἀνάμνησιν συμβάσεων, ἐπεξεργασίαν καταστατικοῦ,
ἐξέυρεσιν Τραπεζῶν ἀναλαμβάνουσῶν τὴν ἐγγραφὴν κεφαλαίων, προκαταβολὴν
ἐξόδων συστάσεως τῆς ἐταιρίας κλπ.

ματαξὺ τῶν ἐξαιρέσεων ἢ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 623 τοῦ ἐλβετικοῦ νόμου καθ' ἣν ἡ ἀγορὰ ἐπιτρέπεται, ὅταν συνδέηται πρὸς κατηγορίας πράξεων περιλαμβανομένων κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς ἐταιρίας ἐν τῷ ἀντικειμένῳ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἢ περιπτώσις τῆς διὰ συμβιβασμοῦ ἀποκτήσεως ἰδίων τῆς μετοχῶν.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ἡ περὶ καταθέσεως μετοχῶν σεβαστοῦ ποσοῦ ἐκ μέρους τοῦ συμβουλίου ἀξίωσις τοῦ νομοσχεδίου (ἀρθ. 19) ἀποτελεῖ αὐτόχρημα ἀναχρονισμόν.

Ὁ γαλλικὸς νόμος τοῦ 1863 ὄριζεν ποσὸν μετοχῶν. Ὁ νόμος ὅμως τοῦ 1867 ἀρθ. 26 κατιδὼν τὸ ἀλυσιτελὲς τοῦ μέτρον κατήργησε ταῦτα ἀπαιτήσας μόνον ὅπως οἱ διοικηταὶ εἶναι κύριοι ἀριθμοῦ μετοχῶν ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ. (Ὁρα *Lyon-Caen II* § 815. Ὁ *Pic* § 1107 δικαιολογεῖ τὴν κατάργησιν ὡς ἐξῆς: «ἡ διάταξις τοῦ νόμου τοῦ 1863 τηρουμένη ἀσθηρῶς, ἀπεμάκρυνε τοῦ Διοικ. Συμβουλίου μετόχους σοβαροὺς καὶ καταλλήλους, ὧν τὸ μοναδικὸν σφάλμα ἦτο ὅτι εἶχαν μικρὰν περιουσίαν».)⁽³⁾

(3) Σημ. Ὁ βελγικὸς νόμος τοῦ 1873 ἀπῆτει κατάθεσιν μετοχῶν λόγῳ ἐγγυήσεως ἀντιπροσωπευουσῶν τὸ 1/50 τοῦ ἐταιρικοῦ κεφαλαίου. Ὁ νεώτερος ὅμως νόμος τοῦ 1913 καταργήσας τὸν καταθετέον ἀριθμὸν μετοχῶν, ὀρίζει (ἀριθ. 57 καὶ 58) ἀπλῶς ὅτι πᾶν μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὀφείλει νὰ καταθέσῃ ἀριθμὸν τινὰ μετοχῶν ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ.

Ὁ γερμανικὸς, ὁ σουηδικὸς, οὐγγρικὸς καὶ ἰταλικὸς νόμος οὐ μόνον οὐδεμίαν καταβολὴν μετοχῶν ἀξιοῦσιν ὑπὸ τῶν Συμβούλων Διοικητῶν, ἀλλ' οὐδ' ἀπαιτοῦσι νὰ ᾖσιν οὗτοι μέτοχοι.

Ἡ ἀποφῆς, ὅτι ὁ σύμβουλος ὁ καὶ μέτοχος τῆς ἐταιρίας θὰ ἀναπτύξῃ ἱκανότητα καὶ δραστηριότητα ὡς ἐκ τοῦ κινδύνου ὃν φέρει καὶ ὁ ἴδιος ἐκ τῆς κακῆς διοικήσεως τῶν ἐταιρικῶν υποθέσεων ἔχει τότε μόνον βασιμότητα, ὅταν ἀξιωθῇ παρὰ τῶν συμβούλων συμμετοχὴ μὲ σημαντικώτατον ποσὸν μετοχῶν. Τοιαύτη ὅμως ἀξίωσις θὰ ἔχη τὰς ὑπὸ τοῦ *Pic* ἀνωτέρω ἐκτεθείσας συνεπειὰς τῆς ἐκλογῆς ταυτέστιν ἀνεκάνων συμβούλων ἐκ τῶν μεγάλων μετοχῶν καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἱκανῶν καὶ πνευστερόων ἢ μὴ ἐπιθυμούντων νὰ ἐνδύσωσιν εἰς μετοχὰς ἐταιρίας ἀγνώστου αὐτοῖς οἰκονομικῆς καταστάσεως σημαντικὸν μέρος τῆς περιουσίας των. Πλὴν καὶ τὸ ἐκ τῆς καλῆς διοικήσεως παρὰ τοῦ Συμβούλου προσδοκώμενον μέρημα ὡς ἀμοιβή αὐτοῦ δὲν εἶνε μικρότερον ἐλατήριον. Οὕτε ὁ σκοπὸς τῆς ἐγγυήσεως πληροῦται, ἂν ἐπιδιώκεται οἷτος ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 24 περὶ ἀπαγορεύσεως εἰς τὰ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου νὰ ἐνεργῶσι δι' ἴδιον ἴσμιον πράξεις ἐκ τῶν ἐπιδιωκομένων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας σκοπῶν κλπ, (*Konkurrenzverbot*) ἔχουσι ληφθῆναι ἐκ τοῦ γερμανικοῦ νόμου (ἀρθ. 236) διαμορφωθείσαι ἐπὶ τὸ ἀσθηρότερον κἄπως.⁽¹⁾

ΓΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ

Αἱ διατάξεις τῆς § 2 τοῦ ἀρθροῦ 30, καθ' ὃ ἡ ἐπαναληπτικὴ Γενικὴ Συνέλευσις εἶνε ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ συνεδριάζει ἐγκύρως, οὐχὶ ὡς μέχρι τοῦδε μὲ οἰονδήποτε ἀριθμὸν μετοχῶν ἀλλὰ μόνον ἂν παρίστανται μέτοχοι ἐκπροσωποῦντες τὸ 1/20 τοῦ κεφαλαίου ἐνῶ εἶνε ἀφ' ἑνός, *συντελεστικαί* ὅπως οἱ μέτοχοι καὶ παρ' ἡμῶν ἐθισθῶσι διὰ τοῦ ἐξαναγκαστικοῦ τούτου μέτρον εἰς προσέλευσιν των κατὰ τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις, αἵτινες, συγκροτοῦνται συνηθέστατα παρ' ἡμῶν ἐκ κενῶν ἐδωλίων καὶ μελῶν τινῶν μόνον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ψηφου-

(1) Αἱ ἀπαγορευτικαὶ αὗται διατάξεις καθίζονται γενικῶς (Ὁρα *Pic* σελ. 617 τομ. II *Lyon-Caen et Renault II* § 320) καὶ παρὰ γερμανῶν συγγραφέων ἐτι (*Lehmann II* σελ. 252 ἐκ. Καθ' ὃν ἡ ἀπαγόρευσις οὐ μόνον πρακτικῶς εἶναι ἀσθηρὰ καὶ ἀσκοπος δυναμένη ν' ἀπομακρύνῃ τῆς ἐταιρίας ἱκανὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ νομικῶς ἀσθηρικός καὶ ἀδικαιολόγητος τυγχάνει. Διότι ἐξομοιώνει τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἢ πρὸς τοὺς ἐταιρικούς ὑπαλλήλους τοὺς λαμβάνοντας μισθὸν καὶ ἔχοντας ἀποκλειστικὴν παρὰ τῇ ἐταιρίᾳ ὑπηρεσίαν ἢ πρὸς ὁμορρύθμους ἐταίρους μεταξὺ των- οἵτινες καὶ πάλιν ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν συνεφωνήθη εἰδικὴ ἀπαγόρευσις εἶνε ἐλεύθεροι πρὸς ἐνέργειαν, παρ' οἷς ὅμως ὁ ἐσωτερικὸς δεσμὸς εἶνε στενώτερος.

Ἡ ἀρμοδιὰ περὶ τοῦ (ἀνευ γενικῆς ἀπαγορεύσεως) διάταξις ὑπῆρχεν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν νόμον τοῦ 1863 προκαίμενον περὶ ἐταιριῶν ἐπὶ περιορισμένη εὐθύνη. Ἡ περὶ αὐτοῦ ἔδειξε τὸ ἀσκοπὸν καὶ ἐπιζήμιον τῆς ἀπαγορεύσεως, δι' ὃ καὶ ὁ νόμος τοῦ 1867 περιορίσθη εἰς ἀπαγόρευσιν μόνον συμβάσεων προμηθείας καὶ ἐργολαβίας (μὲ τὴν ἐταιρίαν) ταυτέστι συμβάσεων καθ' ἃς ὁ σύμβουλος εὐρίσκεται ἐν ἀμέσῳ ἀντιθέσει συμφερόντων πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐταιρίαν ἢ συμμετοχὴν εἰς πράξεις τῆς ἐταιρίας.

Ὡς βᾶσις τοῦ γαλλικοῦ ὡς καὶ τοῦ νεωτέρου βελγικοῦ νόμου (ὄρα ἀρθ. 60) τίθεται οὐχὶ ἡ ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης ἐν γένει πρὸς τοὺς διοικητικούς συμβούλους, ἀλλ' ἡ περίπτωσις τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων.

Θὰ εἶναι σκόπιμον, ὅπως τὸ Νομοσχέδιον μισούμενον τὰς τελευταίας ταύτας νομοθεσίας ἀποστῆ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ τούτου, αἵτινες θὰ ἐπιφέρωσι κυριολεκτικὴν ἀγαστάτωσιν παρὰ τε ταῖς ἄλλαις, ἰδίᾳ ὅμως ταῖς Γραπτεικαῖς ἐπιχειρήσεσιν.

Τὸ νομοσχέδιον μὴ ἀκολουθοῦν οὐδὲν ἐκ τῶν ἀλλαγῶν κρατούντων σχετικῶν συστημάτων δὲν εἶνε ἀρκούντως φιλελεύθερον καὶ υποστηρικτικὸν τῶν μικρῶν μετόχων ὡς λ. γ. ὁ γερμανικὸς, (ἄρθ. 252) ἔλβετικὸς, σουηδικὸς, βελγικὸς κλπ. νόμοι, καθ' οὓς πᾶσα μετοχὴ παρέχει τὸ δικαίωμα ψήφου, τοῦναντίον δὲ ἐπιτρέπον τὸ ἀπολύτως ἀναλογικὸν σύστημα ἐνισχύει τὴν παντοδυναμίαν τῶν μεγάλων μετόχων ἐν ταῖς γενικαῖς συνελεύσεσι, καθ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἔλβετικὸν ἰταλικὸν καὶ ἐν μέρει γαλλικὸν νόμον. — Θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον, ἐπὶ ἐπιχειρήσεων κοινωφελῆ ἐξυπηρετουσῶν σκοπὸν νὰ ἐπιτρέπη ὅπως τὰ καταστατικὰ ὀρίζουσιν ἀνώτατον ὄριον ψήφων.

Τὸ ἀπολύτως ἀναλογικὸν σύστημα ἐνέχει οὐχὶ ὀλίγα μειονεκτήματα.

Αἱ περὶ τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου εἶνε ἀτελεῖς, θὰ ἦτο δὲ σκόπιμον νὰ συμπληρωθῶσιν λαμβανόμενων τῶν ἄρθρων 30 καὶ 31 τοῦ γαλλικοῦ νόμου.

Αἱ περὶ γενικῆς συνελεύσεως διατάξεις τοῦ ἄρθρου 33, ὡς ἀνωτάτου ὄργανου τῆς ἐταιρίας, ἰδρύνουσιν ἐν τῇ γενικότητι τῆς ἐκφράσεώς των ἀπολυταρχικὴν παντοδυναμίαν εἰς πᾶσαν γενικὴν Συνέλευσιν, ἥτις ἀρεῖται πάντως νὰ κινηθῆ ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ καταστατικοῦ χάριτος τῆς ἐταιρίας.

Ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου 35 καθιερουμένη «μυστικὴ» ψηφοφορία περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ συμβουλίου ἀπὸ πάσης εὐθύνης ἀποζημιώσεως εἶνε ἀτοπος καὶ ἐπικίνδυνος. Τὸ προσωπικὸν ὑλικὸν σμφέρον τοῦ μετόχου εἶνε ἀρκούν ἐλατήριον πρὸς παρησίαν αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοιαύτην ψηφοφορίαν.

Παρομοία διάταξις δὲν ἀπαντᾷ ἐν ἄλλῃ ξένη νομοθεσίᾳ,

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη παρ' ἡμῶν καὶ διὰ τοῦ νομοσχεδίου ἔτι ἐπιδεικνύεται ἀβασανίστως ὑπέριμετρος ζῆλος πρὸς ἀπονομὴν μεγίστων πλεονεκτημάτων τῇ μειονοψηφίᾳ τῶν μετόχων ἐν ταῖς Γεν. Συνελεύσεσι. Τὸ εἰς τὴν μειονοψηφίαν (1)20 τοῦ κεφαλαίου) παρεχόμενον ἀπόλυτον φρορῶντων μάλιστα περὶ ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν εὐθυνῶν (καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 35 τοῦ νομοσχεδίου), ἀφ' ἑτέρου θὰ φέρωσι πολλὰς δυσχερείας. (2)

Νομίζω σκόπιμον, ὅπως λάβωμεν ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ γαλλικοῦ νόμου.

(1) Σημ. Ὁ νεώτατος βελγικὸς (ἄρθρ. 70) καὶ γερμανικὸς νόμος δὲν περιέχουσι παρομοίαν διάταξιν τῇ τοῦ νομοσχεδίου. Δικαιολογικὴ σκέψις τῆς τοιαύτης ἐλευθεριότητος τῶν ἀνω καὶ ἄλλων νομοθεσιῶν ἔτι εἶναι ὅτι οἱ λαβόντες γνώσιν τῶν θεμάτων τῆς γενικῆς συνελεύσεως καὶ ἐν τῇ ἐναντιοῦνται πρὸς ταῦτα δὲν προσέρχονται εἰς τὴν συνέλευσιν δέον νὰ φέρωσι, κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, τὰς συνεπείας τῆς παραλείψεώς των ταύτης, (Lehmann 11 σελ. 191.

δικαίωμα διορισμοῦ ἰδίου ἐλεγκτοῦ, παρ' ἐκείστης ὁμάδος καὶ ὁ συναγωνισμὸς (εἰς βῆρος μάλιστα τοῦ ταμείου τῆς ἐταιρίας), πρὸς ἀπόκτησιν τῆς πλειονοψηφίας ἐλεγκτῶν, τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τῆς συγκλήσεως γενικῶν συνελεύσεων παρὰ τοσοῦτων πρὸς τοῦτο δικαιούχων μεταβάλλουσι τὴν ἐπιχειρήσιν τῆς ἀνονόμου ἐταιρίας εἰς πανδοχεῖον αἰ θύραι τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἀναπετάννυνται εἰς τὸ κτύπημα τοῦ πρώτου τυχόντος.

Οὕτω πολλὰ ἐπιχειρήσεις διατρέχουσι σοβαροῦς κινδύνους ἐξ ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων δυναμένων διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλεγκτῶν (μειονοψηφῶν) νὰ κατασκοπεύωσιν ἀκινδύνως καὶ ἀσφαλῶς. (3)

(b) Κατ' ἀρχὴν εἰς ἡ κράτη ἰσχύει τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα δὲν παρέχονται παρόμοια προνόμια εἰς τὴν μειονοψηφίαν, ἐτι δὲ ὀλιγώτερον παρίσταται ἀνάγκη τοιοῦτων ὅπου ὑπάρχει Κρατικὴ ἐποπτεία.

Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν εἶνε κἄν ὑποχρεωτικὸς ὁ διορισμὸς ἐν γένει ἐλεγκτῶν (εἰμὴ μόνον παρ' ἐταιρίας τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων) οὐδ' ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἔτι.

Ἡ μειονοψηφία τῶν μετόχων (ὁρισμένου ἀριθμοῦ) δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου διατάξῃ — ἐφ' ὅσον θεωρήσῃ τοῦτο σκόπιμον — τὴν δι' ὑπαλλήλων του θεώρησιν τῶν λογισμῶν καὶ βιβλίων τῆς ἐταιρίας.

Κατὰ τὸν γερμανικὸν νόμον (ἄρθρ. 266) (Revisoren) ἐλεγκταὶ διορίζονται ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καθ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν, χωρὶς οὐδὲν ἐπομένως νὰ ἀναγνωρίζηται τῇ μειονοψηφίᾳ δικαίωμα. Μόνον δὲ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὑπεβλήθη εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ ἀντεκρούσθη πρότασις, περὶ διορισμοῦ ἐλεγκτῶν πρὸς ἔλεγχον, ὅμως εἰδικῆς πράξεως τινὸς λαβούσης χώραν κατὰ τὴν ἰδρύνειν τῆς ἐταιρίας ἢ γεγονότος λαβόντος χώραν κατὰ τὴν τελευταίαν διετὴ διοίκησιν τῆς ἐταιρίας, τότε καὶ μόνον δικαιούνται μέτοχοι ἀντιπροσωπεύοντες τὸ 1)10 τοῦ κεφαλαίου νὰ ζητήσωσιν ὅπως τὸ δικαστήριον τῆς ἔδρας τῆς ἐταιρίας διορίσῃ ἐλεγκτάς. Ἡ τοιαύτη δὲ αἰτήσις δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου μόνον ἐφ' ὅσον πιθανολογηθῆ τοῦλάχιστον ὅτι ἔλαβον χώραν αἰ ἐν τῇ αἰτήσει ἐπιτιθέμεναι ἀνωμαλίας καὶ ὅτι οἱ αἰτοῦντες εἶναι ὄντως κάτοχοι τῶν μετοχῶν πρὸ 6 τοῦλάχιστον μηνῶν. Τὸ δικαστήριον ἀποφαίνεται μόνον μετ' ἀκρόασιν καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἐν τῷ ἄρθρῳ 267 γερμανικοῦ νόμου, ὀρίζεται ὅτι ἀπαρριφθείσης ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς τοιαύτης αἰτήσεως ἢ ἀποδεχθείσης διὰ τοῦ γενομένου, ἐλέγχου ταύτης ὡς ἀβασίμου πράγματι, οἱ ὁσὶς ἐνεργήσαντες ταύτην μέτοχοι ὑπόκεινται οὐ μόνον εἰς τὰ ἔξοδα τῶν ἐλεγκτῶν ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποζημιώσιν.

Ὁ βελγικὸς νόμος (1913) περιέχει μὲν παρομοίαν τῷ τοῦ νομοσχεδίου διάταξιν, πλην ὅ ὑπὸ τοῦ 1)20 διοριζόμενος ἐλεγκτὴς εἶναι τακτικὸν μέλος τοῦ διαρκοῦς Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου (ἔχοντος εἰδικὰς εὐθύνας). Ἄλλως ὁ βελγικὸς νόμος δὲν καθιεροῖ κρατικὴν ἐποπτείαν.

Είναι περίεργον, ὅτι ἡ κατὰ τὴν § 2 τοῦ ἄρθρου τούτου εὐθύνη τῶν ἐλεγκτῶν δὲν εἶναι οὔτε παρομοία τῇ αὐστηρᾷ εὐθύνη (ἀστικῇ καὶ ποινικῇ) τῶν ξένων νομοθεσιῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ παρομοία τῇ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τοῦ ἄρθρ. 63. Εἶναι ἐπομένως τὸ ἐδάφ. 2 τοῦ ἄρθρου τούτου συμπληρωτέον πρὸς καθορισμὸν τῶν ποινικῶν τοῦλάχιστον εὐθυνῶν τῶν ἐλεγκτῶν.

Θὰ ἀπέβαινε λίαν ἐπικίνδυνον διὰ τὰς ἐταιρίας, ἂν ὁ ἔσμὸς τῶν ἐλεγκτῶν μειονοψηφῶν καὶ πλειονοψηφίας συνεχάλοι ἐκτάκτους συνελεύσεως κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῶ, ὡς ὀρίζεται ἐν τῷ ἄρθρῳ β8 τοῦ νομοσχεδίου. (1)

Ἡ ἄνευ ἐξαιρετικῆς ἀνάγκης σύγκλησις Γενικῆς Συνελεύσεως, εἶναι, ὡς εἴρηται, λίαν ἐπικίνδυνον παίγιον εἰς μικρὰς ἰδίαις χρηματικὰς ἀγοράς, ὡς ἡ ἡμετέρα, ἐνεκα τοῦ ταχέως διασπειρουμένου θυρύβου πέριξ τῆς ἐταιρίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου χορήγησις τοιούτου ὅπλου εἰς μετόχους ἀποτελοῦντας τὸ εὐκόλως ἀποκτήσιμον (προκειμένου περὶ ἐταιριῶν μὲ μικρὰ κεφάλαια ὡς παρ' ἡμῶν) 1)20 μετοχῶν τοῦ κεφαλαίου (ὅταν δὲν ἤθελον εἰσθαι μάλιστα ξένα!!) καθιστᾷ τὸν κίνδυνον ἔτι μεγαλύτερον. (2)

(6) Ἐν Γερμανίᾳ (ἄρθρ. 246) τὰ μέλη τοῦ Aufsichtsrat (Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου) τὰ ἀσκοῦντα τὴν ἐποπτεῖαν δύνανται μὲν νὰ καλέσωσι Γενικὴν Συνέλευσιν, ἀλλ' ὅταν ὑπάρξῃ κοινὴ ἀπόφασις τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου. Ἄν μέλος τι τοῦ ἐλεγκτικοῦ τούτου σώματος ἤθελε νὰ καλέσῃ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν πλὴν τὰ λοιπὰ 2 μέλη δὲν συμφωνοῦσι τότε ματαιοῦται ἡ πρότασις του, μὴ συγκαλουμένης Γεν. Συνελεύσεως (ὄρα Staub's Kommentar § 246 σημ. 9).

Εἰς τοὺς Ρενίσσεν τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐλεγκτὰς δὲν παρέχεται τὸ δικαίωμα συγκλήσεως Γενικῆς Συνελεύσεως.

Τὰ αὐτὰ περὶκου καὶ παρὰ τῷ βελγικῷ νόμῳ, καθ' ὃν δι' ἀποφάσεως τῆς πλειονοψηφίας τῶν ἐλεγκτῶν δύναται νὰ προκληθῇ Γεν. Συνέλευσις.

Ἐπομένως δέον καὶ παρ' ἡμῶν νὰ καθιερωθῇ ἡ πρόσκλησις Γενικῆς Συνελεύσεως οὐχὶ ὑπὸ ἐκάστου ἀλλ' ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν ἐλεγκτῶν.

(7) Ἐν Γαλλίᾳ δὲν παρέχεται τοιοῦτο δικαίωμα εἰς τοὺς μετόχους, ἔστω καὶ ἂν ἔχωσιν οἰονδήποτε ἀριθμὸν μετοχῶν. Τοῦτο κατακρίνεται ὑπὸ τινῶν συγγραφέων. (ὄρα Lyon - Caen et Renault II § 849).

Κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν ἄλλων νομοθεσιῶν ἔχει μὲν ποσοστὸν τι τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου (Ἀγγλία 1)10 τοῦ καταβεβλημένου, Ἰταλία 1)6 Ἑλβετία 1)10, Αὐστρία 1)10, Οὐγγαρία 1)10) τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ τὴν σύγκλησιν Γεν. Συνελεύσεως, πλὴν ἡ σύγκλησις ἢ μὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κρίσεως εἴτε τοῦ δικαστηρίου εἴτε τοῦ Ὑπουργείου (ὄπου τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα κλπ.) Παρόμοια περίπου καὶ ἐν Γερμανίᾳ (ἄρθρ. 251 Staub. σημ. 17).

Ἐπίσης τὸ διὰ τῆς § 3 τοῦ ἄρθρου τούτου χορηγηθὲν τῇ μειονοψηφίᾳ τοῦ 1)20 τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου δικαίωμα τῆς αὐθαίρετου καὶ ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Γεν. Συνελεύσεως εἶνε διὰ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἄνω λόγους κατακρίτεον.

Παρομοίαν διάταξιν μόνον τῷ ἄρθρῳ 264 τοῦ Γερμανικοῦ νόμου ἠδυνήθησαν νὰ εὔρω, πλὴν ὑπὸ αὐστηροῦς περιορισμούς.

BIBLIA, ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ κλπ.

Ἡ ἀξιῶσις τοῦ νομοσχεδίου πρὸς τήρησιν τῶν βιβλίων (πάντων καὶ πάσης, ἔστω καὶ ἀλλοδαπῆς ἐταιρίας) εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν (χάριν ἴσως τῆς ἐποπτείας) εἶνε ὑπερβολικὴ καὶ ἐλληνοπρεπῆς, καθὼ μὴ ἀπαντῶσα εἰς ξένας νομοθεσίας. Τουναντίον ὁ γερμανικὸς νόμος (43 ἄρθ.) ὀρίζει ὅτι τὰ βιβλία τηροῦνται εἰς *μὴν δμιλουμένην* γλῶσσαν.

Αἱ περὶ ἰσολογισμοῦ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 43 εὔρηται ἐν τῷ γερμανικῷ νόμῳ καὶ ἐν μέρει ἐν τῷ Ἑλβετικῷ νόμῳ (ἄρθρ. 656), περιεἶχε δὲ τοιαύτας καὶ τὸ νομοσχέδιον Μιχαλακοπούλου. Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἔπιτροπὴ τότε μὴ παραδεχθεῖσα τὰς διατάξεις ταύτας τοῦ νομοσχεδίου (ὄρα σελ. 19-20) ἐγνωμάτευσεν, ὅτι αἱ ἐπὶ τοιούτων θεμάτων ἐμπειριστατομέναι καὶ αὐστηραὶ διατάξεις, εἶνε ἀνωφελεῖς. (1)

Αἱ ὑπὸ τοῦ Νομοσχεδίου ἀπομιμηθεῖσαι καὶ εἰς τινα σημεῖα ἐπὶ

Ὁ Βελγικὸς νόμος τοῦ 1913 περιέχει παρομοίαις ταῖς τοῦ Νομοσχεδίου διατάξεις. Πλὴν δὲν πρέπει νὰ παρασθῇ, ὅτι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἐποπτεύουσα δημοσία ἀρχὴ εἰς ἣν νὰ δύναται νὰ προσφύγῃ (ὡς παρ' ἡμῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ νομοσχεδίου ἔτι) ἡ μειονοψηφία τῶν μετόχων, τὸ σπουδαιότερον δέ, ὅτι οἱ ἐλεγκτὰι δὲν δικαιούνται ὡς εἴρηται ἄνωτέρῳ νὰ καλέσωσιν «ἐκάστος» τὴν γενικὴν Συνέλευσιν ὡς θὰ ἠδύνατο νὰ πράξωσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ νομοσχεδίου.

(1) Τὸ νομοσχέδιον ὅμως Μιχαλακοπούλου ἐν ἄρθρῳ 256 ἐπεφύλαξε τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ ὀρισμοῦ διὰ Β. Διατάξεων σχετικῶν μὲ τὴν σύνταξιν τῶν ἰσολογισμῶν διατάξεων. Οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ μετριασθῇ τὸ κακόν.

Ἐν Γαλλίᾳ αἱ περὶ συντάξεως ἰσολογισμῶν τοιαῦται διατάξεις συνεζητήθησαν εὐρύτητα ἀλλ' ἀπερρίφθησαν κατὰ τὸ 1908 ὡς ἀνεφάρμοστοι (impracticable). Καὶ ἐν τῷ διεθνῇ συνεδρίῳ τῶν Βρυξελλῶν (περὶ ἀνωγύμων Ἐταιριῶν) δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη, τονισθέντος ὅτι πᾶς λεπτολόγος διακανονισμὸς τῶν ἀφορούντων τὸν ἰσολογισμὸν παρακωλύει τὴν κίνησιν τῶν ἀνωγύμων ἐταιριῶν. Αἱ περὶ ἰσολογισμοῦ διατάξεις δέον νὰ ἔχωσι τὸ προσὸν ἐλαστικότητος ὅπως καθίστανται ἐφαρμοσταὶ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀναλόγως τῆς ποιότητος τῶν.

τὸ αὐστηρότερον ἐστὶ διαμορφωθείσαι διατάξεις τοῦ Γερμανικοῦ νόμου κατακρίνονται οὐ μόνον ὑπὸ πάντων τῶν μὴ Γερμανῶν συγγραφέων ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν δοκιμωτέρων Γερμανῶν τοιούτων⁽¹⁾.

ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ

Αἱ περὶ διαλύσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐταιρίας διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου χρήζουσι—καθ' ὅλιαν ἀτελεῖς—λεπτομερεστέρως συμπληρώσεως.

Κατὰ τὸ κρίσιμον τοῦτο στάδιον τῆς ἐταιρίας ἀπαιτεῖται ἢ ἐν τῷ συμφέροντι τῶν μετόχων ἀντίληψις τῆς Πολιτείας μὴ ἐπαιριεμένης εἰς ἀτελεῖς ἴσως ἢ ἀνυπάρκτους διατάξεις τῶν καταστατικῶν.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι τοῦλάχιστον αἱ διατάξεις τοῦ νέου βελγικοῦ νόμου, ὡς διεσκευάσθησαν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1913.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 48 § 1, καθ' ἃς δύναται ν' ἀνακληθῆ τὸ β. Διάγραμμα τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐταιρίας μόνον ἕνεκα τῶν ἐκεῖ ἀναγραφόμενων *παραπτώματων* τῶν διοικητῶν, διευθυντῶν, ἐντεταλμένων κλπ. ἐν ᾧ βεβαίως ἀποτελοῦσι πρόσδόν τινα διὰ τῆς τάσεως τοῦ νόμοσχεδίου ὅπως περιορίσῃ τὸ πρὸς ἀνάκλησιν ἀπόλυτον (θεωρητικῶς) ἄχρι τοῦδε δικαίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ, εἶναι ἀτυχεῖς, καθ' ἃ συνδέουσαι τὴν τύχην τῆς ἐταιρίας ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν διευθυνόντων αὐτὴν προσώπων.

Καὶ τῶν πολιτικῶν πολλάκις ἐπιδιωκόντων σκοποὺς σωματείων, ἢ διάλυσις δὲν γίνεται κατὰ τὸν περὶ σωματείων νόμον 281, τῶσον ἐλευθέρως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται δικαστικὴ πρὸς τοῦτο ἀπόφασις (ἀρθρ 31.ἐπ).

Νομίζω ὅτι τοιοῦτον περίπτου σύστημα θὰ ἔπρεπε νὰ καθιερωθῆ καὶ ἐπὶ ἀνωνύμων, ἐκτὸς ἴσως τῶν ἀσφαλιστικῶν, ἐταιριῶν. Ἦτοι νὰ δύναται νὰ ζητήσῃ ὁ Ὑπουργὸς τὴν δικαστικὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρίας ἕνεκα τῶν καὶ ἐν ἄλλαις νομοθεσίαις καθιερουμένων λόγων, κυρίως δὲ ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῆς ἐταιρίας παρὰ τὴν καταδίκην τῶν ἐντεταλμένων διοικητῶν τῆς κλπ. δολίας καὶ πείσμονος ἐμμονῆς εἰς παράβασιν ὡ-

Σημ. Οὕτως ὁ Lehmann (τόμ. 11 σελ. 305) χαρακτηρίζει ταύτας ὡς ἐξῆς: «ἡ σκοπιμότης τοιούτων διατάξεων εἶνε ἀμφίβολος δύνανται μδαὶ νὰ προσενηθώσιν, ἐκτὸς ἄλλων, μεγάλας ζημίας καὶ εἶνε διὰ τινὰς σχέσεις ἀνεφάρμοστοι. Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ ἡ αὐστηρότης τῶν διατάξεων τούτων προῦκάλεσε τὴν ἰδρύσιν τῶν ἀποικιακῶν καλουμένων ἐταιριῶν, αἵτινες ὑπόκεινται εἰς ἰδιαίτερον, ἀπηλλαγμένον τῶν τοιούτων δεσμῶν δίκαιον».

(Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν καθ' ἕκαστα διατάξεων τοῦ περὶ ἰσολογισμοῦ ἀρθροῦ τούτου παρέλείφθη ἐνταῦθα ὡς ἐξερχομένη τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας,

ρισμένων πάντως διατάξεων (καὶ οὐχὶ ἀορίστως πάσης διατάξεως) νόμου ἀφοριστῶν κυρίως τὴν δημοσιότητα, παρὰ τὰς καὶ δημοσίᾳ γενομένας συστάσεις τοῦ Ὑπουργείου, εἰς τοὺς μετόχους αὐτῆς.

Αἱ νομοθεσίαι παρ' αἷς ἰσχύει ἐτι τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα τηροῦσι σοφὴν σιγὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐν τῇ πράξει δὲ οὐδέποτε σχεδὸν ἐπέρχεται ἀνάκλησις ἕνεκα τοιούτων μάλιστα λόγων. Μόνον ἡ νομοθεσία τῆς Νιζῆς τοῦ 1840, ἔχει παρομοίαν διάταξιν. (Ὁρα πλείονα παρὰ Lehmann II σελ. 520).

Αἱ περὶ ἀλλοδαπῶν ἐταιριῶν ἐργαζομένων ἐν Ἑλλάδι διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου δεόν νὰ συμπληρωθῶσιν ἐπιβαλλομένων καὶ εἰς αὐτὰς τῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων, δημοσιότητος τῶν στοιχείων καὶ ἐγγράφων ἃς ἀπαιτεῖ τὸ νομοσχέδιον καὶ παρὰ τῶν ἐλληνικῶν ἐταιριῶν. Ἄλλως ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ καὶ παρ' ἡμῖν ὅτι μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἑλβετίας ἄλλοτε, τῆς ἰδρύσεως δηλ. ἐταιριῶν ὡς ἀλλοδαπῶν ὑπὸ ἐλλήνων κεφαλαιούχων.

ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Τὸ νομοσχέδιον παρέλαβε, μέ τινὰς βελτιωτικὰς τροποποιήσεις τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου 1348.

Τὸ σύνολον τῶν διατάξεων τούτων, συνεπικουρουσῶν καὶ τῶν ποινικῶν τοιούτων γενῶσιν εἰς τὸν ἀλλοδαπὸν ἰδίᾳ σοβαρὸν ἐπιχειρηματίαν—τὸν ἀγνοοῦντα ὅτι μεταξὺ τῆς αὐστηρότητος τῶν διατάξεων καὶ τῆς μὴ αὐστηρᾶς ἢ πάντως μετ' ἄκρας εὐγενείας ἐφαρμογῆς των παρ' ἡμῖν μεγίστη ὑπάρχει ἀπόστασις τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀποπνικτικῆς διὰ τὴν ἀνώνημον ἐταιρίαν ἀτμοσφαίρας. Οὕτω λ.χ. ἀλλοδατὸς καθηγητῆς τοῦ δικαίου ὁ *Plancau* λαβὼν γνῶσιν τοῦ νόμου 1348 ἀπεφάνθη (μεταξὺ ἄλλων) καὶ διὰ τῶν ἐξῆς χαρακτηριστικῶν περὶ τούτου.

La loi donc est funeste à l'essor économique d'un pays, lorsque méconnaissant ces vérités élémentaires, elle fait des Sociétés anonymes de simples associations placées sous la surveillance et le contrôle permanent de l'Etat».

Ὁ περὶ σωματείων νόμος 281 εἶναι ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων ἐπιεικέστερος εἰς τὴν ἐποπτείαν του ἢ ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ νομοσχεδίου καθιερουμένη.

Δεόν νὰ τονισθῆ ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐποπτείας, καὶ ἐρεῦνης τῶν στοιχείων τῆς νομιμότητος λαμβανούσης χώραν κατὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς ἐταιρίας.

Δυνατὸν καὶ ὑπὸ τὸ ἐγκριτικὸν σύστημα νὰ μὴ ὑφίσταται ἐποπτεία τοῦ Κράτους, ὡς δὲν ὑφίστατο καὶ παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ νόμου 1348.

Ἀντιθέτως καὶ ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς νομιμότητος *Normalisystem*

κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ ἀρθρου 4 τοῦ νομοσχεδίου) δύναται νὰ ὑπάρξη ἢ μὴ Ἐποπτεία. (1)

Ἡ τὸ νομοσχέδιον τοῦ 1913 ἐπεξεργασθεῖσα κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη, ὡς εἴρηται, ἐξ ἀρμοδιωτάτων πρὸς τοῦτο προσωπικοτήτων ἀπεφάνθη—ἡ δὲ ἀπόφασίς της θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ καὶ νῦν ἐτι ἐπίκαιρος—κατὰ τῆς διὰ τοῦ νομοσχεδίου ἐκείνου ἐξαγομένης ἐποπτείας, διὰ τῶν ἐξῆς : «Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποκρούει διαρρήδην τὸν διοικητικὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐταιριῶν».

«Οὔτε ἐν Ἀγγλίᾳ, οὔτε ἐν Γερμανίᾳ ἢ Βελγίῳ, ἐνθα ἀναντιρρήτως ἡ διοίκησις εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μᾶλλον προηγμένη ἢ κατ' ἡμῖν ἐσκέφθησάν ποτε νὰ ἀναθέσωσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους

(1) Οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ ὑφίσταται ἐποπτεία τις μόνον προκειμένου περὶ τῶν προνομιούχων ἀποικιακῶν ἐταιριῶν. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν, ἰδιωτικῶν σιδηροδρομικῶν καὶ προνομιούχων ἀποικιακῶν. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν καὶ τῶν ἐταιριῶν d'épargne et de capitalisation. Παρομοίᾳ τῇ τοῦ νομοσχεδίου ἐποπτεία ὑφίσταται διὰ τὰς ἀνωνύμους ἐταιρίας ἐν γένει ἐν Χιλῇ, Οὐρουγουάῃ, Nicaragua-Honduras, ἐν Ἀργεντινῇ καὶ Πορτογαλίᾳ δι' ὀρισμένης ἐταιρίας. Ἐν Ἰταλίᾳ ἠσκήθη παρομοίᾳ τῇ τοῦ νομοσχεδίου ἐποπτεία ἀπὸ τοῦ 1869. Πλὴν ὅμως κατηγορήθη αὕτη διὰ βοῆς κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ καὶ νῦν ἰσχύοντος νόμου τοῦ 1882.

Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐποπτεία (ὅρα ἀρθρ. 11 νόμου 17 Μαρτίου 1905) ἐπὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν ζωῆς, ἀσκεῖται ὑπὸ commissaires controleurs assermentés qui... pourront à toute époque vérifier sur place toutes les opérations».

Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν ὑφισταμένη ἐποπτεία ὅσον καὶ ἂν ἤθελε φανῆ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐπαχθὴς, εἶνε ἐν τούτοις μισρῆς ὀλιγώτερον ἐπαχθοῦς ἢ ἡ τοῦ νομοσχεδίου, καθ' ὅσον ἀσκεῖται ὑπὸ ἀρχῆς εἰδικῆς ὀργανωμένης τοῦ Aufsichtsrat für Privatversicherung in Berlin, ἐνεργούσης κατ' ὀρισμένην διαδικασίαν, ὡς δικαστικὴ ἀρχή, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῆς ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν, ἐν ᾗ κατ' ἡμῖν ; ; .

Αἱ ἐργασίαι τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν ζωῆς ταμειυτηρίων, σιδηροδρομικῶν κλπ. ἐφ' ὧν ἀσκεῖται ἐποπτεία εἰς τὰ ἄνω μνησθέντα κράτη, ἐνδιαφέρουσιν οὐχί μόνον τοῦς συμβατικῶς ἐλθόντας εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἐταιρίας καὶ δυναμένους νὰ παρακολοῦθῆσιν καὶ ἐλέγχωσιν αὐτάς, ἀλλὰ μέγαν κύκλον προσώπων (ἠσφαλισμένων ἢ ἀποθεσάντων πρὸς φύλαξιν τὰ ἀποταμιευματά των) καὶ στερουμένων τῶν μέσων ἐλέγχου ἐπὶ τε τῆς τιμῆς καὶ σκοπίμου λειτουργίας τῆς ἐταιρίας, μεθ' ἧς τὰ συνδέει συμφέρον, ἀποτελοῦν πολλάκις ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου δι' αὐτά. Πρὸκειται περὶ ἐπιχειρήσεων οἰονεὶ δημοσίου συμφέροντος καὶ τάξεως.

τὸν ἔλεγχον τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, πλὴν ὀρισμένης κατηγορίας τούτων».

«Δὲν δικαιολογεῖται δὲ ἡ τοιαύτη τοῦ νομοθέτου σκέψις ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι συνέβησαν δῆθεν παρ' ἡμῖν ἀσυνήθεις καταχρήσεις μὴ ἀπαντῶσαι ἀλλαγῶν, διότι τοῦτο στερεῖται παντελοῦς ὑποστάσεως».

«Ἀλλὰ καὶ κατ' ἀρχὴν καταδικαστέα εἶναι καὶ ἐπικίνδυνος ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους..... ὅπως ἀσκήσῃ ἐποπτείαν καὶ ἔλεγχον ἐπὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν καὶ Τραπεζῶν, αἵτινες διέπονται ὑπὸ ὅλως ἰδιαιτέρων κανόνων ἐκ μακροῦς πείρας καθιερωθέντων καὶ μὴ δυναμένων νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς θεωρίας, πρεσβευομένας καὶ ὑπὸ διασῆμων ἀκόμη συγγραφέων».

Ἡ χρυσῆ μέση ὁδὸς νομίζω ὅτι εἶνε ἀκολουθητέα καὶ ἐν προκειμένῳ, δεδομένου μάλιστα, ὅτι τὸ γενόμενον ἤδη ἦτο ὁ νόμος 1348 δὲν θὰ ἦτο εἰκόλον νῦν ἴσως μάλιστα καὶ οὐχὶ σκόπιμον τελείως νὰ ἀπογίνῃ.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρου 52, καθ' ὅς ἡ ἐποπτεία προκειμένου περὶ ἰδρύσεως ἐταιρίας κλπ. ἀφορᾷ τὴν τήρησιν ἐν γένει τῶν οἰκείων διατάξεων τῶν νόμων, καθιστᾷ τὴν σκιώδη—ὡς ἐξετέθη ἐν ἀρθρῳ 4—ὑποχρέωσιν τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς ἔγκρισιν κλπ. διὰ Β. Α. τοῦ καταστατικοῦ τελείως φανταστικῆν, καθὼ παρέχουσαι τῷ ὑπουργῷ ἀπόλυτον ἐν τῇ ἀοριστίᾳ των ἐξουσίαν.

Τὸ ἀρθρον 52 οὐδεμίαν θέσιν ἔχει εἰς τὰ περὶ ἐποπτείας ἐφόσον τὸ νομοσχέδιον ὑπισχνεῖται τοῦλάχιστον, ὅτι καθιεροῖ, ἔστω καὶ ἐν τινι μόνον μέτρῳ, τὸ σύστημα τῆς νομιμότητος.

Κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐταιρίας, ὁ ὑπουργὸς ἐνεργῶν ὡς ἀνάδοχος αὐτῆς, ἀσκεῖ τὴν ἀπαιτουμένην ἐρευναν. Ἡ διὰ τοῦ ἀρθρου 52 παρεχομένη αὐτῷ ἐξουσία ὅπως λ. χ. παρὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν εἰδικῶν πραγματογνωμόνων περὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰς εἶδος εἰσφορῶν, ἐξακόλουθεῖ ἴσως νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἔκδοσιν Β.Α. ἐγκρίσεως τῆς ἐταιρίας, διότι δὲν θὰ ἦτο τυχὸν σύμφωνος μετὰ τὴν γνωμοδότησιν τῶν πραγματογνωμόνων, παρὰ τὰ ὀρισθέντα ἐν ἀρθρῳ 9 τοῦ νομοσχεδίου, καθιστῶσι καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀρθρον σκιῶδες.

Νομίζω ἐπομένως ὅτι τὸ ἀρθρον 52 εἶνε διαγραπτέον. Ἡ ἐπὶ τῶν ἀνων. ἐταιριῶν ἐποπτεία περὶ ἧς τὸ ἀρθρον 53 τοῦ νομοσχεδίου δὲν πρέπει βεβαίως νὰ συγχέζηται μετὰ τὴν εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀνήκουσαν ἀστυνομικὴν ἐποπτείαν, ἐκτεινομένην καὶ ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, καὶ ἀφορῶσαν τὴν τήρησιν νόμων σχετιζομένων μετὰ τὴν ἐν γένει δημοσίαν τάξιν καὶ ἠθικήν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου 1348 καὶ τοῦ νόμου 1348 καὶ τοῦ νομοσχεδίου ἐποπτεία κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐταιρίας (ἀρθρ. 53 τοῦ νομο-

σχεδίου) περιστρέφεται ἁπλῶς περὶ τὴν ἀντίληψιν καὶ ἐξυπηρέτησιν *ιδιωτικοῦ συμφέροντος τοῦ μετόχου*.

Δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ πολιτεία ἔχη κἂν δικαίωμα καὶ τὴν δυνατότητα πρακτικῶς, νὰ ἐπιτροπεύῃ τὸ ἄτομον (μέτοχον) ἢ ἂν πράττῃ τοῦτο ὄντως καὶ εἰς ἄλλας αὐτοῦ, ἴσως μᾶλλον ἐπικινδυνωδεστέρας συναλλακτικὰς σχέσεις του.

Ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ ἐξετάσω ἂν αἱ διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου (ἄρθρ. 53. § 1) καθ' ὅς ἡ ἐποπτεία προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἐταιρίας περιλαμβάνει *ιδίᾳ* τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, τοῦ καταστατικοῦ, καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν γενικῶν συνελεύσεων», συντελοῦσι πάντοτε—ἐν συνδυασμῶ μάλιστα πρὸς τὰς σχετικὰς ποινικὰς ἀπειλὰς τῶν διοικητῶν τῆς ἐταιρίας,—εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μετόχου, δυναμένου λ.χ. νὰ ὑποστῇ ἀνεπανόρθωτον πολλάκις ζημίαν ὡς ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ ποινικῶς ἀπειλουμένου διοικ. Συμβουλίου πρὸς ἐκτέλεσιν (λ.χ.) ἀποφάσεων γενικῶν συνελεύσεων, ληφθεῖσων ὑπὸ συνθήκας μεταβληθείσας ἢ ἀνελευθέρων διατάξεων τοῦ νόμου.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅπως αἱ διατάξεις αὗται ἀπαλειφθῶσι τοῦ νομοσχεδίου, τῆς ἐποπτείας ἀρκουμένης καὶ περιστρεφομένης (ὡς ἐκτίθεται περαιτέρω ἐν τῷ ἄρθρῳ 53 § 1) «εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας τοῦ ἰσολογισμοῦ διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ ἐπαληθεύσεως τῶν ἐταιρικῶν βιβλίων, τῶν ταμείων, τοῦ χαρτοφυλακίου κλπ. τῆς ἐταιρίας».

Τὸν ἔλεγχον τοῦτον—*ἀσκούμενον ἔστω καὶ αὐτεπαγγέλτως* καὶ οὐκί, ὡς εὐρηται ἀνωτέρω, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ κατόπιν δεδικαιολογημένης αἰτήσεως μετόχων κατεχόντων ἀπὸ ἑξαμήνου ἀριθμὸν μετοχῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὸ 1/10 κλπ. τοῦ ἐταιρικοῦ κεφαλαίου—θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ ἀσκήῃ ἡ πολιτεία διοργανώουσα σῶμα ἐλεγκτῶν κατὰ τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ σύστημα τῶν *Auditors* ἀμειβομένων ἱκανοποιητικώτατα καὶ ὑποκειμένων εἰς εἰδικὰς εὐθύνας.

Τὰ πρὸς τοῦτο ἔξοδα θὰ ἔπρεπεν (ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἔχει ὁρισθῆ διὰ τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ ἀνω μνησθέντος νόμου τοῦ 1905) νὰ ἐξευρεθῶσι δι' εἰδικῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν ἀνωτύμων ἐταιρειῶν ἀναλόγως τῶν ἐξ ἐκάστης χρήσεως κερδῶν των.

Περαιτέρω θὰ ἔπρεπε τὸ νομοσχέδιον νὰ διακρίνῃ ἐλαχίστάς τινας διατάξεις τοῦ νόμου—τὰς ἀφορώσας ἰδίως τὴν δημοσιότητα, σύνταξιν ἰσολογισμῶν κλπ.—ἢ ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων δέον νὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ ἀπειλῆς ποινῶν. Νὰ ὁρισθῆ δὲ ὅτι ὁ Ὑπουργὸς ἔχει, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παραβιάσεως τούτων καὶ μόνον τῶν διατάξεων, τὸ δικαίωμα τῆς μηνύσεως τῶν μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου (καὶ διαλύσεως τῆς ἐταιρίας κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τὸ ἄρθρον 48 ἐκτεθέντα). Αἱ λοιπαὶ ποινικαὶ διατάξεις λ.χ. διὰ τὴν μὴ τήρησιν ἄλλων διατάξεων τοῦ

καταστατικοῦ, ἀποφάσεων τῶν γενικῶν συνελεύσεων, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουσιν ἐφαρμογὴν κατόπιν μηνύσεως μόνον τῶν μετόχων καὶ παντὸς δανειστοῦ τῆς ἐταιρίας βλαβέντος ἐκ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως.

Ταῦτα δὲ πάλιν θὰ ἔπρεπε νὰ ἰσχύσωσιν ὡς μεταβατικαὶ διατάξεις μέχρι τῆς δημιουργίας τελείου σώματος *auditors* (ἐλεγκτῶν) με μὲλη περὶωπῆς καὶ καθορισμένων εὐθύνων, καὶ μέχρι τῆς ἀνατροφῆς διὰ καταλλήλου διδασκαλίας τοῦ κοινοῦ εἰς τὰ ἀφορῶντα τὰς ἀνωτύμους ἐταιρίας, ὅποτε θὰ ἔπρεπε καὶ τοῦ αὐτεπαγγέλτου ἔτι ἔλεγχου του ἐπὶ τῶν ἐταιρειῶν νὰ παραιτηθῆ ἢ πολιτεία ἐπιβάλλουσα μόνον τὸν διορισμὸν ἐλεγκτῶν ὑπὸ τῶν ἐταιριῶν λαμβανομένων ἐκ τοῦ κρατικῶς ἀνεγνωρισμένου καὶ ἐπιβλεπομένου σωματείου τῶν ἐπισήμων ἐλεγκτῶν τηροῦσα ὀλίγας μὲν ποινικὰς διατάξεις με ἐλαφροῦς ποινὰς, *ἐφαρμοζομένας ὁμῶς αὐστηρῶς καὶ ἀμειλίκτως* ὡσάκις ἦθελεν ὑπὸ τῶν ἐποπτικῶν ὀργάνων ἀνακαλυφθῆ κατάχρησις εἰς βάρος τῶν μετόχων.

Κατὰ τὰ νῦν θεσπισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου 1348 καὶ ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου—ὅπερ διατηρεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιτροπεύσεως καὶ τῆς γενικῆς ἔτι συνελεύσεως δι' ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου περιβεβλημένου με ἐκτεταμένας ἐξουσιοδοτήσεις—ὁ μὲν μέτοχος ἀποκτᾷ τὴν φροῦδον βεβαίως ἀντίληψιν—ὅτι ἔχει ἐξασφαλισθῆ καὶ δύναται νὰ ἀδιαφορῆ διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐταιρίαν χάρις εἰς τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὁ δὲ σοβαρὸς ἐπιχειρηματίας ὁρρωδῶν πρὸ τῆς διαρκοῦς ἐμφανίσεως τῆς αὐθαιρέτου ἴσως κρατικῆς ἐποπτείας ταύτης εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του, ἢ καὶ τὰ μυχιαίτατα ἐπαγγελματικὰ ἄδρα θὰ ἠδύνατο νὰ κοινολογηθῶσι συνεπείᾳ καὶ τῶν ἄρθρων 61 καὶ 62 τοῦ νομοσχεδίου, βεβαίως ἀπέχει τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι.

ΠΟΙΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Αἱ ποινικαὶ διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, ἢ σκοπιμότης τῶν ὁποίων ἐν τινι μέτρῳ δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀμφισβητηθῆ, εἶνε τὸσον δρακόντειοι (ὥστε κατὰ γνωστὸν ποινικὸν ἀξίωμα ἢ ἐφαρμογὴ αὐτῶν νὰ καθίσταται προβληματικὴ,) καὶ τὸσον διεισδυτικαὶ καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας σχεδὸν διοικητικὰς λειτουργίας τῆς ἐταιρίας, ὥστε αἱ ἐπὶ τοῦ πηδαλίου τῆς ἐταιρίας χεῖρες τῆς διοικήσεως αὐτῆς παραλελυμέναι ἐκ τοῦ κερβερείου καὶ διὰ τοιούτων ποινῶν ἀπειλοῦντος βλέμματος τῆς κρατικῆς ἐποπτείας, νὰ μὴ διευθύνωσι μετὰ τῆς ἀπαραιτήτου εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν ἀποφασιστικότητος καὶ πρωτοβουλίας, ἰδίᾳ εἰς ἀνωμάλους γενικῶς ἢ διὰ τὴν ἐταιρίαν ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, με πλήρη, τὴν ἐξ ἐνδεχομένων παρατόλμων ἐνεργειῶν των, ἀστικὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

Αἱ ἐταιρίαι καὶ ἤδη, ὅτε αἱ ποινικαὶ αὗται διατάξεις ὑπνώττου-

σιν ἐπὶ τοῦ ὑπομονητικοῦ χάριτος, ἔτι δὲ μᾶλλον, ἂν ποτε ἤθελον ἀφυπνισθῆναι αἱ ποινικαὶ αὗται διατάξεις ὑπὸ ὑπαλλήλων χειριζομένων τὸν νόμον οὐχὶ μετ' ὄσης οἱ νῦν ἐφαρμόζοντες αὐτὸν συνέσεως θὰ ἀποξενωθῶσιν ἴσως τελείως παντὸς χρησίμου εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῶν στοιχείου, φοβουμένου μὴ καὶ ἀναμαρτήτως ἀντικρύσῃ τὸ φάσμα τῶν ποινικῶν καταδικωτικῶν ἀρχῶν.

Ἀντιθέτως περὶ ποινικῆς εὐθύνης τῶν ἐλεγκτῶν, ἰδίᾳ τῶν τῆς μειονοψηφίας τοιούτων, οἵτινες δυνατόν νὰ ᾧσιν, ὡς ἐξετέθη, καὶ κατάσκοποι τῆς ἐπιχειρήσεως, οὐδεὶς λόγος ἐν τῷ νομοσχεδίῳ.

Ἐν συσχετισμῷ πρὸς ἄλλας διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ τονισθῆναι, ὅτι λ. χ. ἡ διάταξις τοῦ ἐδ. ε' τοῦ ἀρθροῦ 57 τοῦ νομοσχεδίου καθιστᾷ τὴν διοίκησιν τῆς ἐταιρίας τόσον ὑποχείριον τῇ ἐποπτευσίᾳ ἀρχῆς, ὥστε ἡ κατ' οὐσίαν διοίκησις νὰ μετατίθεται ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μετόχων εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κρατικῆς Ἐποπτείας.

Εἶναι ἄκρως αὐστηραὶ αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 61 καὶ 62 τοῦ νομοσχεδίου δι' ὧν βαρύνεται ποινᾷ ἀπαγγέλλονται μετὰ ἀλλων κατὰ τῶν μὴ παρασχόντων ἢ ἀτελῶς παρασχόντων — (ἔστω καὶ ἄνευ δολίας προαιρέσεως!) πληροφορίαν εἰς τὴν ζητήσασαν τοιαύτην ἐποπτικὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τῶν ἀρνηθέντων νὰ ἀνοίξωσι διάπλατα καὶ τὰς μυχιαιτάτας πτυχὰς τῆς ἐπιχειρήσεώς των εἰς τὴν ἱεροεξεταστικὴν, ἴσως ἀδιάκριτον καὶ ἐξερχομένην τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του, ἐξέτασιν ἔστω καὶ περιοδευόντων κατωτέρων ὑπαλλήλων τινῶν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Εἶναι σκόπιμον ἐπομένως, ὅπως αἱ ποινικαὶ διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου διασκευασθῶσιν ἂν οὐχὶ κατὰ τὸν βελγικόν, ἔστω καὶ κατὰ τὸν γερμανικόν νόμον, μέ τινας συναφεῖς τῇ ἀσκήσει τῆς ἐποπτείας προσθήκας καὶ κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω περὶ Κρατικῆς ἐποπτείας.⁽¹⁾

(1) Ὁ Γαλλικὸς νόμος, καίτοι οὐδεμίαν ὑφίσταται ἐκεῖ ἐξασφαλιστικὴν διὰ τὸν μέτοχον Ἐποπτεία περιέχει ἐλαχίστας ποινικὰς διατάξεις (ἀρθρ. 45) πρὸς ἀποσόβησιν τῆς διανομῆς εἰσπραξιῶν μερισμάτων ἐπὶ τῇ βάσει δολίου ἰσολογισμοῦ.

Ὁ Γερμανικὸς νόμος ἐν ἀρθροῖς 312 ἐπ. καθορίζει ἐπίσης ποινὰς, πλὴν δέον νὰ μὴ λησμονηθῆναι ὅτι οὐδεμίαν ὑφίσταται καὶ παρὰ τούτῳ Κρατικὴ ἐποπτεία.

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 312 ὁρίζει σαφῶς ποινὰς κατὰ τοῦ διοικητικοῦ καὶ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρίας, ἂν ἐκ προθέσεως ἐνήργησεν πρὸς ζημίαν τῆς Ἐταιρίας.

Ἦτοι δὲν ἀπειλεῖ μὲ ποινὴν διὰ τὴν μὴ τήρησιν νόμον καταστατικοῦ κλπ. ἐν γενικότητι, ὡς τὸ νομοσχεδίον.

Αἱ σκιερῶτεραι τῶν διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου εἶναι αἱ μεταβατικαὶ τοιαῦται, καθ' ὧς (ἀρθρ. 64) θάνατος ἀναμένει τὰς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προγενεστέρων νόμων γεννηθείσας καὶ γηρασάσας ἴσως ἀνωνόμους ἐταιρίας, ἂν—ἀδιάφορον ἂν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως—δὲν προσέλθωσιν ἐντὸς ἑξαμήνου εἰς τὸν λέβητα τῶν μαγεισσῶν, ἵνα γεαρὰ καὶ αἰδήμονες πρὸ τῆς ἐποπτευσίᾳ ἀρχῆς καταστῶσι καὶ αὗται παρθένοι. Τὸ ἐνεργητικὸν πῶν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μεθίσταται εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον, χωρὶς νὰ λαμβάνεται οὐδεμίαν πρόνοια διὰ τὸ παθητικὸν αὐτῶν, παραμένον κατ' ἀνάγκην μετὰ τῶν μετόχων καὶ δανειστῶν τῆς ἐταιρίας. Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 68 τίθενται βραχύταται προθεσμίαι, ὅπως αἱ κεκτημένα ἰδίους τίτλους ἀνώνυμοι ἐταιρίαὶ ἐκποιήσωσιν αὐτοὺς καὶ κηρύσσεται, ἐπὶ ζημίᾳ πλειστάκις τῶν ἀνωνόμων ἐταιριῶν ὡς ἀντιδικαίως διαλελυμένη ἢ ἐνεχυρίασις τῶν ἰδίων τῶν μετόχων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.

Νομίζω σκόπιμον, ὅπως τὸ νομοσχεδίον ἀποστῆ τελείως τῶν διατάξεων τοῦ τούτων ἰδίᾳ τῶν τοῦ ἄνω μνησθέντος ἀρθροῦ 64 καὶ καθιερώσῃ τὰς ἀντιστοιχοῦς τῷ νομοσχεδίῳ μεταβατικὰς διατάξεις τοῦ βελγικοῦ νόμου τοῦ 1913 ὡς ἐτροποποιήθησαν αὗται ὑπὸ τῆς τότε Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς.⁽¹⁾

Αἱ πλεῖσταί τῶν λοιπῶν διατάξεων περιστρέφονται εἰς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν περὶ δημοσιότητα καθηκόντων τῆς διοικήσεως καὶ μετὰ τὴν δημοσιότητα ταύτην περιτρεφόμενων πράξεων, αἵτινες ἐνέχουσι τυχόν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπάτης τοῦ κοινοῦ, τῶν δημοσίων ἀρχῶν, ἢ τῆς ἐταιρίας ὑπὸ τῆς ἀσκούσης τὰ δικαιώματά της μειονοψηφίας.

Ὡς ἐπιδοῦς εἰς τὰς πλεῖστας ἐκ τῶν διατάξεων τούτων τίθεται τὸ ὅτι «προκατεμένων ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων ἐπιβάλλεται μόνον χρηματικὴ ποινὴ». Ἦτοι δὲν ἀφέθη οὔτε εἰς τὸν γερμανικὸν δικαστὴν, τὸν καὶ ἐκ τῶν πανεπιστημιακῶν ἐδωλίων τελείως καθηρημένον καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ του, καὶ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του ἐνωτισμένον εἰς τὰς οἰκονομολογικὰς θεωρίας καὶ σχέσεις, τὸ διακριτικὸν δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς ἢ φυλακίσεως (μέχρι 6 ἐτῶν) ἢ χρηματικῆς ποινῆς (μέχρις 20.000) ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ποινῶν!!

(1) Ὁ βελγικὸς νόμος λ. χ. ἐπέβαλεν εἰς τὰς παλαιὰς ἐταιρίας, ὧν τὸ καταστατικὸν δὲν εἶχε τυχόν δημοσιευθῆναι τὴν δημοσίευσίν του. Ἐν ἀρθρῳ δὲ 180 ὁρίζει μὲν ποίας διατάξεις ἀφορώσας κυρίως τὴν δημοσιότητα καὶ ἐλεγε θὰ ἔπρεπεν ἐνεὸς λογικοῦ χρονικοῦ διαστήματος νὰ τηρῶσι καὶ αἱ παλαιαὶ ἐταιρίαὶ καὶ ἄνευ τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ των. Τονίζεται ὅμως ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀρθροῦ τούτου ὅτι αἱ ἀξιώσεις αὗται τοῦ νομοθέτου δύνανται νὰ

Ἐνερανίσθησαν οὕτω διὰ τοῦ προβολέως κυρίως τῆς συγκριτικῆς νομοθεσίας αἱ σκιερὰ πλευρὰ τῶν διατάξεων τοῦ νομοσχεδίου, χωρὶς νὰ παροραθῶσι καὶ τὰ φωτεινὰ σημεῖα του.

Ἀπόκειται εἰς τὴν πρακτικὴν ἀντίληψιν τὴν ἔχουσαν βασιμιωτέραν τὴν πείραν καὶ γνῶσιν τῶν παρ' ἡμῶν συνθηκῶν νὰ ἀπορανεθῇ, ἂν αἱ διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου νομοθετούμεναι ἐν τῷ συνόλῳ των καὶ ἀτροποποιήτως θὰ εἶνε ὄντως δυνατὸν νὰ προστατεύωσι καὶ ἐξυγιάνωσι τὴν λαϊκὴν οἰκονομίαν ἐκ τῶν ὑπὸ μορφὴν παγιδευτικῶν ἢ κακῶς λειτουργουσῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, μικροβίων ἢ ἂν διὰ τῆς ἀξύτητος τῆς ἐξυγιαντικῆς προσταθείας ταύτης θὰ συγκαταστραφῶσιν ἢ δὲν θὰ γεννηθῶσι καὶ αἱ τοὺς ἴσους τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας καὶ δὴ τῆς νεωτέρας μεγάλης, πλὴν παρθένου ἔτι πλουτοπαραγωγικῶς, Ἑλλάδος, ἀποτελέσουσαι ἀνώνυμοι ἐταιρίαι.

ΗΩΝΣΤ. Κ. ΝΙΚΟΛΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
 Δικηγόρος
 Νομικὸς Σύμβουλος Ἐμπορ.
 καὶ Βιομ. Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

πραγματοποιηθῶσιν ἐρ' ὅσον δὲν ἦθελεν ἐπέλθῃ τυχὸν βλάβη κεκτημένον δικαιωμάτων.

Τόσον μάλιστα ἔχουσιν αἱ ξένοι νομοθεσίαι σεβασμὸν πρὸς τὰ κεκτημένα δικαιώματα διὰ τοῦ ἀρχικοῦ καταστατικοῦ χάριτος τῆς ἐταιρίας, ὥστε ὡς εἰρηται καὶ ἐπ' ἄλλη εὐκαιρίᾳ ἀνωτέρω, νομοθεσίαι τινες παρέχουσιν εἰς τοὺς μετόχους ἐκείνους παρὰ τὴν ψῆφον τῶν ὑποίων ἐτροποποιήθη οἰκιοθελῶς ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τὸ καταστατικόν, τὸ δικαίωμα νὰ ἀποσυρθῶσι τῆς ἐταιρίας, ὑποχρέου εἰς ἀξαργύρωσιν τῶν μετοχῶν των.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 1892: I ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1893

Ἐνεργητικόν	Παθητικόν
Μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ, παρὰ Τραπεζίαις, ἐσθλαὶ Γραμμάτια (Bons du Trésor) 74.268.814.51	Κεφάλαιον Ἐταιριῶν Δρχ. 48.000.000.—
καὶ παρὰ Τραπεζαῖς Ἐξωτερικοῦ 86.222.762.80	Καταθέσεις ὄψεως » 188.585.669.45
Συμμετοχὰ καὶ Τεκμερίδια ἐν Χρηστοφυλακίῳ » 38.932.726.32	» προθεσμίας » 49.157.984.87
Προξοφλῆσ. καὶ Προκαταβ. ἐπὶ Γραμμῆς. 20.685.622.63	» εἰς ἐγγύτητα » 24.195.753.31
Ἀκίνητα καὶ ἄλλα: Πληρωθέντα διὰ Χρεωγῆς. 30.206.987.60	Τιμη券θήματα » 29.027.553.14
» » » δι' ὑποθήκης » 5.052.736.96	Τρέχοντες λογαριασμοὶ » 60.893.163.27
» » » διὰ διαφόρων ἐγγυήσεων » 24.009.335.96	Λογαριασμοὶ Ἀνεκποκριντῶν Ἐξωτερικοῦ » 19.168.105.70
Προκαταβολαὶ ἐπὶ φρεστωτικῶν, ἐπιέμφορα μῆτων καὶ λ)σρῶς Ἐπιστημῶν Δημοσίου 108.062.555.48	Εἰσπράξεις διὰ λογαριασμῶν Τρέζων . . . » 8.899.888.58
Τρέχοντες λογαριασμοὶ » 55.807.550.81	Ἐπιτηρικὶ πληρωτέαι » 25.403.169.41
Ὀφειλόμενα Ἐθνικῶν Ἀγείων κτλ. » 5.562.522.26	Ἐπαρκετικῆμακα (προσφορικὴ ἐπιτηρικὴ) . . » 23.195.477.45
Μετοχῆ διαφόρων Ἐταιριῶν » 13.962.881.25	Ἀπύρτοι λογαριασμοὶ » 9.056.518.16
Συμμετοχὰ εἰς ἐπιχειρήσεις » 809.684.75	Μερίσματα πληρωτέα » 11.693.10
Καταστήματα Τραπεζῆς » 6.293.058.57	
Κεφάλαια ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων . . » 12.958.878.04	
Ἐγκαταστάσεις, Ἐπιπέλα, Χρηματῶν. κλπ. » 662.970.90	
Δρχ. 488.589.478.94	Δρχ. 488.589.478.94

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
 I. Κ. ΕΛΙΑΣΚΟΣ

Ὁ Ὑποδιευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου
 Δ. Μ. ΑΕΒΟΥΝΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΙΣ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ*

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ	
Ταμείον	246,449.97	Μετοχών Κεφάλαιον	3,000,000.—
Τράπεζα καὶ Ἐντολὰ Γραμμάτια Δημοσίου	4,570,681.20	Κεφάλαιον ἀποθεματικῶν επιχειρῶν	137,427.60
Ἐξωτερικὴ λογαριασμοὶ	2,401,022.85	Πιστωτικὴ λογαριασμοὶ	511,500.—
Συλλήματα παρ' ἀνταποκριτῆς	88,280.75	Ἐργοντὰς λογαριασμοὶ—πιστωτικὰ	14,608,656.50
Χρεώγραφα	425,920.—	Προσωπικὰ πιστώσεις	451,001.50
Προεξοφλήσεις γραμματίων	196,381.90	Πιστωτικὴ ἔντολὰ ἐν ἐκτελέσει	1,389,053.10
Δάνεια ἐπ' ἐνεργῶν χρεωγράφων	3,476,164.90	Πελικτὰ συλλ.)των παρ' ἀλλοτρίων	88,280.85
Δάνεια ἐπ' ἐνεργῶν ἐμπροσφάτων καὶ προκαταβ- λαὶ ἐπ' ὑποθηκωτικῶν	681,673.20	Πελικτὰ ἐμπροσφάτων τρίτων	310,504.88
Ἡγγυημένοι λογαριασμοὶ	887,009.90	Εἰσπραξίαι	31,046.50
Ἐργοντὰς λογαριασμοὶ	5,767,418.20	Μέρισμα Β' ἔξαμηνίας 1919	120,000.—
Χρεώστικα πιστωτῶν ἔντολων	193,634.75	Τόκοι	4,200.—
Δάνηροι λογαριασμοὶ χρεώστικα	144,350.05	Κέρδη καὶ ὑπόλοιπα ἀποδοθέντα εἰς νέον	97,924.12
Ἐμπροσφάτα τρίτων	310,504.88		
Ἐκίρειται ὑπὸ ἔθρυσον	11,636.10		
Δαπάναι ἀκρονυμικῶν μελετῶν	248.10		
Συμπροσθή εἰς ἄνωγρους Ἐκίρειταις	416,590.—		
Ἐτήσια Τραπεζικὰ	786,090.—		
Ἐξόδα ἐγκαταστάσεως	104,692.45		
Μείον τ' ἀποσβεγνόμενα	49,973.25		
	20,654,594.15		20,654,594.45

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ

ΧΡΕΩΣΙΣ

Ἐξόδα διαχειρίσεως :	
Μισθοὶ καὶ ἔκτακτοι ἀμοιβὰι προσωπικῆς :	90,848.60
Ἔνομα	11,927.25
Υλικὰ γραμίου	22,121.55
Φωτισμὸς καὶ θέρμανσις	2,437.50
Συνδρομὰ καὶ ἀμοιβασθεῖς	8,570.65
Ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφικὰ ἔξοδα	7,841.86
Διακοστικὰ ἔξοδα καὶ χαρτόσημα	2,749.25
Ἰατρικὴ περίθαλ. προσωπ. καὶ διάφ. ἔξοδα	6,284.85
Φόροι Δημοσίου	2,439.65
Τόκοι προχωρημένων λογαριασμῶν κλπ.	207,73.65
Ἄλλοδαμοί :	
Ἐξόδων πρώτης ἐγκαταστάσεως, ἐπιτελευτῶν, ἐπίπλων κλ.	49,973.25
	412,044.05
Καθαρὰ κέρδη	886,430.42
	748,475.47

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ ΚΕΡΑΚΗ ΚΑὶ ΣΤΙΜΗΙΑΣ

ΠΙΣΤΩΣΙΣ

Τόκοι, προμήθεια καὶ διαφόρα κέρδη :	748,475.47
	748,475.47

ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΑΤΩΝ ΔΟ. 336.430.42

Κεφάλαιον τακτικῶν ἀποθεματικῶν 20 ο/ο

Τὰ Διακινόμενα :

εἰς τὸ μέρισμα	65,217.40
εἰς τὸ πρόθετον μέρισμα	65,217.40
	130,434.80
εἰς τὸν φόρον 8 ο/ο	10,434.80
εἰς τὸν ἄμειβον Διοικητικῶν Συμβουλίου	
10 ο/ο Ποσοστὰ Διευθύνσεως	
Φόροι Δημοσίου	
Ἰσολογισμῶν εἰς νέον	

120,000
20,492.70
20,892.70
10,434.80
97,924.12
336,430.42

Τὸ ἄριστον μέρισμα ἐκ ἀρχῆς 10 κατὰ μετοχὴν, ἀπηλλοτριμένον παντὸς φόρου ὡς καθ' ἑαυτὸν παρὰ τῆς Τραπεζῆς, εἶναι πληρω-
τέον εἰς τὰ ταμεία τῆς μετὰ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ παρόντος Ἰσολογισμοῦ παρὰ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μετόχων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1920

Ὁ Διευθύνων Σύμβουλος
ΣΠ. ΔΟΒΕΡΛΟΣ

Ὁ Ἀρχιλογιστὴς
Ν. ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΗΣ

**ΜΗΝΙΑΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΙΟΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ, LIMITED**

Κατά την 17/30 Σεπτεμβρίου 1919
(Τῆς ἡμέρας ἀπολογισομένης πρὸς δεξ. 25)

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχ. Κεφάλ.) ἔγκριμ. Α. 600.000		
) καταβεβλ. » 485.580	Δρ.	12.139.500.—
*Αποθεματικὸν Κεφάλαιον	»	3.000.000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια εἰς κυκλοφορίαν	»	6.313.425.31
*Λογισμὸν λογαριασμοῦ 59.758.313.54		
» ἔντοκοι λ)σμοί 103.416.874.63		
*Ἐντοκοὶ καταθέσεις 41.350.300.05	»	207.525.488.22
*Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	2.085.046.11
Κρατήσεις ἐναντι ἐπισημασθέντων ἀπαιτήσεων καὶ συναλλαγματικῆς διαφορᾶς	»	1.116.073.65
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»	2,374.724.63
	Δρ.	234.554.257.92

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Τομῆιον καὶ Τράπεζαι	Δρ.	14.433.440.39
Γραμμάτια τῆς Ἐθν. Τραπ. τῆς Ἑλλάδος	»	5.686.661.—
Καταθέσεις ὀφείας παρὰ τῆς Ἐθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	»	5.023.250.16
Χρεώγραφα ἐξαργυρώσιμα ἐν Λονδίῳ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὀμολ. Ἐθν. Ἡγγυημ. δανείου 2 1/2 ο)σ κατατεθειμένων παρὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν νόμον ΒΦΙΘ' τοῦ 1898 περὶ τοῦ εἰς μεταλλικὸν χρέος τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως ἐπ' ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας 52.563.245.41		
Χρεώγραφα ἐξαργυρώσιμα ἐν Ἀθήναις	»	2.952.200.33
Συναλ)τικὰ εἰσπρακτέα ἐν Λονδίῳ	»	9.341.624.37
Προεξοφλήσεις :		
συναλ)κῶν ἐμπορικῶν 13.745.298.78		
καὶ γραμ. (ιδιωτ. καὶ ἀγροτ. 1.480.231.65	»	15.225.530.43
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ	»	34.961.865.36
Διάφορα δάνεια καὶ λ)σμοὶ	»	87.931.290.35
*Ἐνυπόθηκα δάνεια	»	3.464.136.33
Κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων κατακυρωθ. εἰς τὴν Τράπεζαν	»	480.083.59
*Ἀπαιτήσεις ἐπισημασθέντων	»	74.824.62
Καταστήματα Τραπέζης	»	2.416.099.58
	Δρ.	234.554.257.92

*Ἐν Λονδίῳ, τῇ 30 Δεκεμβρίου 1919.

JOHN LINDSEY, Γραμματεὺς A. E. JONES, Λογιστῆς

COX'S SHIPPING AGENCY LTD

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ

16 - Charing Cross - 16

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ : ἐν Ἑλλάδι, εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας καὶ ἐν Παρισίοις.

» ἐν Ἑσπανίᾳ.

» ἐν Αἰγύπτῳ, Ἀλεξάνδρεια, Κάϊρον. Καὶ εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Μεσογείου.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΥΠΟΣΤΗΜΑ : ἐν Ἀθήναις : Ὁδὸς Καραγεώργεω 7
Τηλέφ. 14.63

ΓΡΑΦΕΙΑ

ἐν Πειραιεῖ : Ὁδὸς Φιλωνος 46.
Τηλέφ. 4.29

*Ἐν Πάτραις, Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Κων)στάτι. Πράκτορες εἰς ὅλους τοὺς λιμένας καὶ τὰς κυριωτέρας νήσους.

Ναυτιλιακαὶ ἐργασίαι πάσης φύσεως. Ἀγοραὶ—πωλήσεις ἀτιμολογῶν. Ἀποστολαὶ. Διαμετακομίσεις. Μεταφορτώσεις. Ἀσφάλεια Ὑψάσεως. Ἐμπορικὰ ἐργασίαι. Μεσιτεία. Προμήθειαι.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΑΛΗΘΕΝ 15.000.000

ΕΛΛΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ, — 3 Ὁδὸς Λουδοβίκου 3

PANHELLENIC INSURANCE SOCIETY LTD

3 Louδοvικου St.

*Ἀσφάλειαι κινδύνων θαλάσσης καὶ ναρκῶν.

Πρακτορεία εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, Σμύρνην καὶ Ἀλεξάνδρειαν.

Γενικὸς Διευθυντής : ΔΗΜ. Ι. ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΩΤΗΣ

Γενικὸς Πράκτωρ ἐν Πειραιεῖ : ΜΑΡΙΝΟΣ Μ. ΞΑΝΘΟΣ

*Ἐγκριθεῖσα δυνάμει τοῦ ἀπὸ 6 Ἰανουαρίου 1918 Β. Διατάγματος.

ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΝΙΚΟΛ. ΚΑΡΒΕΛΑ καὶ ΙΩΑΝΝ. ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

Ἡλιωτάτα Ἐλεωνεῖον (Ἐν Πειραιεῖ).

*Ἐκτελωνισμοὺς. Διαμετακομίσεις καὶ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων. Ἀναφοραὶ καὶ ἐρέσεις. Ἀνάληψις πάσης ἐκκρεμοῦς ὑποθέσεως.

Ἐπισημασθέντων πρὸς δεξ. 25

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Λ

Ἀπὸ τῆς Νοεμβρίου 1919 μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως οἱ τόκοι ἐπὶ τῶν ἐν ὄψει καταθέσεων, ἀνε-
ξαρτήτως πρὸς δεξ. 25

Εἰς δραχμὰς 3 ο)σ.

Συναλλάγμα ἐπὶ Λονδίνου 3 1/2 ο)σ.

Παρισίων 2 ο)σ

N. Ἰόρκης 1 1/2 ο)σ.

ΤΟΠΟΘΕΤΕΙΤΕ

ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΑΣ

ΕΙΣ ΕΝΤΟΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ

- Δίδουν τόκον 5 ο]ο τὰ ἑξάμηνα καὶ 4 1]2 ο]ο τὰ τρίμηνα.
- Ὁ τόκος των εἶνε ἀπηλλαγμένος παντὸς φόρου καὶ παντὸς τέλους.
- Εἶνε ἠγγυημένα ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ὑπὸ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς.
- Πληρώνονται ἀμέσως εἰς τὴν λήξιν των ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ προεξοφλοῦνται ὑπὸ τῆς ἰδίας.
- Μεταβιβάζονται δι' ἀπλῆς παραδόσεως εἰς ἄλλον, ὅπως τὰ χαρτονομίσματα ἢ δι' ὀπισθογραφῆσεως, ὅπως αἱ συναλλαγματικά.
- Ἀποτελοῦν δηλ. ρευστὸν χρήμα, πρόχειρον εἰς κάθε στιγμὴν, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι δίδουν καὶ τόκον, μεγαλειτερον ἀπὸ κάθε ἄλλην κατάθεσιν.
- Ἐκδίδονται εἰς ποσὰ 100, 500, 1000, 10.000 καὶ 100.000 δρ.
- Πωλοῦνται εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἑλλάδος, ὅπου ὑπάρχουν Ἐράπεζαι ἢ Ἑπισημονικὰ Τραπεζῶν.

ΛΙΜΠΕΡΗΣ Θ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΚΑΤΟΙΚΙΑ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 83
Τηλεφ. 10-85

ΓΡΑΦΕΝΟ
ΣΑΝΤΑΡΟΖΑ 1. Β
Ἐναντι Πρωτοδικείου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΑΤΡΟΣ ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ

Ἐφαρμογὴ τῶν νεωτέρων Ἐπιστημονικῶν τελειοποιήσεων.
Ὁδὸς Βουλῆς 20.

ΚΑΤ. Κ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δικηγόρος

Γραφεῖον : Βορροκλέους 1. Α,
Εἰδικότης : Ναυτιλιακαὶ καὶ Διοικητικαὶ ὑποθέσεις.